

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ
ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

14 Ιουλίου 1789	Κατάληψη της Βαστίλης
26 Αυγούστου 1789	Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
16 Ιουνίου 1790	Κατάργηση των Αριστοκρατικών Προνομίων
21 Ιουνίου 1790	Απόπειρα δραπετεύσης του Βασιλιά στο εξωτερικό
20 Απριλίου 1792	Κήρυξη πολέμου κατά της Αυστρίας
10 Αυγούστου 1792	Κατάληψη του Κεραμεικού
11 Αυγούστου 1792	Ο Δαντόν διορίζεται Υπουργός Δικαιοσύνης
2-7 Σεπτεμβρίου 1792	Πολιορκία του Βερντέν από το στρατό της Αυστρίας και της Πρωσίας. Μεγάλες σφαγές στο Παρίσι
21 Σεπτεμβρίου 1792	Η νεοϊδρυθείσα Εθνική Συνέλευση διακηρύσσει το τέλος της μοναρχίας
21 Ιανουαρίου 1793	Αποκεφαλίζεται ο Λουδοβίκος ο 16ος
1 Φεβρουαρίου 1793	Κήρυξη πολέμου κατά της Αγγλίας και της Ολλανδίας
6 Απριλίου 1793	Δημιουργία της Επιτροπής Ασφαλείας από τον Δαντόν
15 Απριλίου 1793	Αποκλεισμός των Γιρονδίνων από την Εθνική Συνέλευση
31 Μαΐου 1793	Οι Εβράκωτοι και η Εθνική

- 2 Ιουνίου 1793 Φρουρά εξεγείρονται ενάντια στους Γιρονδίνους
Σύλληψη των Γιρονδίνων Βουλευτών
- 24 Ιουνίου 1793 Σχεδιασμός του Νέου Συντάγματος
- 10 Ιουλίου 1793 Εκδίωξη του Δαντόν από την Επιτροπή Ασφαλείας
- 13 Ιουλίου 1793 Δολοφονία του Μαρά
- 27 Ιουλίου 1793 Εκλογή του Ροβεσπιέρου στην Επιτροπή Ασφαλείας
- 4 Σεπτεμβρίου 1793 Εξέγερση πείνας στο Παρίσι
- 6 Σεπτεμβρίου 1793 Αρχή της Τρομοκρατίας
- 30 Οκτωβρίου 1793 Εκτέλεση 21 Γιρονδίνων βουλευτών
- 4 Δεκεμβρίου 1793 Η Εθνική Συνέλευση παραχωρεί βασικές αρμοδιότητες στην Επιτροπή Ασφαλείας
- 13 Μαρτίου 1794 Σύλληψη του Εμπέρ και των οπαδών του
- 19 Μαρτίου 1794 Τελευταία συνάντηση Ροβεσπιέρου-Δαντόν
- 24 Μαρτίου 1794 Εκτέλεση των Εβερτιστών
- 31 Μαρτίου 1794 Σύλληψη του Δαντόν και των οπαδών του
- 5 Απριλίου 1794 Εκτέλεση του Δαντόν και των οπαδών του
- 27 Ιουλίου 1794 Σύλληψη του Ροβεσπιέρου και των οπαδών του
- 28 Ιουλίου 1794 Εκτέλεση του Ροβεσπιέρου και των οπαδών του

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Δαντόν: (Georges Jacques Danton, 1759-1794) Ένας από τους πρωτεργάτες της Γαλλική Επανάστασης. Από το 1787 ως το 1791 έκανε την δικηγορική του πρακτική εξάσκηση στο Βασιλικό Συμβούλιο. Ήταν συναρπαστικός ρήτορας, επιτήδειος δημαγωγός και αδίστακτος όταν ήθελε να πραγματοποιήσει τα σχέδια του. Στις 14.7.1789 εμπύχωσε το λαό να κυριέψει τη Βαστίλλη. Στις 10.11.1790 κατηγόρησε τους υπουργούς μπροστά στην Εθνική Συνέλευση και ίδρυσε με τον Καμίγ Ντεμουλέν, τον Φαμπρ ντ' Εγκλαντίν και τον Μαρά τη Λέσχη των Κορντελιέ, που σύντομα ξεπέρασε τους Ιακωβίνους σε πολιτικό φανατισμό. Το καλοκαίρι 1793 παντρεύτηκε με εκκλησιαστικό γάμο την Λουίζ Ζελύ (1777-1856, ο Μπύχνερ την ονομάζει Ζυλί και η αυτοκτονία της δεν είναι ιστορικά σωστή). Συνελήφθη στις 31.3.1794 και εκτελέστηκε 5 ημέρες αργότερα.

Ερώ Σισέλ: (Marie Jean Herault-Sechelles 1759-1794) Γόνος παλιάς αριστοκρατικής οικογένειας, δικηγόρος και αργότερα Πρόεδρος της Εθνικής Συνέλευσης. Έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του Συντάγματος του 1793. Υπήρξε θρυλικός δανδής της εποχής. Συνελήφθη πριν από τον Δαντόν, αλλά εκτελέστηκε μαζί του.

Καμίγ Ντεμουλέν: (Camille Desmoulins, 1760-1794) Δικηγόρος και φίλος του Ροβεσπιέρου από τα μαθητικά χρόνια, πρωτεργάτης της εξέγερσης του λαού και της κατάληψης της Βαστίλης. Συνιδρυτής με τον Δαντόν

της παράταξης των Κορντελιέ και εκδότης της εφημερίδας *Le Vieux Cordelier* που κατέκρινε συχνά τις αγριότητες της Τρομοκρατίας. Εκτελέστηκε μαζί με τον Δαντόν στις 5 Απριλίου 1794.

Φιλippώ: (Pierre Philippeau, 1754-1794) Δικηγόρος και μέλος της Εθνικής Συνέλευσης. Είχε θεωρηθεί ήδη ύποπτος για προδοσία πριν από τα γεγονότα του έργου, αλλά εκτελέστηκε μαζί με τον Δαντόν.

Σαιν Ζυστ: (Louis-Antoine-Leon de Saint Just, 1767-1794) Ένας από τους πιο στενούς συνεργάτες του Ροβεσπιέρου και το νεότερο μέλος της Επιτροπής Ασφαλείας. Πρωτοστάτησε στην καταδίκη του Δαντόν. Εκτελέστηκε μαζί με τον Ροβεσπιέρο στις 28 Ιουλίου 1794.

Ροβεσπιέρος: (Maximilien-François-Marie-Isidore Joseph de Robespierre, 1758-1794) Δικηγόρος από την επαρχιακή πόλη του Αρράς, ο οποίος κατάφερε να αναδειχθεί αρχηγός της παράταξης των Ιακωβίνων. Οργάνωσε την πτώση των Γιρονδίνων, των Εβερτιστών και του Δαντόν. Υπήρξε βασικός υπαίτιος της επιβολής της τρομοκρατίας από το Σεπτέμβριο του 1793. Η βασική πηγή του Μπύχνερ *Η Ιστορία της Γαλλικής Επανάστασης* του Theig, τον παρουσιάζει ως πουριτανό, ηθικολόγο και υποκριτή. Εκτελέστηκε στις 28 Ιουλίου 1794.

Λεζάντρ: (Louis Legendre, 1752-1797) Πρώην χασάπης. Μέλος των Ιακωβίνων και των Κορντελιέ. Αν και οπαδός του Δαντόν, επέζησε την πτώση του χάρη στη διαφορούμενη πολιτική του στάση. Αργότερα συμμετείχε στην εξέγερση κατά του Ροβεσπιέρου.

Κογιό ντ' Ερμπούα: (Jean-Mari Collot d' Herbois, 1749-1796) Ηθοποιός και θεατρικός συγγραφέας. Μετά τις σφαγές του Σεπτεμβρίου ήταν μέλος –και αργότερα πρόεδρος– της Εθνικής Συνέλευσης και φανατικός διώκτης των Γιρονδίνων. Οι Ξεβρόκωτοι τον επέβαλαν στην Επιτροπή Ασφαλείας. Υποστήριξε τον Ροβεσπιέρο στην προσπάθειά του για την πτώση του Δαντόν και αργότερα συνέτεινε στην πτώση του Ροβεσπιέρου. Το 1795 εκτοπίστηκε στην Καγιέν όπου πέθανε αλκοολικός.

Δακρουά: (Jean-François Delacroix, 1754-1794) Δικηγόρος και το 1790 δικαστής στο Εφετείο. Έγινε μέλος της ένωσης νομοθετών και οπαδός του Δαντόν. Από τις 7.4. ως τις 10.7.1793 ήταν μαζί με τον Δαντόν μέλος της Επιτροπής Ασφαλείας. Οι Γιρονδίνοι τον κατηγορήσαν για κατάχρηση και η Εθνική Συνέλευση τον έστειλε στην περιοχή της Λουάρ. Εκεί έζησε με τόση πολυτέλεια, που το 1794 τον κάλεσαν πίσω στο Παρίσι. Συνελήφθη και εκτελέστηκε μαζί με τον Δαντόν.

Πάρις: (Felix Paris, -) Ένορκος στο Δικαστήριο της Επανάστασης, προσπάθησε να συμφιλιώσει τον Δαντόν με τον Ροβεσπιέρο. Προειδοποίησε τον Δαντόν για τη σύλληψή του. Στις 27 Ιουλίου 1794 συνελήφθη ύστερα όμως αφέθηκε ελεύθερος. Πέθανε λίγα χρόνια αργότερα.

Σομέτ: (Pierre Gaspard Chaumette, 1763-1794) Επίτροπος της παρισινής Κομμούνας, άθεος, είχε υιοθετήσει το όνομα του φιλοσόφου Αναξαγόρα. Δημιούργησε τη Λατρεία της Φύσης και της Λογικής και οργάνωσε στις 10 Νοεμβρίου 1793 τη μεγάλη γιορτή της Ελευθερίας στην Παναγία των Παρισίων. Ο Δαντόν και ο Ροβε-

σπιέρος ήταν ενάντιοι μιας απόλυτης κατάργησης της χριστιανικής θρησκείας. Ο Σωμέτ προσχώρησε στους Εβερτιστές και αποκεφαλίστηκε μαζί τους.

Παίην: (Thomas Payne, 1737-1809) Άγγλος δημοσιογράφος και φιλόσοφος, πολέμησε το 1776-1783 στην Αμερική για την Ανεξαρτησία. Το 1790 δημοσίευσε στο Λονδίνο το έργο του για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, όπου υπερασπίζει τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης. Το 1791 μετακόμισε στο Παρίσι, το 1792 εξελέγη στην Εθνική Συνέλευση και έγινε μέλος των Γιρονδίνων. Ψήφισε κατά της εκτέλεσης του Λουδοβίκου 16ου και γι' αυτό ο Ροβεσπιέρος τον απέκλεισε από τη Συνέλευση και διέταξε τη σύλληψή του. Ύστερα από μεσολάβηση της αμερικανικής κυβέρνησης αφέθηκε ελεύθερος και το Δεκέμβριο του 1794 έγινε πάλι μέλος της Εθνικής Συνέλευσης. Το 1802 επέστρεψε στην Αμερική.

Μερσιέ: (Louis-Sebastien Mercier, 1740-1814) Δραματουργός και συγγραφέας που συνελήφθη τον Ιούλιο 1793 με τους Γιρονδίνους. Στις 27 Ιουλίου 1794 αφέθηκε ελεύθερος και εξελέγη τον Οκτώβριο του 1795 στο Συμβούλιο των Πεντακοσίων.

Φουκιέ-Τενβίλ: (Antoine-Quentin Fouquier-Tinville, 1746-1795) Δημόσιος Κατήγορος του Δικαστηρίου της Επανάστασης από το 1793. Εισηγήθηκε τη θανάτωση της Μαρίας Αντουανέτας, των Γιρονδίνων, των Εβερτιστών, των Δαντονικών αλλά όχι του Ροβεσπιέρου. Ο ίδιος εκτελέστηκε στις 6 Μαΐου 1795.

Ερμάν: (Martial-Joseph-Armand Herrmann, 1749-1795)

Πρόεδρος του Δικαστηρίου της Επανάστασης. Εκτελέστηκε μαζί με τον Φουκιέ το 1795.

Ντιγιόν: (Arthur Dillon, 1750-1794) Γεννήθηκε στην Αγγλία από γαλλοϊρλανδούς γονείς. Πήγε στο Παρίσι το 1789, έγινε Γενικός Διοικητής του γαλλικού στρατού το 1792 και διακρίθηκε ιδιαίτερα στην επανακατάληψη του Βερντέν. Λόγω της συμμετοχής του στη συνωμοσία για την απελευθέρωση του Δαντόν συνελήφθη κι εκτελέστηκε στις 13 Απριλίου 1794 με τη Λουσίλ Ντεμουλέν.

Λαφλότ: (Alexandre de Laflotte, 1766 -) Νομικός και διπλωμάτης, υπήρξε συγκρατούμενος του Ντιγιόν. Πρόδωσε το σχέδιο για την απελευθέρωση του Δαντόν και αφέθηκε ελεύθερος.

Μπιγιώ-Βαρέν: (Jacques-Nicolas Billaud-Varennes, 1756-1819) Δικηγόρος στο Παρίσι το 1785, το 1791 πρόεδρος της Δέσχης των Ιακωβίνων. Υποστήριξε εν γνώσει του Δαντόν τις σφαγές του Σεπτεμβρίου. Μέλος της Επιτροπής Ασφαλείας και ενίοτε πρόεδρος της Εθνικής Συνέλευσης. Από ένθερμος οπαδός του Ροβεσπιέρου έγινε φανατικός εχθρός του και υποκίνησε την πτώση του. Ωστόσο συνελήφθη κι εκτοπίστηκε στη Γουιάνα το 1795.

Φαμπρ: (Philippe-François-Nazaire Fabre d' Eglantine, 1755-1794) Πρώην ιερωμένος, ηθοποιός και γνωστός κωμωδιογράφος. Σχεδίασε το νέο ημερολόγιο της Δημοκρατίας. Ως μέλος της Εθνικής Συνέλευσης συμμετείχε στην απάτη των "πλαστογράφων", συνελήφθη και εκτελέστηκε με τον Δαντόν το 1794.

Μπαρέρ: (Bertrand Barrère de Vieuxsac, 1750 -1841) Αριστοκράτης, εν πρώτοις μετριοπαθής Γιρονδίνος, αργότερα ριζοσπαστικό μέλος της Επιτροπής Ασφαλείας, είχε τη φήμη του αναξιόπιστου και οπαρτουμιστή. Το 1795 καταδικάστηκε να εκτοπιστεί στη Γουιάνα, αλλά κατάφερε να δραπετεύσει. Πήρε αμνηστία από τον Ναπολέοντα το 1799 και επέστρεψε στη Γαλλία.

Ντυμά: (René-François Dumas) Πρώην μοναχός, αργότερα φανατικός οπαδός του Ροβεσπιέρου. Προσπάθησε να ξεφορτωθεί τη γυναίκα του καταδίδοντάς την στο Δικαστήριο της Επανάστασης. Αυτή είχε ήδη συλληφθεί, αλλά με την πτώση του Ροβεσπιέρου και του συζύγου της αφέθηκε ελεύθερη. Ο ίδιος εκτελέστηκε μαζί με τον Ροβεσπιέρο.

Λουσίλ: (Lucile Desmoulins, 1771-1794) Σύζυγος του Καμίγ Ντεμουλέν από το 1790. Προσπάθησε τα πάντα για να τον σώσει. Συνελήφθη και εκτελέστηκε 14 ημέρες αργότερα χάρη στην προδοσία του Λαφλότ. Η σύλληψή της στο τέλος του έργου είναι επινόηση του Μπύχχερ.

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ - ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Ζωρζ Δαντόν	Georges Danton
Λεζάντρ	Legendre
Καμίγ Ντεμουλέν	Camille Desmoulins
Ερώ-Σεσέλ	Herault-Sechelles
Λακρούα	Lacroix
Φιλίππώ	Pierre Philippeau
Φαμπρ ντ' Εγκλαντίν	Fabre d' Eglantine
Μερσιέ	Mercier
Τόμας Παίην	Thomas Payne

ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Ροβεσπιέρος	Robespierre
Σαιν Ζυστ	St. Just
Κογιό Ντ' Ερμπούα	Collot d' Herbois
Μπιγιώ Βαρέν	Billaud Varennes
Σωμέτ, Επίτροπος του Δημοτικού Συμβουλίου	Chaumette
Ντιγιόν, ένας στρατηγός	Dillon
Φουκιέ Τενβίλ, δημόσιος κατήγορος	Fouquier Tinville
Ερμάν, Πρόεδρος του δικαστηρίου της Επανάστασης	Hermann Dumas
Ντυμά, επίσης	

Αμάρ		Amard
Βουλάν		Voulant
Πάρις, φίλος του Δαντόν		Paris
Σιμόν, Υποβολέας		Simon
Λαφλότ		Laflotte
Ζυλί, Σύζυγος του Δαντόν		Julie
Λουσίλ, Σύζυγος του Καμίγ		Lucille
Ροζαλί	} Πόρνες	Rozalie
Αντελαϊντ		Adelaide
Μαριόν		Marion

Άνδρες και γυναίκες από το λαό, Γκριζέτες, βου-
λευτές, δήμιοι, αμαξάδες.

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

Ο Ερώ-Σεσέλ, μερικές κυρίες (παίζουν χαρτιά). Ο Δαντόν, η Ζυλί λίγο πιο απόμερα, ο Δαντόν σε ένα σκαμνί στα πόδια της Ζυλί.

ΔΑΝΤΟΝ

Κοίτα εκείνη την όμορφη κυρία, με πόση τέχνη κάνει παιχνίδι! Ναι, ξέρει πραγματικά τη δουλειά της, λένε ότι κρατάει για τον άνδρα της την κούπα¹ και μοιράζει στους άλλους το καρό². Μπορείτε να κάνετε έναν άνδρα να ερωτευτεί ακόμα και το ψέμα.

ΖΥΛΙ

Μου έχεις εμπιστοσύνη;

ΔΑΝΤΟΝ

Πού να ξέρω; Τι ξέρει ο ένας για τον άλλον; Είμαστε παχύδερμα, απλώνουμε τα χέρια ο ένας στον άλλον, αλλά μάταιος ο κόπος, ξύνουμε μόνο το χονδρό πετσί μας — είμαστε πολύ μοναχικοί.

ΖΥΛΙ

Εσύ με ξέρεις Δαντόν.

ΔΑΝΤΟΝ

Ναι, όπως λέμε: ξέρω. Ότι έχεις μαύρα μάτια και

κατσαρά μαλλιά και απαλό δέρμα και λες πάντα:
Ζωρζ, αγάπη μου. Εδώ μέσα όμως, (δείχνει το
μέτωπο και τα μάτια της), εδώ μέσα, τι υπάρχει;
Έχουμε πολύ πρωτόγονες αισθήσεις. Αν ξέρουμε
τον άλλον; Θα 'πρεπε να ανοίξουμε το κρανίο του
και να ξεριζώσουμε τις σκέψεις του από τα κύτ-
ταρα του εγκεφάλου.

ΜΙΑ ΚΥΡΙΑ

Μα τι κάνετε επιτέλους με τα δάχτυλά σας;

ΕΡΩ

Τίποτα!

ΚΥΡΙΑ

Μην γυρίζετε έτσι τον αντίχειρα, είναι απαίσιο.

ΕΡΩ

Κοιτάζτε τον όμως, έχει τελείως δικό του χαρα-
κτήρα.

ΔΑΝΤΟΝ

Όχι Ζυλί, εγώ σε αγαπώ όπως τον τάφο.

ΖΥΛΙ

Γυρίζοντας από την άλλη.

Ουφ!

ΔΑΝΤΟΝ

Όχι, άκουσέ με! Ο κόσμος λέει: στον τάφο έχει
γαλήνη, τάφος και γαλήνη είναι ένα και το αυτό.

Αν είναι αλήθεια, όταν είμαι μέσα σου, βρίσκομαι
κιόλας κάτω από το χώμα. Γλυκέ μου τάφε, τα
χειλή σου είναι καμπάνες του θανάτου, η φωνή σου
η κωδωνοκρουσία της κηδείας μου, το στήθος σου
το μνήμα μου και η καρδιά σου το φέρετρό μου.

ΚΥΡΙΑ

Χάσατε!

ΕΡΩ

Ήταν ένα ερωτικό παιχνίδι, κοστίζει χρήματα όπως
όλα τα άλλα.

ΚΥΡΙΑ

Τότε, την ερωτική σας εξομολόγηση την κάνατε
σαν κωφάλαλος, με τα δάχτυλα.

ΕΡΩ

Και γιατί όχι; Θα έλεγα μάλιστα πως ακριβώς αυτά
τα καταλαβαίνει κανείς πιο εύκολα.

Άρχισα να ερωτοτροπώ με μια ντάμα της τράπου-
λας, τα δάχτυλά μου ήταν πρίγκιπες μεταμορφω-
μένοι σε αράχνες, εσείς μαντάμ ήσασταν η νεράι-
δα. Αλλά ατύχησα, η ντάμα ήταν διαρκώς λεχώ-
να, κάθε στιγμή ξεπέταγε κι έναν βαλέ. Εγώ δεν
θα άφηνα την κόρη μου να παίξει κάτι τέτοιο, οι
ρηγάδες και οι ντάμες πλακώνονται τόσο άσεμνα
που αμέσως καταφθάνουν οι βαλέδες.

Μπαίνουν ο Καμίγ Ντεμουλέν και ο Φιλιπώ.

ΕΡΩ

Φιλιπώ, τι θολά μάτια! Τρύπησε το κόκκινο σκουφί σου³, σε στραβοκοίταξε ο άγιος Ιάκωβος⁴, έπιασε βροχή την ώρα που δούλευε η γκιλοτίνα ή σου 'δωσαν κακή θέση και δεν είδες τίποτα;

ΚΑΜΙΓ

Κορόιδευε εσύ τον Σωκράτη⁵. Ξέρεις όμως τι ρώτησε ο αθάνατος τον Αλκιβιάδη, όταν τον συνάντησε μια μέρα σκυθρωπό και δύσθυμο; Έχασες την ασπίδα σου στο πεδίο της μάχης, σε νίκησαν στον αγώνα δρόμου ή στην ξιφομαχία; Τραγούδησε κάποιος άλλος καλύτερα ή έπαιξε καλύτερα τη λύρα; Τι κλασικοί Δημοκράτες! Εμείς έχουμε να αντιπροτείνουμε το ειδύλλιο της γκιλοτίνας μας.

ΦΙΛΙΠΠΩ

Σήμερα πάλι έπεσαν είκοσι κεφάλια. Κάναμε λάθος, στείλαμε τους οπαδούς του Εμπέρ⁶ στο ικρίωμα μόνο επειδή δεν ήταν αρκετά συστηματικοί, ίσως και επειδή οι Δέκα⁷ νόμιζαν πως θα ήταν χαμένοι, αν ο κόσμος φοβόταν κάποιους άλλους περισσότερο απ' αυτούς, έστω και για μία βδομάδα.

ΕΡΩ

Θέλουν να μας παραστήσουν ως προκατακλυσμαίους. Ο Σαιν Ζυστ πολύ θα ήθελε να μας δει να σερνόμαστε ξανά στα τέσσερα, για να εφεύρει

πάλι για μας ο δικηγόρος του Αρράς⁸ μωρουδίστικα σκουφάκια, θρανία και έναν Θεό προστάτη με την τεχνική του ρολογά της Γενεύης⁹.

ΦΙΛΙΠΠΩ

Γι' αυτό το σκοπό, δεν θα δίσταζαν να προσθέσουν κάμποσα ακόμα μηδενικά στο λογαριασμό του Μαρά¹⁰.

Για πόσο ακόμα θα είμαστε βρώμικοι και ματωμένοι σαν νεογέννητα παιδιά, θα έχουμε φέρετρα για κούνιες και θα παίζουμε τόπι με κεφάλια; Πρέπει να προχωρήσουμε. Η Επιτροπή της Χάριτος¹¹ πρέπει να επιβληθεί, οι έκπτωτοι βουλευτές¹² πρέπει να ανακληθούν.

ΕΡΩ

Η επανάσταση έχει φτάσει στο στάδιο της αναδιοργάνωσης. Η επανάσταση πρέπει να σταματήσει και να αρχίσει η δημοκρατία. Στους θεσμούς του κράτους μας, το δικαίωμα πρέπει να αντικαταστήσει το καθήκον, η ευφορία την αρετή και η αυτοάμυνα την τιμωρία. Κάθε άνθρωπος πρέπει να μπορεί να ορθώνει το ανάστημά του και να επιβάλλει την προσωπικότητά του. Αν είναι λογικός ή παράλογος, μορφωμένος ή αμόρφωτος, καλός ή κακός — αυτό δεν αφορά καθόλου το κράτος. Όλοι είμαστε τρελοί, κανένας όμως δεν έχει το δικαίωμα να επιβάλλει στον άλλο την προσωπική του τρέλα. Κάθε άνθρωπος πρέπει να είναι ελεύθερος να απο-

λαμβάνει όπως εκείνος θέλει, αλλά έτσι, ώστε να μην απολαμβάνει εις βάρος των άλλων ή να τους ενοχλεί στις ιδιαίτερες απολαύσεις τους.

KAMIG

Η μορφή της κυβέρνησης πρέπει να είναι ένα διάφανο ρούχο και να εφαρμόζει απόλυτα στο σώμα του λαού. Κάθε φουσκωμένη φλέβα, κάθε τάνυσμα των μυών, κάθε σύσπαση των τενόντων πρέπει να διαγράφεται πάνω του. Το σχήμα της μπορεί να είναι ωραίο ή άσχημο, έχει πια το δικαίωμα να είναι αυτό που είναι, εμείς δεν έχουμε το δικαίωμα να της ράψουμε ένα ζακετάκι στα δικά μας μέτρα. Θα σπάσουμε τα δάχτυλα εκείνων που θέλουν να ρίξουν στους γυμνούς ώμους της λατρευτής μας αμαρτωλής Γαλλίας το πέπλο της καλόγριας.

Εμείς θέλουμε θεούς γυμνούς, βακχίδες, Ολυμπιακούς αγώνες και χείλη μελωδικά: *αχ, άθλιε έρωτα εσύ που παραλύεις τα μέλη!*¹³

Δεν θα εμποδίσουμε τους Ρωμαίους¹⁴ να κάτσουν σε μια γωνιά και να βράζουν τα παντζάρια τους, αρκεί να μην αποπειραθούν να μας προσφέρουν άλλους αγώνες μονομάχων¹⁵.

Ο αθάνατος Επίκουρος και η Αφροδίτη με τα ωραία οπίσθια πρέπει να γίνουν οι θυρωροί της Δημοκρατίας στη θέση του Αγίου Μαρά και του Σαλιέ¹⁶. Δαντόν, εσύ θα κάνεις την επίθεση στη Συνέλευση.

ΔΑΝΤΟΝ

Θα κάνω, θα κάνεις, θα κάνει. Αν ζήσουμε ως τότε,

όπως λένε οι γριές. Σε μία ώρα θα έχουν κυλήσει 60 λεπτά. Ψέματα, αγόρι μου;

KAMIG

Τι εννοείς; Είναι αυτονόητο.

ΔΑΝΤΟΝ

Τα πάντα είναι αυτονόητα. Ποιος θα φέρει σε πέρας λοιπόν όλα αυτά τα ωραία πράγματα;

ΦΙΛΙΠΠΟ

Εμείς και οι έντιμοι άνθρωποι!¹⁷.

ΔΑΝΤΟΝ

Αυτό το και ενδιάμεσα είναι μια πολύ μεγάλη λέξη, μας κρατάει κάπως μακριά απ' αυτούς, η απόσταση είναι μεγάλη και η εντιμότητά τους θα λαχανιάσει πριν προλάβουμε να ανταμώσουμε. Αλλά και πάλι! — Στους έντιμους ανθρώπους μπορείς να δανείσεις χρήματα, μπορείς να εγγυηθείς γι' αυτούς και να τους παντρέψεις με την κόρη σου — αλλά ως εκεί!

KAMIG

Εφόσον το ξέρεις, γιατί άρχισες τον αγώνα;

ΔΑΝΤΟΝ

Έβρισκα αυτούς τους ανθρώπους αποκρουστικούς. Μόλις αντικρίσω τέτοιους πομπώδεις ηθικολόγους θέλω να τους δώσω μια κλωτσιά. Έτσι είναι, βλέπεις, το φυσικό μου!

Σηκώνεται.

ΖΥΓΙ

Φεύγεις;

ΔΑΝΤΟΝ

Στη Ζυλί.

Πρέπει να φύγω, θα με συγχύσουν με την πολιτική τους. (Βγαίνοντας). Παρεμπιπτόντως, θα σας κάνω μια προφητεία: το άγαλμα της Ελευθερίας δεν έχει χυθεί ακόμα στο καλούπι, ο φούρνος είναι πυρωμένος, μπορεί όλοι εμείς να κάψουμε τα χέρια μας.

Βγαίνει.

ΚΑΜΙΓ

Αφήστε τον, νομίζετε πως δεν θα βάλει κι αυτός το χεράκι του αν φθάσουμε σε διαπραγματεύσεις;

ΕΡΩ

Ναι, άλλα μόνο για να περάσει την ώρα του, όπως όταν παίζει σκάκι.

ΕΝΑ ΣΟΚΑΚΙ

Σιμόν, η Γυναίκα του.

ΣΙΜΟΝ

Χτυπάει τη γυναίκα του.

Παλιουρουφιάννα, ζαρωμένη συφιλιάρρα, σκουληκιασμένο μήλο του παραδείσου!

ΓΥΝΑΙΚΑ

Βοήθεια! Βοήθεια!

Έρχονται άνθρωποι τρέχοντας: — Χωρίστε τους! Χωρίστε τους!

ΣΙΜΟΝ

Όχι, Ρωμαίοι, αφήστε με, θα τον συντρίψω αυτόν το σκελετό! Μεσσαλίνα!

ΓΥΝΑΙΚΑ

Εγώ Μεσσαλίνα; Αυτό θα το δούμε.

ΣΙΜΟΝ

Τότε από τους ώμους σου θα σκίσω το χιτώνα. Και το κουφάρι σου γυμνό θα ρίξω στο χειμώνα. Καριόλα, σε κάθε ζάρα του κορμιού σου φωλιάζει η προστυχιά.

Τους χωρίζουν.

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Τι συμβαίνει;

ΣΙΜΟΝ

Πού είναι η παρθένα; Λέγε! Όχι, δεν θα την πω έτσι. Το κορίτσι! Όχι, ούτε έτσι. Η γυναίκα, το γύναιο, όχι! Μόνο ένα όνομα απομένει! Αχ με πνίγει, μου κόβει την ανάσα.

2. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ευτυχώς, γιατί θα βρωμούσε το όνομα ρακί.

ΣΙΜΟΝ

Γέρο Βιργίνιε,¹⁸ σκέπασε το φαλακρό κρανίο σου. Το κοράκι της ντροπής κάθισε πάνω του και σου τσιμπάει τα μάτια. Δώστε μου ένα μαχαίρι, Ρωμαίοι!

Σωριάζεται κάτω αναισθητός.

ΓΥΝΑΙΚΑ

Κανονικά είναι ένας ήσυχος άνθρωπος, μόνο που δεν αντέχει το πιτό, το ρακί τον ρίχνει αμέσως.

2. ΠΟΛΙΤΗΣ

Πού;

ΓΥΝΑΙΚΑ

Όχι επάνω μου.

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Σωστά, αν πέσει επάνω σου δεν θα ξανασηκωθεί ποτέ.

ΣΙΜΟΝ

Είσαι η γλώσσα του βρικόλακα που ρουφάει το ακριβό αίμα της καρδιάς μου.

ΓΥΝΑΙΚΑ

Αφήστε τον, κοντεύει η ώρα που τον πιάνει στενοχώρια, θα του περάσει.

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Μα τι έγινε;

ΓΥΝΑΙΚΑ

Δηλαδή να — καθόμουν εκεί πάνω στη πέτρα και λιαζόμουνα, δηλαδή — γιατί δεν έχουμε ξύλα δηλαδή —

2. ΠΟΛΙΤΗΣ

Πάρε τη μύτη του άντρα σου για προσάναμμα..

ΓΥΝΑΙΚΑ

Και η κόρη μου είχε κατεβεί εκεί κάτω στη γωνία, είναι φιλότιμο κορίτσι, δηλαδή, και τρέφει τους γονείς του.

ΣΙΜΟΝ

Χα, το ομολογεί!

ΓΥΝΑΙΚΑ

Ιούδα, θα είχες βρακί να βάλεις στον κώλο σου αν οι νεαροί κύριοι δεν κατέβαζαν μαζί της τα δικά τους; Μεθύστακα, θέλεις να πεθάνεις απ' τη δίψα όταν στερέψει η πηγή; Δουλεύουμε με όλα μας τα μέλη, γιατί όχι και μ' αυτό; Η μάνα της μ' αυτό μόχθησε να τη φέρει στον κόσμο και πόνεσε πολύ, δεν μπορεί κι η κόρη να μοχθήσει μ' αυτό για τη μάνα της; Ή μήπως την πονάει όταν το κάνει; Ηλίθιε!

ΣΙΜΟΝ

Α, Λουκρητία¹⁹! Ένα μαχαίρι, δώστε μου ένα μαχαίρι, Ρωμαίοι!

Α, Άππιε Κλαύδιε!²⁰

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ναι, ένα μαχαίρι, αλλά όχι για την άμοιρη πόρνη, αυτή τι φταίει; Η πείνα της είναι η πόρνη και η ζητιάνα. Ένα μαχαίρι γι' αυτούς που αγοράζουν το κρέας των γυναικών και των κοριτσιών μας! Αλίμονο σ' αυτούς που ασελγούν έτσι με τις κόρες του λαού! Η κοιλιά σας γουργουρίζει από την πείνα κι αυτοί έχουν βαρυστομαχιάσει, έχετε τρύπες στο σακάκι κι αυτοί έχουν ζεστά παλτά, έχετε κάλλους στις γροθιές και αυτοί χέρια από βελούδο. Τουτέστιν εσείς δουλεύετε κι αυτοί δεν κάνουν τίποτα, τουτέστιν εσείς κερδίζετε και αυτοί κλέβουν το κέρδος, τουτέστιν αν θέλετε να ξαναπιάσετε δεκάρα από την κλεμμένη σας περιουσία, πρέπει να γίνετε πόρνες και ζητιάνοι, τουτέστιν αυτοί είναι απατεώνες και πρέπει να τους ξεπαστρέψουμε.

3. ΠΟΛΙΤΗΣ

Δεν έχουν αίμα στις φλέβες τους, εκτός απ' αυτό που έχουν ρουφήξει από μας. Μας είπαν, σκοτώστε τους αριστοκράτες, είναι λύκοι! Κι εμείς κρεμάσαμε τους αριστοκράτες στα φανάρια. Είπαν το Βέτο²¹ τρώει το ψωμί σας κι εμείς σκοτώσαμε το Βέτο. Είπαν, οι Γιρονδίνιοι²² φταίνε που πεινάτε, κι

εμείς στείλαμε τους Γιρονδίνους στη γκιλοτίνα. Εκείνοι όμως έγδυσαν τους νεκρούς κι εμείς τρέχουμε ακόμα ξυπόλητοι και κρυώνουμε. Θα γδάρουμε το δέρμα από τα μπούτια τους και θα το κάνουμε βρακιά, θα ρουφήξουμε το λίπος τους και θα το ρίξουμε στη σούπα μας. Εμπρός, θάνατος σ' όποιον δεν έχει τρύπα στο σακάκι!

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Θάνατος σ' όποιον ξέρει να γράφει και να διαβάζει.

2. ΠΟΛΙΤΗΣ

Θάνατος σ' όποιον βγαίνει και γλεντάει.

ΟΛΟΙ

Θάνατος, Θάνατος!

ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΩΝΕΣ

Κρατάει μαντίλι! Ένας αριστοκράτης! Στο φανάρι, στο φανάρι!

2. ΠΟΛΙΤΗΣ

Τι; Δεν φυσάει τη μύξα στα δάχτυλα; Στο φανάρι!

Κατεβάζουν ένα φανάρι.

ΝΕΑΡΟΣ

Καλοί μου κύριοι!

ΜΕΡΙΚΟΙ
Τραγουδούν.

Μέσα στη γη σε τρώνε
Σκουλήκια νύχτα μέρα
Καλύτερα να κρέμεσαι
Στον καθαρό αέρα.

ΝΕΑΡΟΣ

Έλεος!

3. ΠΟΛΙΤΗΣ

Παιχνιδάκι είναι, μια θηλιά γύρω απ' το λαιμό!
Μόνο για μια στιγμή, εμείς είμαστε πιο σπλαχνι-
κοί από σας. Η δική μας ζωή είναι ο θάνατος απ'
τη δουλειά, κρεμόμαστε 60 χρόνια απ' το σκοινί
και σπαρταράμε, μα θα το κόψουμε το σκοινί.
Στο φανάρι!

ΝΕΑΡΟΣ

Έστω, αλλά ούτε κι έτσι θα δείτε περισσότερο φως!

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΓΥΡΩ

Μπράβο, μπράβο!

ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΩΝΕΣ

Αφήστε τον να φύγει!

Αυτός ξεφεύγει.

Μπαίνει ο Ροβεσπιέρος, τον συνοδεύουν γυναίκες και
Ξεβράκωτοι²³.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Τι συμβαίνει, πολίτες;

3. ΠΟΛΙΤΗΣ

Τι να συμβαίνει; Οι λίγες ψιχάλες αίμα τον Αύ-
γουστο και το Σεπτέμβρη²⁴ δεν έβαψαν κόκκινα τα
μάγουλα του λαού. Η γκιλοτίνα είναι πολύ αργή.
Εμείς χρειαζόμαστε μια μπόρα.

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Οι γυναίκες μας και τα παιδιά μας ζητούν ψωμί,
θα τους ταΐσουμε με σάρκα αριστοκράτη. Εμπρός!
Θάνατος σ' όποιον δεν έχει τρύπα στο σακάκι.

ΟΛΟΙ

Θάνατος! Θάνατος!

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Εν ονόματι του Νόμου!

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Τι είναι Νόμος.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Η βούληση του λαού.

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Εμείς είμαστε ο λαός και θέλουμε να μην υπάρχει
Νόμος, τουτέστιν αυτή η βούληση είναι Νόμος,
τουτέστιν εν ονόματι του Νόμου δεν υπάρχει πια
Νόμος, τουτέστιν: θάνατος!

ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΩΝΕΣ

Ακούστε τον Ροβεσπιέρο, ακούστε τον αδιάφορο!

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

Ακούστε τον Μεσσία, που έχει σταλεί για να δικάσει και να καταδικάσει. Θα θερίσει τους κακούς με το κοφτερό σπαθί του. Τα μάτια του είναι τα μάτια της Κρίσης και το χέρι του είναι το χέρι της Δικαιοσύνης!

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Φτωχέ, ενάρετε λαέ! Εσύ κάνεις το καθήκον σου, θυσιάσεις τους εχθρούς σου. Λαέ είσαι μεγάλος! Εκδηλώνεσαι κάτω από αστραπές και κεραυνούς. Όμως, λαέ, δεν πρέπει τα χτυπήματά σου να πληγώνουν την ίδια σου τη σάρκα, σκοτώνεσαι ο ίδιος μεσ' την πίκρα σου. Μόνο η δική σου δύναμη μπορεί να σε νικήσει. Αυτό οι εχθροί σου το γνωρίζουν. Οι βουλευτές σου αγρυπνούν, αυτοί θα οδηγήσουν το χέρι σου, τα μάτια τους είναι αλάθητα, το χέρι σου είναι αμείλικτο.

Ελάτε όλοι στους Ιακωβίνους. Τα αδέρφια σας θα σας δεχτούν με ανοιχτές αγκάλες, οι εχθροί μας θα περάσουν την Ιερά Εξέταση.

ΠΟΛΛΕΣ ΦΩΝΕΣ

Όλοι στους Ιακωβίνους! Ζήτω ο Ροβεσπιέρος!

Βγαίνουν όλοι.

ΣΙΜΟΝ

Αλίμονό μου, ο έρημος!

Προσπαθεί να σηκωθεί.

ΓΥΝΑΙΚΑ

Έλα!

Τον στηρίζει.

ΣΙΜΟΝ

Αχ, καλή μου συμβία, κάτι κακό μαγειρεύεις.

ΓΥΝΑΙΚΑ

Έλα, σήκω!

ΣΙΜΟΝ

Γυρίζεις αλλού το πρόσωπο; Μπορείς να με συγχωρήσεις πιστή μου Πόρσια²⁵; Δεν ήταν το δικό μου χέρι, δεν ήταν το δικό μου μπράτσο, η τρέλα μου το έκανε.

Εχθρός του άμοιρου Άμλετ είναι η τρέλα του.

Ο Άμλετ δεν το έκανε, ο Άμλετ το αρνιέται.

Πού είναι η κόρη μας, πού είναι το αρνάκι μου;

ΓΥΝΑΙΚΑ

Εκεί, στην άλλη γωνία.

ΣΙΜΟΝ

Πάμε κοντά της, έλα ενάρετη συμβία μου.

Βγαίνουν.

Η ΛΕΣΧΗ ΤΩΝ ΙΑΚΩΒΙΝΩΝ

ΕΝΑΣ ΛΥΩΝΕΖΟΣ

Μας στέλνουν τα αδέρφια από τη Λυών²⁶, για να ξαλαφρώσουν την πίκρα τους πάνω στο στήθος σας. Δεν γνωρίζουμε αν το κάρο που πήγε τον Ρονσέν²⁷ στην γκιλοτίνα ήταν η νεκροφόρα της ελευθερίας, γνωρίζουμε όμως, ότι από την ημέρα εκείνη οι δολοφόνοι του Σαλιέ πατούν ξανά πολύ γερά πάνω στη γη σαν να μην υπάρχει τάφος γι' αυτούς. Ξεχάσατε πως η Λυών είναι ένα στίγμα στα εδάφη της Γαλλίας που πρέπει να το ξεπλύνουν οι προδότες με το αίμα τους; Ξεχάσατε πως αυτή η πόρνη των βασιλιάδων μόνο μέσα στα νερά του Ροδανού μπορεί να ξεπλύνει την λέπρα της; Ξεχάσατε πως αυτός ο ποταμός της επανάστασης πρέπει να κάνει τα πλοία του Πιπτ²⁸ να προσαράξουν πάνω στα πτώματα των αριστοκρατών που θα ξεβράσει στη Μεσόγειο; Η ευσπλαχνία σας δολοφονεί την επανάσταση. Η ανάσα ενός αριστοκράτη είναι ο ρόγχος της ελευθερίας. Μόνο ένας δειλός πεθαίνει για τη δημοκρατία, ένας Ιακωβίνος σκοτώνει γι' αυτήν. Να ξέρετε: αν δεν βρούμε πλέον σε σας το νεύρο των ανδρών της 10ης Αυγούστου, του Σεπτεμβρίου και της 31ης Μαΐου, το μόνο που μας μένει, όπως στον πατριώτη Γκεγιάρ²⁹, είναι το μαχαίρι του Κάτονα³⁰.

Χειροκροτήματα και σύγχυση από φωνές.

ΕΝΑΣ ΙΑΚΩΒΙΝΟΣ

Θα πιούμε μαζί σας την κούπα του Σωκράτη!

ΛΕΖΑΝΤΡ

Πηδάει επάνω στο βήμα.

Δεν χρειάζεται να στρέψουμε τα βλέμματά μας στη Λυών. Οι άνθρωποι που φορούν μεταξωτά ρούχα, που κυκλοφορούν με άμαξες, που κάθονται στα θεωρεία του θεάτρου και μιλούν σαν το λεξικό της Ακαδημίας³¹, εδώ και αρκετές ημέρες σηκώνουν πολύ το κεφάλι. Κάνουν πνεύμα και λένε πως πρέπει να αναδείξουμε τον Μαρά και τον Σαλιέ δυο φορές μάρτυρες αποκεφαλίζοντας τις προτομές τους.

Έντονη ταραχή στη συνέλευση.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΩΝΕΣ

Είναι κιόλας νεκροί. Η ίδια τους η γλώσσα τους αποκεφαλίζει.

ΛΕΖΑΝΤΡ

Το αίμα αυτών των αγίων να πέσει πάνω τους. Ερωτώ τα παρόντα μέλη της Επιτροπής Ασφαλείας: από πότε έχουν γίνει τόσο κουφά τα αυτιά σας —

ΚΟΓΙΟ ΝΤ' ΕΡΜΠΟΥΑ

Τον διακόπτει.

Κι εγώ ερωτώ εσένα Λεζάντρ, τίνος φωνή εμφυλώνει αυτές τις σκέψεις, ώστε να ζωντανεύουν και

να τολμούν να εκφράζονται; Είναι ώρα να πέσουν οι μάσκες. Ακούστε! Το κίνητρο καταγγέλλει το δημιούργημά του, το κάλεσμα την ηχώ του, η αιτία τη συνέπειά της.

Η Επιτροπή Ασφαλείας γνωρίζει καλά τα επιχειρήματα, Λεζάντρ! Μείνε ήσυχος. Οι προτομές των αγίων θα παραμείνουν ανέπαφες — ως κεφαλές Μένδουσας, θα κάνουν πέτρα τους προδότες.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Ζητώ το λόγο.

ΙΑΚΩΒΙΝΟΙ

Ακούστε, ακούστε τον αδιάφθορο!

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Περιμέναμε απλώς την κραυγή της αγανάκτησης, που αντηχεί απ' όλες τις πλευρές, για να μιλήσουμε. Τα μάτια μας ήταν ανοιχτά, είδαμε τον εχθρό να κινητοποιείται και να ξεσηκώνεται, αλλά δεν κάλεσαμε συναγερμό, αφήσαμε το λαό μόνο του να επαγρυπνεί, δεν έμεινε αδρανής, πήρε τα όπλα. Αφήσαμε τον εχθρό να ξεπροβάλλει από την κρυψώνα του, τον αφήσαμε να προελάσει, μα τώρα στέκεται γυμνός κι ακάλυπτος στο φως της ημέρας, κάθε σας χτύπημα θα είναι καίριο, θα πέσει νεκρός μόλις τον αντικρίσετε.

Σας το έχω πει ήδη μία φορά, πως οι εσωτερικοί εχθροί της δημοκρατίας έχουν διχαστεί σε δύο μέρη, σχεδόν σε δύο στρατιές. Κάτω από σημαίες με

διαφορετικά χρώματα και από τις πιο διαφορετικές οδούς σπεύδουν όλοι στον ίδιο στόχο. Η μία απ' αυτές τις φατρίες δεν υπάρχει πια. Μέσα στην επιτηδευμένη παραφροσύνη της, προσπάθησε να παραμερίσει τους πιο δοκιμασμένους πατριώτες ως άχρηστους, για να στερήσει τη δημοκρατία από τα πιο σθεναρά της μπράτσα. Κήρυξε τον πόλεμο στο Θεό και στην ιδιοκτησία για να προσφέρει ψυχαγωγία στους βασιλιάδες. Διακωμώδησε το υψηλό δράμα της επανάστασης για να την εκθέσει με μελετημένες ασυδοσίες. Ο θρίαμβος του Εμπέρ θα είχε μετατρέψει την επανάσταση σε χάος και ο δεσποτισμός θα είχε ικανοποιηθεί. Το σπαθί του νόμου χτύπησε τον προδότη. Αλλά τι σημασία έχει για τους ξένους, αν χρησιμοποιήσουν εγκληματίες μιας άλλης κατηγορίας για να επιτύχουν το ίδιο σκοπό; Δεν καταφέραμε τίποτα αν έχουμε ακόμα μία φατρία να εξοντώσουμε.

Αυτή είναι το αντίθετο από την προηγούμενη. Αυτή μας παρασύρει στην αδυναμία, η πολεμική κραυγή της είναι: Έλεος! Θέλει να αρπάξει από το λαό τα όπλα και τη δύναμη που τα κατευθύνει, για να τον παραδώσει γυμνό και άψυχο στους βασιλιάδες.

Το όπλο της δημοκρατίας είναι ο τρόμος, η δύναμη της δημοκρατίας είναι η αρετή. Η αρετή, διότι χωρίς αυτήν ο τρόμος είναι φθαρτός, ο τρόμος διότι χωρίς αυτόν η αρετή είναι ανίσχυρη. Ο τρόμος είναι μια απόρροια της αρετής, δεν είναι παρά η άμεση, αυστηρή και αδυσώπητη δικαιοσύνη. Λένε πως ο

τρόμος είναι το όπλο μιας δεσποτικής κυβέρνησης, ότι η δική μας μοιάζει συνεπώς με το δεσποτισμό. Ασφαλώς, αλλά έτσι όπως μοιάζει το σπαθί στα χέρια ενός μαχητή της ελευθερίας με το σπαθί που είναι οπλισμένος ο δορυφόρος των τυράννων. Όταν ένας δεσπότης κυβερνάει τους αποκτηνωμένους υπηκόους του με τον τρόπο, έχει δίκιο ως δεσπότης — αν τσακίσετε τους εχθρούς της ελευθερίας με τον τρόπο, θα έχετε εξίσου δίκιο ως προστάτες της δημοκρατίας. Η κυβέρνηση της επανάστασης είναι ο δεσποτισμός της ελευθερίας ενάντια στην τυραννία. Έλεος για τους βασιλικούς! Φωνάζουν ορισμένοι. Έλεος για τους κακούργους; Όχι! Έλεος για την αθωότητα, έλεος για τους ανυπεράσπιστους, έλεος για τους δυστυχισμένους, έλεος για την ανθρωπότητα. Μόνο ο φιλερηνικός πολίτης αξίζει την προστασία της κοινωνίας. Σε μια δημοκρατία υπάρχουν μόνο δημοκρατικοί πολίτες, βασιλόφρονες και ξένοι είναι εχθροί. Η τιμωρία των τυράννων της ανθρωπότητας είναι ευλογία, η συγγνώμη είναι βαρβαρότητα. Κάθε ένδειξη ψευτοσυναισθηματισμού, μοιάζει με αναστεναγμό νοσταλγίας που πετάει προς την Αγγλία ή την Αυστρία.

Αλλά δεν ικανοποιήθηκαν αποπλίζοντας το χέρι του λαού, τώρα προσπαθούν να δηλητηριάσουν και τις πιο ιερές πηγές της δύναμής του με τη διαστροφή. Αυτή είναι η πιο επιδέξια, η πιο επικίνδυνη και η πιο απεχθής επίθεση κατά της ελευθερίας.

Η διαφθορά είναι το γνώρισμα του αριστοκρατισμού.

Σε μια δημοκρατία δεν αποτελεί απλώς ένα ηθικό αλλά και ένα πολιτικό έγκλημα. Ο διεστραμμένος είναι ο πολιτικός εχθρός της ελευθερίας. Όσο μεγαλύτερες είναι οι υπηρεσίες που φαινομενικά της έχει προσφέρει, τόσο πιο επικίνδυνος είναι γι' αυτήν. Ο πιο επικίνδυνος πολίτης είναι εκείνος που λιώνει μια ντουζίνα κόκκινους σκούφους ευκολότερα απ' ότι κάνει μια καλή πράξη.

Θα με κατανοήσετε αμέσως αν θυμηθείτε τους ανθρώπους που άλλοτε ζούσαν σε σοφίτες και τώρα κυκλοφορούν με άμαξες και ασελγούν με πρώην μαρκησίες και βαρονέσσες. Είναι φυσικό βέβαια να αναρωτιόμαστε, αν έχουμε ληστέψει το λαό ή αν έχουμε σφίξει τα χρυσά χέρια των βασιλιάδων, όταν βλέπουμε βουλευτές του λαού να επιδεικνύονται με όλη τη διαφθορά και όλη την πολυτέλεια των παλαιών αυλικών, όταν βλέπουμε αυτούς τους μαρκήσιους και κόμητες της επανάστασης να παντρεύονται πλούσιες γυναίκες, να παραθέτουν πολυτελή γεύματα, να χαρτοπαίζουν, να συντηρούν υπηρέτες και να φορούν ακριβά ρούχα. Είναι φυσικό βέβαια να απορούμε, όταν τους ακούμε να έχουν εμπνεύσεις, να ευφολογούν και να μας δίνουν δείγματα καλής συμπεριφοράς. Πρόσφατα και με τρόπο αναίσχυντο διακωμώδησαν τον Τάκιτο³², εγώ θα μπορούσα να απαντήσω με τον Σαλλούστιο³³ και να ξεσκεπάσω τον Κατιλίνα, εντούτοις πιστεύω πως δεν χρειάζομαι πλέον τεχνάσματα, τα πορτραίτα τους είναι έτοιμα.

Καμία συμφωνία, καμία ανακωχή με τους ανθρώπους που αποσκοπούσαν μόνο στη λεηλασία του λαού, που ήλπιζαν να επιτύχουν αυτή τη λεηλασία ατιμώρητοι, για τους οποίους η δημοκρατία ήταν μια κερδοσκοπία και η επανάσταση ένα εργαλείο. Τρομοκρατημένοι από το ορμητικό κύμα των παραδειγμάτων, προσπαθούν εντελώς αθόρυβα να παγώσουν τη δικαιοσύνη. Θα πίστευε κανείς πως ο καθένας λέει στον εαυτό του: δεν είμαστε αρκετά ενάρετοι για να είμαστε τόσο τρομακτικοί. Φιλόσοφοι νομοθέτες δείξτε έλεος στην αδυναμία μας, δεν τολμών να σας πω πως είμαι διεστραμμένος, σας λέω λοιπόν καλύτερα, μην είστε σκληροί! Ησύχασε ενάρετε λαέ, ησυχάστε πατριώτες, πείτε στους αδελφούς σας στη Δυών πως το σπαθί του Νόμου δεν σκουριάζει στα χέρια εκείνων που το εμπιστευθήκατε. — Θα δώσουμε στη δημοκρατία ένα μεγάλο παράδειγμα...

Γενικό χειροκρότημα.

ΠΟΛΛΕΣ ΦΩΝΕΣ

Ζήτηω η δημοκρατία, ζήτηω ο Ροβεσπιέρος!

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η συνέλευση τελείωσε.

ΕΝΑ ΣΟΚΑΚΙ
Λακρούα, Λεζάντρ.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Τι έκανες Λεζάντρ, ξέρεις πραγματικά τίνος το κεφάλι γκρεμίζεις με τις προτομές σου;

ΛΕΖΑΝΤΡ

Κάποιων δανδήδων και κάποιων κομφών γυναικών, αυτό είναι όλο.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Είσαι ένας αυτόχειρας, ένας ίσκιος που δολοφονεί το πρότυπό του κι επομένως τον εαυτό του.

ΛΕΖΑΝΤΡ

Δεν καταλαβαίνω.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Θα έλεγα πως ο Κογιό μίλησε ολοκάθαρα.

ΛΕΖΑΝΤΡ

Και τι μ' αυτό; Ήταν πάλι μεθυσμένος.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Οι τρελοί, τα παιδιά και —μήπως;— οι μεθυσμένοι λένε την αλήθεια. Ποιον νομίζεις λοιπόν πως εννοούσε ο Ροβεσπιέρος με τον Κατιλίνα;

ΛΕΖΑΝΤΡ

Ποιον;

ΛΑΚΡΟΥΑ

Το πράγμα είναι απλό, τους άθεους και τους υπερπαναστάτες τους έχουν στείλει στο κρύωμα, αλλά αυτό δεν ωφέλησε το λαό, γυρίζει ακόμα ξυπόλητος στα σοκάκια και θέλει να φτιάξει παπούτσια από δέρμα αριστοκράτη. Το θερμόμετρο της γκιλοτίνας δεν πρέπει να κατεβεί άλλο, λίγους βαθμούς πιο κάτω και η Επιτροπή Ασφαλείας μπορεί να στρώσει να κοιμηθεί στην πλατεία της Επανάστασης μπροστά στην γκιλοτίνα.

ΛΕΖΑΝΤΡ

Τι σχέση έχουν οι προτομές μου;

ΛΑΚΡΟΥΑ

Ακόμα δεν καταλαβαίνεις; Ανακοίνωσες επισήμως την αντεπανástαση, ανάγκασες τους Δέκα να ενεργήσουν, εσύ οδήγησες το χέρι τους. Ο λαός είναι ένας Μινώταυρος, που πρέπει κάθε εβδομάδα να έχει τα πτώματά του, αλλιώς θα τους κατασπαράξει.

ΛΕΖΑΝΤΡ

Πού είναι ο Δαντόν;

ΛΑΚΡΟΥΑ

Πού να ξέρω; Αναζητάει τα συντρίμια της Αφροδίτης των Μεδίκων σε όλες τις Γκριζέτες του Παλαί Ρουαγιάλ³⁴, κάνει ένα μωσαϊκό, όπως λέει ο ίδιος. Ο Θεός ξέρει σε ποιο κομμάτι βρίσκεται αυτή τη στιγμή. Είναι πολύ κρίμα που η φύση τεμάχισε έτσι

την ομορφιά, όπως η Μήδεια τον αδελφό της, και την έκρυψε κομματιασμένη στα σώματα. Πάμε στο Παλαί Ρουαγιάλ.

Βγαίνουν.

ΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΟ

Δαντόν, Μαριόν.

ΜΑΡΙΟΝ

Όχι, άσε με! Εδώ, στα πόδια σου. Θέλω να σου μιλήσω.

ΔΑΝΤΟΝ

Μπορείς να χρησιμοποιήσεις τα χείλη σου καλύτερα.

ΜΑΡΙΟΝ

Όχι, άσε με τώρα εδώ.

Η μητέρα μου ήταν μια έξυπνη γυναίκα, μου έλεγε πάντα πως η αγνότητα είναι μια όμορφη αρετή, όταν ερχόταν κόσμος στο σπίτι και άρχιζαν να μιλούν για κάποια πράγματα, με διέταζε να βγω από το δωμάτιο. Όταν ρωτούσα τι ήθελαν αυτοί οι άνθρωποι, μου έλεγε πως θα 'πρεπε να ντρέπομαι. Όποτε μου έδινε ένα βιβλίο να διαβάσω, έπρεπε πάντα σχεδόν να παραλείπω κάποιες σελίδες. Αλλά τη Βίβλο τη διάβαζα όσο ήθελα, εκεί ήταν όλα άγια, υπήρχε όμως κάτι εκεί μέσα που δεν καταλάβαινα, δεν ήθελα να ρωτήσω κανένα. Κρατούσα τις σκέψεις μου για τον εαυτό μου.

Μετά ήρθε η άνοιξη, παντού γύρω μου γινόταν κάτι που δεν το συμμεριζόμουν. Βρισκόμουν σε μια παράξενη ατμόσφαιρα, με έπνιγε, παρατηρούσα τα μέλη μου, πολλές φορές ένιωθα διπλή και μετά γινόμουν πάλι μία. Εκείνη την εποχή ερχόταν στο σπίτι ένας νέος, ήταν όμορφος και συχνά έλεγε τρελά πράγματα, δεν καταλάβαινα ακριβώς τι ήθελε, αλλά με έκανε να γελάω. Η μητέρα μου τον καλούσε συχνά, αυτό βόλευε και τους δυο μας. Στο τέλος δεν βλέπαμε γιατί θα πείραζε να ξαπλώσουμε δίπλα δίπλα ανάμεσα σε δύο σεντόνια αντί να καθόμαστε δίπλα δίπλα πάνω σε δύο καρέκλες. Εγώ έβρισκα έτσι μεγαλύτερη ευχαρίστηση παρά με τη συζήτησή του και δεν καταλάβαινα γιατί επέμεναν να μου επιτρέπουν το ελάχιστο και να μου στερούν το μέγιστο.

Αυτό γινόταν κρυφά. Κι έτσι συνεχίστηκε. Όμως εγώ έγινα μια θάλασσα που κατάπινε τα πάντα και γινόταν όλο και πιο βαθιά. Για μένα ένας μόνο αντίθετος πόλος υπήρχε, όλοι οι άνδρες είχαν συγχωνευτεί σε ένα κορμί. Έτσι είναι βλέπεις η φύση μου, ποιος μπορεί να την ξεπεράσει; Εκείνος επέτελους το κατάλαβε. Ένα πρωί ήρθε και με φίλησε σαν να ήθελε να με πνίξει, τα χέρια του σφιχτηκαν γύρω στο λαιμό μου, ένιωσα ανείπωτο φόβο. Ξαφνικά με άφησε, γέλασε και είπε ότι παραλίγο να είχε κάνει μια κουταμάρα, να κρατήσω το ρούχο μου, είπε, και να το χρησιμοποιώ, θα τριβόταν σίγουρα μόνο του, δεν ήθελε να μου χαλάσει την

ευχαρίστηση πρόωρα, αυτό ήταν άλλωστε το μόνο πράγμα που είχα. Έστερα έφυγε. Πάλι δεν κατάλαβα τι ήθελε.

Το βράδυ καθόμουν στο παράθυρο, είμαι πολύ ευαίσθητη και επικοινωνώ με όσα είναι γύρω μου μόνο με τις αισθήσεις, θυθίστηκα στα κύματα του δειλινού. Ξαφνικά κατέβηκε στο δρόμο ένα πλήθος, τα παιδιά έτρεχαν μπροστά, οι γυναίκες βγήκαν στα παράθυρα. Εγώ κοίταξα κάτω, τον κουβαλούσαν σε ένα κοφίνι, το φεγγάρι φώτιζε το χλωμό του μέτωπο, οι μπούκλες του ήταν βρεγμένες, είχε πνιγεί. Έβαλα τα κλάματα. Αυτό ήταν το μοναδικό ρήγμα στη ζωή μου.

Οι άλλοι άνθρωποι έχουν Κυριακές και εργάσιμες, δουλεύουν έξι ημέρες και προσεύχονται την έβδομη, μια φορά το χρόνο, στα γενέθλιά τους, συγκινούνται και κάθε πρωτοχρονιά πέφτουν σε σκέψεις. Εγώ δεν καταλαβαίνω τίποτα απ' αυτά. Εγώ δεν ξέρω καμία ανάπαυλα, καμία αλλαγή. Είμαι πάντα μόνο το Ένα. Ένα αδιάκοπο Θέλω και Παίρνω, μια φλόγα, ένας χείμαρρος.

Η μάνα μου πέθανε από τη στενοχώρια της, οι άνθρωποι με δείχνουν με το δάχτυλο. Είναι κουτό. Η κατάληξη είναι μία: όπου κι αν βρίσκει κανείς την απόλαυση, σε κορμιά, σε εικόνες του Χριστού, σε λουλούδια ή σε παιδικά παιχνίδια, το συναίσθημα είναι το ίδιο. Όποιος απολαμβάνει περισσότερο, προσφέρει περισσότερο.

ΔΑΝΤΟΝ

Γιατί να μην μπορώ να κλείσω μέσα μου ολόκληρη την ομορφιά σου, να την αγκαλιάσω ολόκληρη;

ΜΑΡΙΟΝ

Δαντόν, τα χείλη σου έχουν μάτια.

ΔΑΝΤΟΝ

Θα 'θελα να ήμουν κομμάτι του αιθέρα για να σε λούζω μέσα στο κύμα μου, για να σπάω πάνω σε κάθε κυματισμό του ωραίου σου κορμιού.

Μπαίνουν ο Λακρούα, η Αντελαϊντ, η Ροζαλί.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Περιμένει στην πόρτα.

Θα βάλω τα γέλια, θα βάλω τα γέλια.

ΔΑΝΤΟΝ

Ενοχλημένος.

Λοιπόν;

ΛΑΚΡΟΥΑ

Είδα κάτι στο δρόμο.

ΔΑΝΤΟΝ

Και;

ΛΑΚΡΟΥΑ

Κάτι σκυλιά, ένας μολοσσός και ένα σκυλάκι του καναπέ, το πάλευαν.

ΔΑΝΤΟΝ

Τι λες;

ΛΑΚΡΟΥΑ

Το θυμήθηκα ξαφνικά και μου ήρθε να γελάσω. Πολύ εποικοδομητικό θέαμα! Τα κορίτσια κοίταζαν από τα παράθυρα, θα 'πρεπε να τα προσέχουν, να μην τα αφήνουν να κάθονται ούτε στον ήλιο, αλλιώς θα το κάνουν τα κουνούπια πάνω στα χέρια τους, αυτό σε βάζει σε σκέψεις.

Ο Λεζάντρ κι εγώ περάσαμε απ' όλα σχεδόν τα κελιά, οι μικρές καλόγριες της σαρκικής αποκάλυψης κρεμάστηκαν στα σκέλια μας και ζητούσαν την ευλογία. Ο Λεζάντρ την έδωσε σε μία, αλλά θ' αναγκαστεί τώρα να νηστεύει ένα μήνα³⁵. Φέρνω μαζί μου δύο απ' αυτές τις ιέρειες της σάρκας.

ΜΑΡΙΟΝ

Καλησπέρα, δεσποινίς Αντελαϊντ, καλησπέρα δεσποινίς Ροζαλί.

ΡΟΖΑΛΙ

Πάει πολύς καιρός που δεν είχαμε την ευχαρίστηση.

ΜΑΡΙΟΝ

Λυπάμαι ειλικρινά.

ΑΝΤΕΛΑΪΝΤ

Αχ Θεέ μου, είμαστε μέρα νύχτα απασχολημένες.

ΔΑΝΤΟΝ

Στη Ροζαλί.

Εσύ, μικρούλα μου, έχεις τώρα λυγρούς γοφούς.

ΡΟΖΑΛΙ

Έτσι είναι, τελειοποιούμαι καθημερινά.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Ποια είναι η διαφορά ανάμεσα στον αρχαίο και τον σύγχρονο Άδωνι;

ΔΑΝΤΟΝ

Και η Αντελαϊντ έχει τώρα μια ενδιαφέρουσα σεμνότητα. Πικάντικη αλλαγή! Το πρόσωπό της μοιάζει με φύλλο συκής που το κρατάει μπροστά σ' ολόκληρο το κορμί της. Μια τέτοια συκιά σε ένα τόσο πολυσύχναστο καλύτερίμι προσφέρει έναν πολύ αναζωογονητικό ίσκιο.

ΑΝΤΕΛΑΪΝΤ

Θα ήμουνά ένα μονοπάτι στη βοσκή, αν ο κύριος...

ΔΑΝΤΟΝ

Καταλαβαίνω, μόνο μη θυμώνετε, δεσποινίς μου.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Άκου λοιπόν, τον σύγχρονο Άδωνι δεν τον ξεσκίζει ένας κάπρος, αλλά οι σιρόφες, δεν πληγώνεται στο μηρό αλλά στα σκέλια, κι από το αίμα του δεν ξεφутρώνουν τριαντάφυλλα αλλά ωχρές σπειροχαίτες³⁶.

ΔΑΝΤΟΝ

Η δεσποινίς Ροζαλί είναι ένα ανακαινισμένο μπουστό όπου μόνο η λεκάνη και τα πόδια είναι αρχαία. Είναι μια μαγνητική θελόνα — ό,τι απωθεί ο πόλος-κεφάλι, το έλκει ο πόλος-πόδια, η μέση είναι ένας ισημερινός — όποιος τον διαβεί για πρώτη φορά, χρειάζεται το βάπτισμα του συμπλιμέ³⁷.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Είναι δύο αδελφές του ελέους, η καθεμιά τους υπηρετεί σε ένα νοσοκομείο, δηλαδή στο ίδιο της το κορμί.

ΡΟΖΑΛΙ

Δεν ντρέπεστε να μας κάνετε να κοκκινίζουμε!

ΑΝΤΕΛΑΪΝΤ

Θα έπρεπε να έχετε καλύτερους τρόπους.

Αντελαϊντ και Ροζαλί βγαίνουν.

ΔΑΝΤΟΝ

Καληνύχτα, ομορφούλες!

ΛΑΚΡΟΥΑ

Καληνύχτα πηγάδια του υδραργύρου³⁸!

ΔΑΝΤΟΝ

Με καθυστερείτε, μη χάσετε το δείπνο σας.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Εσύ έχασες το δείπνο στους Ιακωβίνους.

ΔΑΝΤΟΝ

Τίποτα άλλο;

ΛΑΚΡΟΥΑ

Οι Λυωνέζοι διάβασαν μια προκήρυξη, είπαν, δεν τους μένει τίποτε άλλο, παρά να σκεπάσουν το κεφάλι με την τήβεννο και να πεθάνουν με αξιοπρέπεια. Ο καθένας είχε μια έκφραση σαν να ήθελε να πει στον διπλανό του: Πέτους,³⁹ δεν πονάει! Ο Λεζάντρ φώναζε πως πρέπει να συντρίψουμε τις προτομές του Σαλιέ και του Μαρά! Νομίζω πως θέλει να ξαναβάψει το πρόσωπό του κόκκινο, βγήκε ανέπαφος από την τρομοκρατία, τα παιδιά στο δρόμο τον τσιμπούν για να το πιστέψουν.

ΔΑΝΤΟΝ

Και ο Ροβεσπιέρος;

ΛΑΚΡΟΥΑ

Πασπάτευσε το δήμα και είπε: η αρετή πρέπει να επιβληθεί με τον τρόπο. Τα λόγια του μου έφεραν πονόλαιμο.

ΔΑΝΤΟΝ

Πλανίζει σανίδια για την γκιλοτίνα.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Και ο Κογιό φώναζε σαν δαιμονισμένος, πως πρέπει να πέσουν οι μάσκες.

ΔΑΝΤΟΝ

Τότε θα πέσουν και τα πρόσωπα.

Μπαίνει ο Πάρις.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Τι νέα;

ΠΑΡΙΣ

Από τους Ιακωβίνους πήγα στον Ροβεσπιέρο. Ζήτησα μιαν εξήγηση. Προσπάθησε να πάρει την έκφραση του Βρούτου⁴⁰ που θυσιάζει τους γιους του. Μίλησε γενικότερα για το καθήκον, είπε πως απέναντι στην ελευθερία δεν γνωρίζει κανένα δισταγμό — θα θυσιάζε τα πάντα, τον αδελφό του, τους φίλους του.

ΔΑΝΤΟΝ

Αυτό ήταν σαφές, φτάνει μόνο να αντιστρέψει κανείς τη σκάλα: αυτός θα βρεθεί κάτω και θα την κρατάει για τους φίλους του. Χρωστάμε ευγνωμοσύνη στον Λεζάντρ, τους έκανε να μιλήσουν.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Οι οπαδοί του Εμπέρ δεν είναι ακόμα νεκροί, ο λαός είναι οικονομικά εξαθλιωμένος, κι αυτό είναι ένα φοβερό όπλο. Η στάθμη του αίματος δεν πρέπει να πέσει, αλλιώς θα γίνει ο φανοστάτης⁴¹ για την Επιτροπή Ασφαλείας.

Η Επιτροπή χρειάζεται καλό αντίβαρο, χρειάζεται ένα βαρύ κεφάλι.

ΔΑΝΤΟΝ

Το ξέρω βέβαια, —η επανάσταση είναι σαν τον Κρόνο— τρώει τα παιδιά της. (Υστερα από λίγη σκέψη). Ωστόσο, δεν θα τολμήσουν.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Δαντόν, είσαι ένας νεκρός άγιος, η επανάσταση όμως δεν καταλαβαίνει από λείψανα, έχει πετάξει στο δρόμο όλα τα οστά των βασιλέων και όλες τις εικόνες των αγίων από τις εκκλησίες. Πιστεύεις πως θα κρατήσουν εσένα για μνημείο;

ΔΑΝΤΟΝ

Το όνομά μου! Ο λαός!

ΛΑΚΡΟΥΑ

Το όνομά σου! Είσαι ένας μετριοπαθής, κι εγώ είμαι, και ο Καμίγ, ο Φιλιπώ, ο Ερώ. Για το λαό, η μετριοπάθεια και η αδυναμία είναι ένα και το αυτό. Όσους μένουν πίσω τους σκοτώνει. Οι Ιακωβίνοι θα καθορίσουν την ιστορία, αν ο Άνθρωπος του Σεπτέμβρη⁴² αποδειχτεί ανίσχυρος απέναντί τους.

ΔΑΝΤΟΝ

Πολύ σωστά, και εκτός αυτού — ο λαός είναι σαν ένα παιδί, που θέλει να τα σπάει όλα, για να δει τι υπάρχει μέσα.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Και εκτός αυτού, Δαντόν, εμείς είμαστε διεφθαρμέ-

νοι, όπως λέει ο Ροβεσπιέρος, δηλαδή απολαμβάνουμε, και ο λαός είναι ενάρετος, δηλαδή δεν απολαμβάνει γιατί η δουλειά του παραλύει τα όργανα της απόλαυσης, δεν μεθάει γιατί δεν έχει χρήματα και δεν πάει στο μπορντέλο γιατί το στόμα του βρωμάει τυρί και ρέγκα και τα κορίτσια σιχαίνονται.

ΔΑΝΤΟΝ

Όσους απολαμβάνουν τους μισεί, όπως ένας ευνούχος τους άνδρες.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Μας αποκαλούν απατεώνες, (σκύβοντας στο αυτί του Δαντόν), και, μεταξύ μας, είναι εν μέρει αλήθεια. Ο Ροβεσπιέρος και ο λαός θα είναι οι ενάρετοι, ο Σαιν Ζυστ θα παραποιήσει την αλήθεια και ο Μπαρέρ⁴³ θα κάνει μια ψευδή αναφορά θριάμβου στη Συνέλευση και — βλέπω όλη την εικόνα.

ΔΑΝΤΟΝ

Ονειρεύεσαι. Ποτέ δεν τόλμησαν κάτι χωρίς εμένα, ούτε θα τολμήσουν κάτι εναντίον μου, η επανάσταση δεν τελείωσε ακόμα, μπορεί ακόμα να με χρειαστούν, θα με φυλάξουν στο Πολεμικό Μουσείο.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Πρέπει να δράσουμε.

ΔΑΝΤΟΝ

Κι αυτό θα γίνει.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Θα γίνει όταν θα είμαστε χαμένοι.

ΜΑΡΙΟΝ

Στον Δαντόν.

Τα χείλη σου έχουν κρυώσει, τα λόγια σου έχουν πνίξει τα φιλιά σου.

ΔΑΝΤΟΝ

Στη Μαριόν.

Πόσος χαμένος χρόνος! Αλλά άξιζε τον κόπο. (Στον Λακρουά). Αύριο θα πάω στον Ροβεσπιέρο, θα τον εξοργίσω και δεν θα μπορεί να σωπάσει. Αύριο λοιπόν! Καληνύχτα φίλοι μου, καληνύχτα, σας ευχαριστώ.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Φεύγουμε, καλοί μου φίλοι. Φεύγουμε! Καληνύχτα Δαντόν, τα σκέλια της δεσποινίδας θα σε καρατομήσουν, το εφήβαίο της θα γίνει το βάραθρό σου.

Βγαίνουν.

ΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΟ

Ροβεσπιέρος, Δαντόν, Πάρις.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Ένα σου λέω: όποιος μου συγκρατεί το μπράτσο όταν τραβάω το σπαθί, είναι εχθρός μου, η πρόθεσή του δεν προσφέρει τίποτα στο σκοπό μας. Όποιος

με εμποδίζει να αμυνθώ, με σκοτώνει σαν να μου είχε επιτεθεί.

ΔΑΝΤΟΝ

Εκεί που τελειώνει η άμυνα αρχίζει ο φόνος, δεν βλέπω το λόγο που μας αναγκάζει να συνεχίσουμε τους σκοτωμούς.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Η κοινωνική επανάσταση δεν έχει τελειώσει ακόμα, όποιος αφήνει μια επανάσταση ημιτελή, σκάβει ο ίδιος το λάκκο του. Η καλή κοινωνία δεν είναι ακόμα νεκρή, οι υγιείς λαϊκές δυνάμεις πρέπει να πάρουν τη θέση αυτής της καθ' όλα εκφυλισμένης τάξης. Η διαφθορά πρέπει να τιμωρηθεί, η αρετή πρέπει να επιβληθεί με τον τρόπο.

ΔΑΝΤΟΝ

Δεν καταλαβαίνω τη λέξη τιμωρία. Με τη δική σου αρετή, Ροβεσπιέρο! Εσύ δεν πήρες χρήματα, δεν έκανες χρέη, δεν κοιμήθηκες με καμία γυναίκα, φορούσες πάντα ένα αξιοπρεπές σακάκι και δεν μέθυσες ποτέ.

Είσαι εξοργιστικά ενάρετος. Εγώ θα ντρεπόμουν, να τριγυρίζω τριάντα χρόνια ανάμεσα στον ουρανό και τη γη με την ίδια φυσιογνωμία της ηθικής, για να έχω απλώς την ελεεινή ικανοποίηση να βρίσκω τους άλλους χειρότερους από μένα.

Δεν υπάρχει τίποτα μέσα σου, να σου ψιθυρίζει καμιά φορά κρυφά στο αυτί, ψεύτη, ψεύτη!

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Η συνείδησή μου είναι καθαρή.

ΔΑΝΤΟΝ

Η συνείδηση είναι ένας καθρέφτης που μπροστά του τυραννιέται ένας πίθηκος.

Κάθε άνθρωπος φτιασιδώνεται όπως μπορεί και αναζητάει την ευχαρίστησή του με τον τρόπο του. Αξίζει τον κόπο να μαλλιοτραβηχτείς γι' αυτήν. Κάθε άνθρωπος αμύνεται όταν ο άλλος του καταστρέφει την ευχαρίστηση.

Με ποιο δικαίωμα κάνεις εσύ την γκιλοτίνα σκάφη για τα άπλυτα των άλλων κι απ' τα κομμένα τους κεφάλια φτιάχνεις σαπούνη για τα λεκιασμένα ρούχα τους; Επειδή εσύ φοράς πάντα καλοβουρτισμένο σακάκι; Ναι, μπορείς να αμυνθείς, όταν οι άλλοι σου το φτύσουν ή σου το τρυπήσουν - αλλά τι σε πειράζει, όσο δεν σε ενοχλούν; Αν εκείνοι δεν ντρέπονται να περιφέρονται έτσι, πώς έχεις εσύ το δικαίωμα να τους χύσεις στον τάφο; Είσαι ο αστυνόμος του ουρανού; Κι αν δεν αντέχεις να τα βλέπεις όλα αυτά, σαν τον καλό Θεό σου, τότε κλείσε τα μάτια με το μυξομάντιλό σου.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Αποκηρύσσεις την αρετή;

ΔΑΝΤΟΝ

Και την διαφθορά. Μόνο Επικούρειοι υπάρχουν, άξεστοι και εκλεπτυσμένοι, ο Χριστός ήταν ο πιο

εκλεπτυσμένος. Αυτή είναι η μόνη διαφορά που μπορώ να διακρίνω ανάμεσα στους ανθρώπους.

Ο καθένας πράττει σύμφωνα με τη φύση του, δηλαδή κάνει ό,τι τον ευχαριστεί. Έτσι δεν είναι, αδιάφορε; Είναι σκληρό να σου τραβάνε το σκαμνί κάτω απ' τον πισινό.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Δαντόν, η διαφθορά σε ορισμένες εποχές είναι εσχάτη προδοσία.

ΔΑΝΤΟΝ

Δεν πρέπει να περιφρονείς την διαφθορά, προς Θεού μην το κάνεις, θα ήταν αχαριστία, της χρωστάς πάρα πολλά, χάρη σ' αυτήν ξεχωρίζεις.

Εξάλλου, για να μιλήσω με τα δικά σου λόγια, οι επιθέσεις μας πρέπει να είναι ωφέλιμες για τη δημοκρατία, δεν επιτρέπεται να χτυπάς τους αθώους μαζί με τους ενόχους.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Ποιος σου λέει πως έχω χτυπήσει ποτέ έναν αθώο;

ΔΑΝΤΟΝ

Ακούς Πάρι; Κανένας αθώος δεν έχει πεθάνει! (Βγαίνοντας πλησιάζει τον Πάρι). Δεν πρέπει να χάσουμε ούτε στιγμή, πρέπει να δώσουμε το παρόν!

Ο Δαντόν και ο Πάρις βγαίνουν.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Μόνος.

Πήγαινε εσύ! Θέλει να κάνει τα άλογα της επανάστασης να σταματάνε στο μπορντέλο, σαν αγωγιάτης που ντρεσάρει τα γαιδούρια του. Εκείνα όμως έχουν τη δύναμη για να τον σύρουν στην γκιλοτίνα. Να μου τραβάνε το σκαμνί κάτω απ' τον πισινό! Να μιλήσει με τα δικά μου λόγια! Μια στιγμή! Μήπως αυτό είναι; Θα πουν πως η γιγάντια μορφή του με σκίαζε τόσο πολύ, που τον διέταξα να φύγει από τον ήλιο.

Κι αν έχουν δίκιο;

Είναι πραγματικά τόσο αναγκαίο; Ναι, ναι! Η δημοκρατία! Πρέπει να φύγει από τη μέση.

Είναι γελοίο πώς ελέγχει η μία σκέψη μου την άλλη. Πρέπει να φύγει από τη μέση. Όποιος μένει στάσιμος μέσα σε ένα πλήθος που τραβάει μπροστά, φέρνει την ίδια αντίσταση σαν να πηγαίνει αντίθετα στο ρεύμα. Θα τον τσαλαπατήσουν.

Δεν θα αφήσουμε το πλοίο της επανάστασης να προσαράξει πάνω στους ρηχούς υπολογισμούς και τη λάσπη αυτών των ανθρώπων, το χέρι που θα τολμήσει να το συγκρατήσει θα το κόψουμε, κι ας αρπάξει αυτός το πλοίο με τα δόντια!

Θάνατος σε μία τάξη που φόρεσε τα ρούχα της νεκρής αριστοκρατίας και κληρονόμησε τη λέπρα της. Δεν υπάρχει αρετή! Η αρετή σκαμνί κάτω από τον πισινό μου! Με τα δικά μου λόγια!

Γιατί ξαναγυρίζει συνεχώς!

Γιατί δεν μπορώ να απαλλαγώ απ' αυτή τη σκέψη; Δείχνει πάντα εκεί, με ματωμένο δάχτυλο, πάντα εκεί! Με όσα πανιά κι αν το τυλίξω, το αίμα πάντα τα ποτίζει —

(Υστερα από μία παύση). Δεν ξέρω ποιο μέρος του εαυτού μου εξαπατάει το άλλο.

(Πηγαίνει στο παράθυρο). Η νύχτα ροχαλίζει πάνω από τη γη και κυλιέται μέσα σε έκφυλα όνειρα. Σκέψεις, επιθυμίες αφάνταστες, συγκεχυμένες και άμορφες, που είχαν κρυφτεί δειλά από το φως της ημέρας, παίρνουν τώρα σχήμα και αμφίεση και τρυπώνουν στο σιωπηλό σπίτι του ονείρου. Ανοίγουν τις πόρτες, κοιτάζουν από τα παράθυρα, γίνονται σχεδόν σάρκα, τα μέλη τεντώνονται στον ύπνο, τα χείλη μουρμουρίζουν. — Δεν είναι και το ξύπνημά μας ένα όνειρο, πιο φωτεινό; Δεν είμαστε υπνοβάτες; Δεν είναι οι πράξεις μας όπως στο όνειρο, μόνο πιο σαφείς, πιο αποφασιστικές, πιο ολοκληρωμένες; Ποιος θα μας μαλώσει γι' αυτό; Μέσα σε μία ώρα το μυαλό πράττει με τη σκέψη περισσότερο, απ' όσα θα κατάφερνε ο οκνός οργανισμός μας σε εκατό χρόνια. Η διαφθορά βρίσκεται στη σκέψη. Αν γίνει πράξη η σκέψη, αν την ακολουθήσει το κορμί, αυτό είναι σύμπτωση.

Μπαίνει ο Σαιν Ζυστ.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Ποιος είναι εκεί, στα σκοτεινά; Φως! Φως!

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Γνωρίζεις τη φωνή μου;

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Αχ, εσύ Σαιν Ζυστ!

Μια υπηρέτρια φέρνει φως.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Ήσουν μόνος;

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Μόλις έφυγε ο Δαντόν.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Τον συνάντησα στο δρόμο για το Παλαί Ρουαγιάλ. Είχε πάρει το επαναστατικό του ύφος και μιλούσε με σκωπτικά επιγράμματα. Μίλαγε στον ενικό με τους ξεβράκωτους, οι γκριζέτες έτρεχαν πίσω του και οι άνθρωποι σταματούσαν και ψιθύριζαν από αυτί σε αυτί ό,τι έλεγε.

Θα χάσουμε το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού. Θα διστάζεις για πολύ ακόμα; Θα δράσουμε χωρίς εσένα. Είμαστε αποφασισμένοι.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Τι σκοπεύετε να κάνετε;

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Θα συγκαλέσουμε τις επιτροπές Νομοθεσίας, Ασφαλείας και Λαϊκής Πρόνοιας σε επίσημη συνέλευση.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Μεγάλη φασαρία.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Πρέπει να κηδέψουμε το μεγάλο πτώμα με τιμές, σαν ιερείς, όχι σαν δολοφόνοι. Δεν πρέπει να το τεμαχίσουμε, πρέπει να το θάψουμε με όλα του τα μέλη.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Μίλα πιο καθαρά.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Πρέπει να τον κηδέψουμε με όλη του την πανοπλία και να σφάζουμε τα άλογα και τους σκλάβους του πάνω στον τύμβο του, τον Λακρουά —

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Ένας τέλειος απατεώνας, πρώην γραφιάς ενός νομικού, νυν αντιστράτηγος της Γαλλίας. Παρακάτω...

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Τον Ερώ-Σεσέλ.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Ένα ωραίο κεφάλι.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Ήταν το πρωτόγραμμα της συνταγματικής πρά-

ξης, τέτοια στολίδια δεν τα έχουμε πλέον ανάγκη,
θα τον σβήσουμε. Τον Φιλιππώ, τον Καμίγ.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Κι αυτόν;

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Του δίνει ένα χαρτί.

Το φαντάστηκα! Ορίστε, διάβασε!

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Αχ, η εφημερίδα του⁴⁴, αυτό είν' όλο; Είναι ένα παιδί,
σας κορόιδευε.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Διάβασε εδώ! Εδώ!

Του δείχνει ένα σημείο.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Διαβάζει.

Αυτός ο Μεσσίας του αίματος επάνω στο Γολγοθά του, ανάμεσα στους δυο ληστές, τον Κουτόν και Κογιό⁴⁵, όπου θυσιάζει και δεν θυσιάζεται. Οι προσκυνήτρες της γκιλοτίνας στέκονται από κάτω σαν τη Μαρία και τη Μαγδαληνή. Ο Σαιν Ζυστ είναι η αδυναμία του, σαν τον Ιωάννη. Κοινοποιεί στη Συνέλευση τα αποκαλυπτικά οράματα του Δάσκαλου και κουβαλάει το κεφάλι του σαν ιερό σκεύος!

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Θα τον κάνω εγώ να κουβαλήσει το δικό του σαν τον Σαιν Ντενί⁴⁶.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Συνεχίζει να διαβάζει.

Μήπως θα 'πρεπε να πιστέψουμε ότι το καθαρό φράκο του Μεσσία είναι το σάβανο της Γαλλίας και πως τα αδύνατα δάχτυλά του, που πασπατεύουν σπασμωδικά το βήμα, είναι οι λεπίδες της γκιλοτίνας; Κι εσύ Μπαρέρ, που είπες πως στην πλατεία της Επανάστασης θα κόβονταν νομίσματα⁴⁷. Όμως — ας μην τα σκαλίζω τώρα. Αυτός είναι μια χήρα, που είχε μισή ντουζίνα άντρες και τους έστειλε στον τάφο. Αλλά τι φταίει; Αυτό είναι το χάρισμά του — να διακρίνει στα πρόσωπα των ανθρώπων τα σημάδια του θανάτου έξι μήνες νωρίτερα. Ποιος θέλει άλλωστε να κάνει συντροφιά με πτώματα και να μυρίζει τη βρόμα;

Όστε κι εσύ, Καμίγ;

Να φύγουν απ' τη μέση! Γρήγορα! Μόνο οι νεκροί δεν επιστρέφουν. Έχεις έτοιμη την κατηγορία;

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Εύκολη δουλειά. Εσύ έκανες ήδη κάποιες νύξεις στους Ιακωβίνους.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Ήθελα να τους τρομάξω.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Εγώ απλώς εκτελώ, οι πλαστογράφοι θα είναι το ορεκτικό και οι ξένοι⁴⁸ το επιδόρπιο. Θα τα τινάζουν μ' αυτό το γεύμα, σου δίνω το λόγο μου.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Τότε γρήγορα, αύριο. Χωρίς πολύ χαροπάλεμα! Εδώ και λίγες μέρες είμαι ευαίσθητος. Αλλά γρήγορα!

Ο Σαιν Ζυστ βγαίνει.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Μόνος.

Μάλιστα, Μεσσίας του αίματος που θυσιάζει και δεν θυσιάζεται. — Εκείνος τους λύτρωσε με το αίμα του, εγώ τους λυτρώνω με το δικό τους. Εκείνος τους έκανε να αμαρτήσουν κι εγώ παίρνω την αμαρτία επάνω μου. Εκείνος είχε την ηδονή του πόνου κι εγώ το μαρτύριο του δημίου.

Ποιος απαρνήθηκε περισσότερο τον εαυτό του, εγώ ή εκείνος; —

Κι όμως υπάρχει κάτι τρελό σ' αυτή τη σκέψη. — Γιατί στρέφουμε πάντα το βλέμμα μας στον Ένα; Στην ουσία, ο Υιός του Ανθρώπου σταυρώνεται μέσα σ' όλους μας, χύνουμε όλοι ματωμένο ιδρώτα στον κήπο της Γεσθημανής, αλλά κανένας δεν λυτρώνει τον άλλο με τα τραύματά του. — Ο αγαπημένος μου ο Καμίγ! — Όλοι απομακρύνονται από μένα — τα πάντα είναι έρημα και άδεια — είμαι μόνος.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ

Δαντόν, Λακρουά, Φιλιπώ, Πάρις, Καμίγ Ντεμουλέν.

KAMIG

Γρήγορα Δαντόν, ας μη χάνουμε χρόνο.

ΔΑΝΤΟΝ

Ντύνεται.

Ο χρόνος χάνει εμάς. Είναι πολύ πληκτικό να βάζεις πάντα πρώτα το πουκάμισο κι ύστερα το πανταλόνι, το βράδυ να πέφτεις στο κρεβάτι, το πρωί πάλι να σηκώνεσαι, να κατεβάζεις πάντα πρώτα το ένα πόδι κι ύστερα το άλλο. Και δεν υπάρχει καμιά προοπτική να αλλάξει κάτι. Είναι πολύ θλιβερό που εκατομμύρια το έχουν κάνει και που πάλι θα το κάνουν εκατομμύρια και που ο άνθρωπος χωρίζεται επιπλέον σε δύο μισά, που κάνουν και τα δύο το ίδιο, έτσι ώστε όλα να συμβαίνουν διπλά. Είναι πολύ θλιβερό.

KAMIG

Μιλάς σαν παιδί.

ΔΑΝΤΟΝ

Οι ετοιμοθάνατοι συχνά είναι σαν παιδιά.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Με τους δισταγμούς σου τραβάς ολόισια στην καταστροφή και παρασύρεις μαζί και όλους σου τους φίλους. Ειδοποίησε τους δειλούς, πως είναι ώρα να μαζευτούν όλοι γύρω σου, φώναξε μετριοπαθείς και ριζοσπάστες. Αποδοκίμασε την τυραννία των Δέκα, μίλα για στιλέτα, επικαλέσου τον Βρούτο, έτσι θα τρομάξεις τη συνέλευση και θα μαζευτούν γύρω σου ακόμα κι εκείνοι που απειλούνται ως συνένοχοι του Εμπέρ. Πρέπει να αφηθείς στην οργή σου. Ας μην πεθάνουμε τουλάχιστον άμαχοι και ταπεινωμένοι όπως ο άτιμος ο Εμπέρ.

ΔΑΝΤΟΝ

Έχεις κακή μνήμη — εσύ με ονόμασες νεκρό άγιο. Είχες περισσότερο δίκιο απ' όσο φαντάστηκες. Πήγα στις φατρίες, ήταν όλοι γεμάτοι σεβασμό, αλλά σαν να προσκυνούσαν πτώμα. Είμαι ένα ιερό λείψανο και τα ιερά λείψανα τα πετάμε στο δρόμο, είχες δίκιο.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Γιατί άφησες την κατάσταση να φτάσει σ' αυτό το σημείο;

ΔΑΝΤΟΝ

Σ' αυτό το σημείο; Ναι, σωστά, τον τελευταίο καιρό βαριέμαι. Να περιφέρομαι διαρκώς με το ίδιο σακάκι και τις ίδιες ρυτίδες! Είναι αξιοθρήνητο. Να είμαι ένα όργανο τόσο φτωχό, με μία μόνο χορδή που βγάζει έναν μόνο τόνο!

Είναι αφόρητο. Ήθελα να ξενοιάσω.

Το κατάφερα: η επανάσταση με αποσύρει, αλλά όχι με τον τρόπο που νόμιζα.

Άλλωστε πού να στηριχτώ; Οι πόρνες μας δεν μπορούν να τα βάλουν με τις προσκυνήτρες της γκιλοτίνας, αυτό μόνο ξέρω. Ένα και ένα κάνουν δύο: οι Ιακωβίνοι δήλωσαν πως η αρετή είναι σε ημερησία διάταξη, οι Κορντελιέ⁴⁹ με αποκαλούν δήμιο του Εμπέρ, το Δημοτικό Συμβούλιο⁵⁰ εξαγοράζει τις αμαρτίες του, η Συνέλευση, — αυτή είναι ακόμα ένα μέσον! Αλλά υπάρχει μία 31η Μαρτίου⁵¹, δεν θα υποχωρήσουν πρόθυμα. Ο Ροβεσπιέρος είναι το δόγμα της επανάστασης, δεν πρέπει να διαγραφεί. Ούτε είναι δυνατόν. Δεν φτιάξαμε εμείς την επανάσταση, αλλά η επανάσταση εμάς.

Και αν ήταν δυνατόν — προτιμώ να αποκεφαλιστώ, παρά να αποκεφαλίζω. Βαρέθηκα πια, γιατί πολεμάμε εμείς οι άνθρωποι ο ένας με τον άλλον; Θα 'πρεπε να καθίσουμε όλοι μαζί και να ησυχάσουμε. Έγινε κάποιο λάθος στη δημιουργία μας, κάτι μας λείπει, δεν ξέρω πώς το λένε, όμως δεν θα το ανακαλύψουμε σκαλίζοντας τα σπλάχνα μας, γιατί λοιπόν να τραγόμαστε; Ό,τι κι αν πεις, είμαστε ελεεινοί αλχημιστές.

ΚΑΜΠ

Για να το πω πιο μελοδραματικά: Για πόσο ακόμα θα κατασπαράζει η ανθρωπότητα με αιώνια πείνα τα ίδια της τα μέλη; Ή, για πόσο ακόμα θα ρου-

φάμε ο ένας το αίμα του άλλου με άσβεστη δίψα, σαν ναυαγοί πάνω σε μια σχεδία; Ή, για πόσο ακόμα εμείς οι αλγεβριστές της σάρκας, θα αναζητάμε τον αιώνιο άγνωστο Χ, γράφοντας τους λογαριασμούς μας μ' ακρωτηριασμένα μέλη;

ΔΑΝΤΟΝ

Είσαι μια δυνατή ηχώ.

ΚΑΜΙΓ

Ψέματα; Η πιστολιά αντηχεί ξαφνικά σαν κεραυνός. Τόσο το καλύτερο για σένα, θα 'πρεπε να με έχεις πάντα δίπλα σου.

ΦΙΛΙΠΠΩ

Και η Γαλλία θα μείνει στους δημίους της;

ΔΑΝΤΟΝ

Τι σημασία έχει; Οι άνθρωποι νιώθουν πολύ καλά έτσι. Έχουν τη δυστυχία τους, τι περισσότερο χρειάζεται κανείς για να είναι συμπονετικός, ανώτερος, ενάρετος ή πνευματώδης ή για να μην νιώθει πλήξη;

Τι κι αν πεθάνουν στην γκιλοτίνα ή από πυρετό ή από γηρατειά. Το προτιμότερο είναι να αποχωρείς από τη σκηνή λυγρός κι ευκίνητος, χειρονομώντας όμορφα και ακούγοντας τους θεατές να χειροκροτούν. Αυτό είναι πολύ αξιοπρεπές και μας ταιριάζει, βρισκόμαστε διαρκώς πάνω σε μια σκηνή, έστω κι αν στο τέλος μας μαχαιρώνουν αληθινά.

Είναι πολύ σωστό που ελαττώνεται λιγάκι η διάρκεια της ζωής μας, το σακάκι μάς έπεφτε πολύ μακρύ, τα μέλη μας δεν ήταν αρκετά για να το γεμίσουν. Η ζωή γίνεται ένα επίγραμμα, κι αυτό είναι υποφερτό — ποιος έχει αρκετή ανάσα και μυαλό για ένα έπος με 50 ή 60 ωδές; Είναι καιρός πια, να αρχίσουμε να πίνουμε αυτό το λιγοστό απόσταγμα από ποτήρια του λικέρ κι όχι από λεκάνες. Έτσι, ίσως γεμίσουμε το στόμα μας, αλλιώς δύσκολα στραγγίζεις μερικές σταγόνες από ένα πλατύ δοχείο. Επιτέλους — θα 'θελα να φωνάξω: είναι πάρα πολύς κόπος για μένα, η ζωή δεν αξίζει την προσπάθεια που κάνουμε για να την κρατήσουμε.

ΠΑΡΙΣ

Τότε φύγε Δαντόν!

ΔΑΝΤΟΝ

Και την πατρίδα; Μπορώ να την πάρω μαζί μου; Εντέλει — κι αυτό είναι το κυριότερο — δεν θα τολμήσουν. Στον Καμίγ. Πάμε αγόρι μου, σου το λέω, δεν θα τολμήσουν. Αντίο. Αντίο!

Δαντόν και Καμίγ βγαίνουν.

ΦΙΛΙΠΠΩ

Ορίστε φεύγει.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Και δεν πιστεύει λέξη απ' όσα είπε. Όλα από τε-

μπελιά! Προτιμάει να τον αποκεφαλίσουν παρά να βγάλει ένα λόγο.

ΠΑΡΙΣ

Τι θα κάνουμε;

ΛΑΚΡΟΥΑ

Θα πάμε σπίτι και θα ετοιμάσουμε μια αξιοπρεπή πτώση.

ΜΙΑ ΔΕΩΦΟΡΟΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΥ

Περιπατητές.

ΕΝΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Η καλή μου Ζακλίν, θέλω να πω η Κορν, η Κορ⁵².

ΣΙΜΟΝ

Κορνηλία, πολίτη, Κορνηλία!

ΠΟΛΙΤΗΣ

Η καλή μου Κορνηλία μου χάρισε ένα αγοράκι.

ΣΙΜΟΝ

Γέννησε στη Δημοκρατία έναν γιο.

ΠΟΛΙΤΗΣ

Στη Δημοκρατία; Ακούγεται πολύ γενικό, θα έλεγα.

ΣΙΜΟΝ

Έτσι είναι, το μοναδικό πρέπει να τείνει στο γενικό.

ΠΟΛΙΤΗΣ

Αχ ναι, το λέει και η γυναίκα μου.

ΠΛΑΝΟΔΙΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣ

Τι να 'ναι αυτό, τι να 'ναι αυτό
Που σ' όλους μας είναι γραφτό.

ΠΟΛΙΤΗΣ

Αλλά το όνομα, μ' αυτό δεν ξέρω τι να κάνω.

ΣΙΜΟΝ

Βάφτισέ τον Ακόντιο⁵³ και Μαρά.

ΜΟΥΣΙΚΟΣ

Πιάνεις δουλειά απ' το πρωί
Και δίπλα σου περνάει η ζωή.

ΠΟΛΙΤΗΣ

Θα ήθελα τρία, ο αριθμός τρία έχει κάτι ιδιαίτερο,
να είναι και ωφέλιμο και λίγο δίκαιο, το βρήκα:
Αλέτρι και Ροβεσπιέρος.
Αλλά το τρίτο;

ΣΙΜΟΝ

Ακόντιο.

ΠΟΛΙΤΗΣ

Σας ευχαριστώ, γείτονα. Ακόντιο, Αλέτρι και Ροβε-
σπιέρος, ωραία ονόματα, ωραίος ήχος.

ΣΙΜΟΝ

Σου το λέω, το στήθος της Κορνηλίας σου θα γίνει σαν το βυζί της ρωμαϊκής λύκαινας, όχι, αυτό δεν γίνεται, ο Ρωμύλος ήταν ένας τύραννος. Αυτό δεν γίνεται.

Προσπερνούν.

ΖΗΤΙΑΝΟΣ
Τραγουδάει.

Μια χούφτα χώμα
Και λίγο χορτάρι
Καλοί μου κύριοι, ωραίες μου κυρίες!

1. ΚΥΡΙΟΣ

Τράβα να δουλέψεις, φαίνεσαι αρκετά καλοθρεμμένος.

2. ΚΥΡΙΟΣ

Πάρε! (Του δίνει χρήματα). Έχει ένα χέρι σαν βελούδο, ο απατεώνας.

ΖΗΤΙΑΝΟΣ

Εσείς καλέ μου κύριε, το σακάκι σας πού το βρήκατε;

2. ΚΥΡΙΟΣ

Δουλειά, δουλειά! Κι εσύ θα μπορούσες να έχεις το ίδιο, εγώ θα σου δώσω δουλειά, έλα στο σπίτι μου, μένω...

ΖΗΤΙΑΝΟΣ

Κύριε, γιατί δουλέψατε;

2. ΚΥΡΙΟΣ

Ηλίθιε, για να αποκτήσω το σακάκι.

ΖΗΤΙΑΝΟΣ

Βασανιστήκατε για να έχετε μια απόλαυση, γιατί ένα τέτοιο σακάκι είναι μια απόλαυση, κι ένας απατεώνας το ίδιο κάνει.

2. ΚΥΡΙΟΣ

Φυσικά, αλλιώς δεν γίνεται.

ΖΗΤΙΑΝΟΣ

Λες να 'μαι και ηλίθιος; Το ένα αναιρεί το άλλο. Ο ήλιος λάμπει ζεστός στη γωνία και είναι πολύ εύκολο. Τραγουδάει.

Μια χούφτα χώμα
Και λίγο χορτάρι.

ΡΟΖΑΛΙ

Στην Αντελαϊντ.

Κουνήσου, έρχονται στρατιώτες, από χθες δεν έχουμε βάλει τίποτα ζεστό μέσα μας.

ΖΗΤΙΑΝΟΣ

Είναι σ' αυτή τη γη
Η μόνη μου ελπίδα
Καλοί μου κύριοι, καλές μου κυρίες.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Αλτ! Που πάτε μικρούλες μου; Στη Ροζαλί. Πόσων χρονών είσαι;

ΡΟΖΑΛΙ

Όσο είναι το μικρό μου δαχτυλάκι.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Κόβει η γλώσσα σου.

ΡΟΖΑΛΙ

Η δικιά σου στόμωσε.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Θα την ακονίσω επάνω σου.

Εμφανίζονται ο Δαντόν και ο Καμίγ.

ΔΑΝΤΟΝ

Είδες ξεφάντωμα; Μυρίζω κάτι στην ατμόσφαιρα, είναι σαν να κλωσάει ο ήλιος την ασέλγεια.

Δεν σου 'ρχεται να χωθείς ανάμεσά τους, να καταβάσεις τα βρακιά σου και να ζευγαρώσεις από πίσω σαν τα σκυλιά, στη μέση του δρόμου;

Προσπερνούν.

ΝΕΑΡΟΣ

Αχ μαντάμ, ο ήχος της καμπάνας, το φως του δειλινού μέσα στα δέντρα, ένα αστέρι που τρεμοσβήνει...

ΜΑΝΤΑΜ

...το άρωμα των λουλουδιών, αχ αυτές οι απλές χαρές, οι καθαρές απολαύσεις της φύσης! Στην κόρη της. Βλέπεις Ευγενία, μόνο η αρετή έχει μάτια για όλα αυτά.

ΕΥΓΕΝΙΑ

Φιλάει το χέρι της μητέρας της.

Αχ μαμά, εγώ βλέπω μόνο εσάς!

ΜΑΝΤΑΜ

Μπράβο παιδί μου!

ΝΕΑΡΟΣ

Ψιθυρίζει στην Ευγενία.

Βλέπετε εκείνη την όμορφη κυρία με τον γέρο;

ΕΥΓΕΝΙΑ

Την ξέρω.

ΝΕΑΡΟΣ

Λένε πως ο κομμωτής της τη χτένισε παντού.

ΕΥΓΕΝΙΑ

Γελώντας.

Φαρμακόγλωσσα!

ΝΕΑΡΟΣ

Ο γέρος δίπλα της, βλέπει το μπουμπουκάκι να φουσκώνει και το βγάζει περίπατο στον ήλιο — και νομίζει πως είναι η ψιχάλα που το 'κανε να φυτρώσει.

ΕΥΓΕΝΙΑ

Τι πρόστυχο, θα με κάνετε να κοκκινίσω.

ΝΕΑΡΟΣ

Αυτό θα με έκανε να χλωμιάσω.

ΔΑΝΤΟΝ

Στον Καμίγ.

Από μένα μην περιμένεις τίποτα το σοβαρό. Δεν καταλαβαίνω γιατί οι άνθρωποι δεν σταματούν στη μέση του δρόμου και δεν γελούν κατάμουτρα στους άλλους. Νομίζω πως θα 'πρεπε να γελούν από τα παράθυρα κι από τους τάφους, ο ουρανός θα 'πρεπε να σκάει από τα γέλια, η γη θα 'πρεπε να χτυπιέται από τα γέλια.

1. ΚΥΡΙΟΣ

Σας διαβεβαιώ, μια ασυνήθιστη ανακάλυψη! Όλη η τεχνολογία αποκτά έτσι άλλη φυσιογνωμία. Η ανθρωπότητα οδεύει με τεράστια άλματα στον υψηλό προορισμό της.

2. ΚΥΡΙΟΣ

Είδατε το καινούργιο έργο; Σωστός πύργος της Βαβέλ! Ένας λαβύρινθος από θόλους, σκάλες, διαδρόμους και όλα αυτά τινάζονται στον αιθέρα τόσο ανάλαφρα και τολμηρά. Ζαλίζεσαι σε κάθε βήμα. Εκκεντρικό μυαλό.

Κοντοστέκεται αμήχανος.

1. ΚΥΡΙΟΣ

Τι πάθατε;

2. ΚΥΡΙΟΣ

Τίποτα! Το χέρι σας, κύριε! Η λακκούβα, έτσι! Σας ευχαριστώ. Δεν μπορούσα να την περάσω, μπορεί να ήταν επικίνδυνο!

1. ΚΥΡΙΟΣ

Δεν φοβηθήκατε βέβαια;

2. ΚΥΡΙΟΣ

Ναι, το έδαφος είναι μια λεπτή κρούστα, φοβάμαι πάντα πως θα τρυπήσει και θα πέσω μέσα, όπου υπάρχουν τέτοιες λακκούβες.

Πρέπει να πατάμε προσεκτικά, μπορεί να σπάσει. Να πάτε όμως στο θέατρο, σας το συμβουλεύω.

ΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΟ

Δαντόν, Καμίγ, Λουσίλ.

ΚΑΜΙΓ

Εγώ σας το λέω: αν δεν τους τα δώσεις όλα σε αδέξια αντίγραφα, σκορπισμένα σε θέατρα, συναυλίες και εκθέσεις τέχνης, ούτε βλέπουν ούτε ακούν τίποτα. Σκαλίζει ένας μια μαριονέτα, φαίνονται τα νήματα που την τραβούν, τα μέλη της τρίζουν σε κάθε βήμα με πεντάμετρους ιάμβους — τι πρωτοτυπία, τι συνέπεια! Παίρνει ο άλλος ένα αισθηματάκι, μια φράση, μια ιδέα, της φοράει σακάκι και

πανταλόνι, της φτιάχνει χέρια και πόδια, της βάζει το πρόσωπο και αφήνει αυτό το πράγμα να παραδέρνει για τρεις ολόκληρες πράξεις ώσπου στο τέλος να παντρευτεί ή να σκοτωθεί — Ιδανικό! Γρατζουνάει κάποιος ένα μουσικό έργο που μιμείται τις εξάρσεις και τις πτώσεις της ανθρώπινης διάθεσης όπως μια πήλινη πίπα με νερό το αηδόνι — Οποία τέχνη!

Βγάλε τους ανθρώπους απ' το θέατρο στο δρόμο: Ποια αξιοθρήνητη πραγματικότητα!

Ξεχνούν τον Θεό τους από τα κακές απομιμήσεις του. Δεν ακούν και δεν βλέπουν τίποτα από τη δημιουργία που αναγεννιέται διαρκώς γύρω τους και μέσα τους φλογερή, συναρπαστική και αστραφτερή. Πηγαίνουν στο θέατρο, διαβάζουν ποιήματα και μυθιστορήματα, μιμούνται κάθε καρικατούρα που βρίσκουν εκεί μέσα, και για τα πλάσματα του Θεού λένε: Τι κοινό! Οι Έλληνες ήξεραν τι έλεγαν, όταν αναφέρουν πως το άγαλμα του Πυγμαλίωνα ζωντάνεψε μεν, αλλά δεν μπορούσε να κάνει παιδιά.

ΔΑΝΤΟΝ

Και οι καλλιτέχνες φέρονται στη φύση όπως ο Νταβίντ: το Σεπτέμβρη, όταν πέταξαν τους σκοτωμένους στο δρόμο, τους σκιστάρισε ψύχραμα και είπε: αρπάζω τα τελευταία σκιρτήματα ζωής αυτών των κακούργων.

Φωνάζουν έξω τον Δαντόν.

ΚΑΜΙΓ

Εσύ τι λες, Λουσίλ;

ΛΟΥΣΙΑ

Τίποτα, μ' αρέσει πολύ να σε βλέπω να μιλάς.

ΚΑΜΙΓ

Ακούς τι λέω;

ΛΟΥΣΙΑ

Φυσικά.

ΚΑΜΙΓ

Έχω δίκιο; Κατάλαβες τι είπα;

ΛΟΥΣΙΑ

Όχι, ειλικρινά όχι.

Ο Δαντόν επιστρέφει.

ΚΑΜΙΓ

Τι έχεις;

ΔΑΝΤΟΝ

Η Επιτροπή Ασφαλείας αποφάσισε τη σύλληψή μου. Κάποιοι με προειδοποίησαν και μου πρόσφεραν καταφύγιο.

Θέλουν το κεφάλι μου, έστω. Βαρέθηκα τις προχειροδουλειές. Ας το πάρουν. Και τι μ' αυτό; Ξέρω πώς να πεθάνω με θάρρος, είναι πιο εύκολο από το να ζεις.

KAMIG

Δαντόν, υπάρχει ακόμα χρόνος.

ΔΑΝΤΟΝ

Αποκλείεται, — όμως δεν το περίμενα.

KAMIG

Αυτή η αδράνειά σου!

ΔΑΝΤΟΝ

Δεν είμαι αδρανής, αλλά κουρασμένος. Οι πατούσες μου καίνε.

KAMIG

Πού πας;

ΔΑΝΤΟΝ

Ναι, ποιος θα το πίστευε!

KAMIG

Σοβαρά, πού πας;

ΔΑΝΤΟΝ

Περίπατο, αγόρι μου, περίπατο!

Βγαίνει.

ΛΟΥΣΙΑ

Αχ, Καμίγ!

KAMIG

Ησύχασε, καλή μου.

ΛΟΥΣΙΑ

Όταν σκεφτώ πως αυτό το κεφάλι! Αγαπημένε μου Καμίγ! Λέω ανοησίες, έτσι δεν είναι; Είμαι τρελή.

KAMIG

Ησύχασε, ο Δαντόν κι εγώ δεν είμαστε Ένα.

ΛΟΥΣΙΑ

Η γη είναι μεγάλη κι επάνω της έχει πολλά πράγματα, γιατί αυτό ειδικά; Ποιος θα θελήσει να μου το πάρει; Θα ήταν τρομερό. Και τι θα το κάνουν;

KAMIG

Σου το ξαναλέω, μπορείς να είσαι ήσυχη. Χθες μίλησα με τον Ροβεσπιέρο, ήταν πολύ φιλικός. Είμαστε σε κάποια ένταση, πράγματι, διαφορετικές απόψεις, τίποτα άλλο!

ΛΟΥΣΙΑ

Πήγαινε να τον βρεις.

KAMIG

Στο σχολείο καθόμασταν στο ίδιο θρανίο. Ήταν πάντα σκυθρωπός και μόνος. Εγώ του έκανα συντροφιά και καμιά φορά τον έκανα να γελάει. Μου έδειχνε πάντα μεγάλη συμπάθεια. Πηγαίνω.

ΛΟΥΣΙΑ

Τόσο γρήγορα καλέ μου; Στάσου, έλα! Μόνο αυτό, (τον φιλάει), και αυτό! Πήγαινε τώρα! Πήγαινε!

Καμίγ βγαίνει.

ΛΟΥΣΙΑ

Άσχημοι καιροί. Έτσι είναι. Δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα. Πρέπει να είμαστε ψύχραιμοι. Τραγουδάει.

Γιατί να υπάρχει χωρισμός

Ποιος σκέφτηκε το χωρισμό;

Πώς μου ήρθε αυτό ειδικά στο μυαλό; Δεν είναι καλό που βρήκε μόνο του το δρόμο. Έφυγε κι έχω την αίσθηση πως δεν θα μπορεί πια να ξαναγυρίσει, πως θα φεύγει όλο και πιο μακριά μου, όλο και πιο μακριά.

Πόσο άδειο είναι έτσι το δωμάτιο, τα παράθυρα ορθάνοιχτα, σαν να ήταν εδώ μέσα ένας νεκρός. Δεν αντέχω άλλο εδώ πάνω.

Βγαίνει.

ΥΠΑΙΘΡΟ

ΔΑΝΤΟΝ

Δεν θέλω να προχωρήσω άλλο. Δεν θέλω να κάνω θόρυβο με τη φλυαρία των βημάτων μου και το αγχομαχητό της αναπνοής μου μέσα σ' αυτή την ησυχία. (Κάθεται, ύστερα από παύση). Μού είπαν για μια αρρώστια που σε κάνει να χάνεις τη μνήμη σου. Ο θάνατος πρέπει να είναι κάτι σχετικό. Καμιά φορά πάλι έχω την ελπίδα πως ίσως είναι πιο δραστηριός και σε κάνει να χάσεις το παν. Αν ήταν έτσι! Τότε θα έτρεχα σαν χριστιανός, για να

σώσω τον εχθρό μου, δηλαδή τη μνήμη μου. Εκείνο το μέρος, είπαν, είναι ασφαλές, ναι, για τη μνήμη μου, όχι όμως για μένα, ο τάφος μού παρέχει περισσότερη ασφάλεια, μου παρέχει τουλάχιστον τη λήθη! Σκοτώνει τη μνήμη μου. Σ' εκείνο το μέρος όμως η μνήμη μου θα ζει και θα σκοτώνει εμένα. Εγώ ή αυτή; Η απάντηση είναι εύκολη. (Σηκώνεται και γυρίζει πίσω). Ερωτοτροπώ με το θάνατο, είναι πολύ ευχάριστο να του κάνεις τα γλυκά μάτια, έτσι από μακριά, με το κιάλι. Κατά βάθος είναι για γέλια η όλη ιστορία. Μέσα μου κάποιο αίσθημα με παρακινεί να μείνω, μου λέει, αύριο θα είναι όπως σήμερα και μεθαύριο και στο μέλλον όλα θα είναι όπως τώρα. Είναι κούφιος φήμες, θέλουν να με τρομάξουν, δεν θα το τολμήσουν.

Βγαίνει.

ΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΟ

Είναι νύχτα.

ΔΑΝΤΟΝ

Στο παράθυρο.

Δεν θα τελειώσει ποτέ αυτό; Δεν θα σβήσει ποτέ το φως και ο θόρυβος δεν θα κόψει; Δεν θα γίνει ποτέ σκοτάδι και σιωπή για να μην βλέπουμε και για να μην ακούμε πια ο ένας τις φρικτές αμαρτίες του άλλου; — Σεπτέμβρη! —

ΖΥΛΙ

Φωνάζει από μέσα.

Δαντόν! Δαντόν!

ΔΑΝΤΟΝ

Ναι;

ΖΥΛΙ

Γιατί φωνάζεις;

ΔΑΝΤΟΝ

Φώναξα;

ΖΥΛΙ

Μιλούσες για φρικτές αμαρτίες και ύστερα αναστέ-
ναξες: Σεπτέμβρη!

ΔΑΝΤΟΝ

Εγώ, εγώ; Όχι, δεν μίλησα, μόνο το σκέφτηκα,
ήταν μόνο σιωπηλές και κρυφές σκέψεις.

ΖΥΛΙ

Τρέμεις Δαντόν.

ΔΑΝΤΟΝ

Πώς να μην τρέμω όταν φλυαρούν έτσι οι τοίχοι;
Όταν το κορμί μου είναι τόσο τσακισμένο, που οι
σκέψεις μου πλανιούνται άστατες και μιλούν με τα
χείλη της πέτρας. Είναι παράξενο.

ΖΥΛΙ

Ζωρζ, καλέ μου Ζωρζ!

ΔΑΝΤΟΝ

Ναι, Ζυλί, είναι πολύ παράξενο. Δεν θέλω πια να
σκέφτομαι, αν οι σκέψεις μου ακούγονται αμέσως.
Για κάποιες σκέψεις, Ζυλί, δεν πρέπει να υπάρχουν
αυτιά. Δεν είναι καλό να ουρλιάζουν μόλις γεννιού-
νται, σαν τα παιδιά. Δεν είναι καλό.

ΖΥΛΙ

Ο Θεός να φυλάει τα λογικά σου, Ζωρζ, Ζωρζ, με
αναγνωρίζεις;

ΔΑΝΤΟΝ

Γιατί όχι, είσαι ένας άνθρωπος και ύστερα μια
γυναίκα και εντέλει η δική μου γυναίκα, και η γη
έχει πέντε ηπείρους, Ευρώπη, Ασία, Αφρική, Αμε-
ρική, Αυστραλία, και δύο επί δύο κάνουν τέσσερα.
Βλέπεις, έχω τα λογικά μου. Κάποιος φώναξε —
Σεπτέμβρη; Έτσι δεν είπες;

ΖΥΛΙ

Ναι Δαντόν, αντήχησε σ' όλο το σπίτι.

ΔΑΝΤΟΝ

Όταν πήγα στο παράθυρο — (Κοιτάζει έξω). Η
πόλη είναι ήσυχη, όλα τα φώτα σβηστά...

ΖΥΛΙ

Ένα μωρό κλαίει εδώ κοντά.

ΔΑΝΤΟΝ

Όταν πήγα στο παράθυρο — όλα στους δρόμους φώναζαν και ούρλιαζαν: Σεπτέμβρη!

ΖΥΛΙ

Όνειρο ήταν Δαντόν. Ηρέμησε.

ΔΑΝΤΟΝ

Όνειρο ήταν; Ναι όνειρο, αλλά διαφορετικό, θα σου το πω σε λίγο, το καημένο το μυαλό μου είναι αδύναμο, σε λίγο! Ναι τώρα θυμάμαι! Κάτω από τα πόδια μου αγκομαχούσε η υδρόγειος μέσα στην ορμή της, την είχα αρπάξει σαν ένα ατίθασο άλογο — με τεράστια χέρια και πόδια κρατούσα τη χαίτη της κι έσφιγγα τα πλευρά της, με το κεφάλι σκυμμένο και τα μαλλιά να ανεμίζουν πάνω από το χάος. Έτσι με έσερνε. Τότε φώναξα από το φόβο μου και ξύπνησα. Πήγα στο παράθυρο και εκεί το άκουσα, Ζυλί. Τι θέλει άραγε αυτή η λέξη; Γιατί ειδικά αυτή, τι σχέση έχω εγώ μ' αυτήν. Γιατί απλώνει σε μένα τα ματωμένα χέρια της; Δεν τη χτύπησα εγώ. Βοήθησέ με Ζυλί, το μυαλό μου παρέλυσε. Ήταν Σεπτέμβρης, Ζυλί;

ΖΥΛΙ

Ναι, οι βασιλιάδες ήταν σαράντα ώρες έξω από το Παρίσι⁵⁴.

ΔΑΝΤΟΝ

Τα οχυρά είχαν πέσει, οι αριστοκράτες μέσα στην πόλη.

ΖΥΛΙ

Η δημοκρατία ήταν χαμένη.

ΔΑΝΤΟΝ

Ναι, χαμένη. Δεν μπορούσαμε να αφήσουμε τον εχθρό στα νώτα μας, θα ήμασταν τρελοί, δυο εχθροί πάνω σε μιά σανίδα, εμείς ή αυτοί, ο πιο δυνατός γκρεμίζει τον πιο αδύναμο, δεν είναι δίκαιο;

ΖΥΛΙ

Ναι, ναι.

ΔΑΝΤΟΝ

Τους σκοτώσαμε, δεν ήταν φόνος, ήταν αλληλοσπαραγμός.

ΖΥΛΙ

Έσωσες την πατρίδα.

ΔΑΝΤΟΝ

Ναι, την έσωσα. Ήταν αυτοάμυνα, ήμασταν αναγκασμένοι. Ο Εσταυρωμένος τα είπε όπως τον βόλευε: Η συμφορά πρέπει να έρθει, όμως αλίμονο σ' αυτόν που θα τη φέρει. Πρέπει, ήταν αυτό το Πρέπει. Ποιος θα καταδικάσει το χέρι, που το βαρύνει η κατάρα του Πρέπει; Ποιος ξεστόμισε το Πρέπει; Ποιος; Τι είναι αυτό μέσα μας που ασελ-

γεί, ψεύδεται, κλέβει και σκοτώνει; Μαριονέτες εί-
μαστε που τις τραβούν απ' το κορδόνι, τίποτα, τί-
ποτα δεν είμαστε εμείς οι ίδιοι! Σπαθιά με τα οποία
μάχονται φαντάσματα, μόνο που δεν φαίνονται τα
χέρια που τα κρατούν, όπως στα παραμύθια. Τώρα
είμαι ήσυχος.

ΖΥΛΙ

Τελείως ήσυχος, καρδιά μου;

ΔΑΝΤΟΝ

Ναι, Ζυλί, έλα στο κρεβάτι!

ΔΡΟΜΟΣ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΟ ΣΠΙΤΙ
ΤΟΥ ΔΑΝΤΟΝ

Σιμόν, Πολίτες στρατιώτες.

ΣΙΜΟΝ

Πού βρίσκεται η νύχτα;

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Τι έκανε η νύχτα;

ΣΙΜΟΝ

Πόσο έχει προχωρήσει;

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Είναι ανάμεσα στο ηλιοβασίλεμα και την ανατολή.

ΣΙΜΟΝ

Κατεργάρη, τι ώρα είναι;

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Κοίτα το ρολόι σου, είναι η ώρα που ο δείκτης είναι
κάθετος κάτω απ' το πάπλωμα.

ΣΙΜΟΝ

Πρέπει να ανεβούμε. Εμπρός πολίτες! Έχουμε εγ-
γυηθεί με το κεφάλι μας. Ζωντανός ή νεκρός! Είναι
ένα θηρίο, έχει μέλη πανίσχυρα. Πηγαίνω μπρο-
στά, πολίτες. Της ελευθερίας ένας είναι ο δρόμος!
Να 'χετε το νου σας στη γυναίκα μου! Ένα στε-
φάνι βελανιδιάς θα της αφήσω.

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ένα στεφάνι; Έτσι κι αλλιώς θα βρέχει κάθε μέρα
και μια βάλανο στην ποδιά της.

ΣΙΜΟΝ

Εμπρός πολίτες, φανείτε αντάξιοι της πατρίδας.

2. ΠΟΛΙΤΗΣ

Καλύτερα να ήταν η πατρίδα αντάξιά μας. Για όλες
τις τρύπες που ανοίγουμε στα κορμιά των άλλων,
καμία δεν έχει κλείσει ακόμα στο βρακί μας.

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Πρόσεχε μη σου κλείσει η μπροστινή.

ΟΙ ΑΛΛΟΙ

Χα, χα, χα.

SIMON

Εμπρός, εμπρός!

Μπαίνουν στο σπίτι του Δαντόν.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ
Μια ομάδα από Βουλευτές.

ΛΕΖΑΝΤΡ

Πότε θα σταματήσει επιτέλους αυτή η σφαγή των βουλευτών;

Ποιος θα 'ναι πλέον ασφαλής, αν πέσει ο Δαντόν;

ΕΝΑΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

Τι θα κάνουμε;

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ

Πρέπει να ακουστεί η φωνή του στο δικαστήριο. Αυτό είναι ένα σίγουρο όπλο, τι μπορούν να αντιτάξουν στα λόγια του;

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ

Αδύνατον, μας εμποδίζει ένα διάταγμα⁵⁵.

ΛΕΖΑΝΤΡ

Πρέπει να ακυρωθεί ή να γίνει μια εξαίρεση. Εγώ θα κάνω την πρόταση. Υπολογίζω στη συμπαράστασή σας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η σύσκεψη αρχίζει.

ΛΕΖΑΝΤΡ

Ανεβαίνει στο βήμα.

Τέσσερα μέλη της Εθνικής Συνέλευσης συνελήφθησαν τη χθεσινή νύχτα. Ξέρω πως ο Δαντόν είναι ένας απ' αυτούς, τα ονόματα των άλλων δεν τα γνωρίζω. Μπορούν άλλωστε να είναι οποιοδήποτε, εγώ απαιτώ να ακουστούν στο δικαστήριο. Πολίτες, το δηλώνω, θεωρώ τον Δαντόν τόσο καθαρό όσο εμένα τον ίδιο και δεν πιστεύω πως μπορεί κανείς να μου προσάψει το παραμικρό. Δεν θέλω να θίξω κανένα μέλος της Επιτροπής Ασφαλείας ούτε της Λαϊκής Πρόνοιας, εντούτοις έχω σοβαρό λόγο να φοβάμαι πως κάποια προσωπικά μίσση και προσωπικά πάθη θα μπορούσαν να στερήσουν από την ελευθερία άνδρες που της έχουν προσφέρει μέγιστες υπηρεσίες. Ο άνθρωπος που το έτος 1792 έσωσε τη Γαλλία με τη δράση του, δικαιούται να ακουστεί, πρέπει να του επιτραπεί να απολογηθεί εφόσον κατηγορείται για εσχάτη προδοσία.

Έντονη αναταραχή.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΩΝΕΣ

Υποστηρίζουμε την πρόταση του Λεζάντρ.

ΕΝΑΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

Βρισκόμαστε εδώ εν ονόματι του λαού, δεν μπορούν να μας καθαιρέσουν χωρίς την έγκριση του λαού.

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ

Τα λόγια σας μυρίζουν πτώμα, τα πήρατε από το στόμα των Γιρονδίνων. Ζητάτε προνόμια...; Η λεπίδα του νόμου αιωρείται πάνω από όλα τα κεφάλια.

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ

Δεν μπορούμε να αφήνουμε τις επιτροπές μας να στέλνουν τους βουλευτές από την ασυλία στη γκιλοτίνα.

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ

Για το έγκλημα δεν υπάρχει ασυλία, μόνο τα εστεμμένα εγκλήματα βρίσκουν άσυλο πάνω στους θρόνους.

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ

Μόνο οι αληθίριοι επικαλούνται το δικαίωμα της ασυλίας.

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ

Μόνο οι δολοφόνοι δεν το αναγνωρίζουν.

ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Η σύγχυση, που για μεγάλο διάστημα ήταν άγνωστη σ' αυτή τη συνέλευση, αποδεικνύει πως αντιμετωπίζουμε ένα πολύ σοβαρό ζήτημα. Σήμερα κρίνεται αν ορισμένοι άνδρες θα βγουν νικητές εις βάρος της πατρίδας. Πώς μπορείτε να αποκηρύσετε τις αρχές σας σε τέτοιο βαθμό, ώστε να επιτρέπετε σήμερα σε ορισμένα άτομα αυτό που

αρνηθήκατε χθες στον Σαμπό, στον Ντελωνέ, και στον Φάμπρ; Γιατί αυτή η διάκριση προς όφελος ορισμένων ανδρών; Τι με ενδιαφέρουν τα εγκώμια που πλέκει κανείς στον εαυτό του και στους φίλους του; Δυστυχώς, η πείρα μάς έχει αποδείξει πως πρέπει να τα αξιολογούμε. Δεν μας ενδιαφέρει αν ένας άνδρας έχει εκπληρώσει τη μία ή την άλλη πατριωτική πράξη, μας ενδιαφέρει ολόκληρη η πολιτική του σταδιοδρομία.

Ο Λεζάντρ δίνει την εντύπωση ότι δεν ξέρει τα ονόματα των συλληφθέντων — όλη η συνέλευση τα γνωρίζει. Ο φίλος του ο Λακρουά είναι ανάμεσά τους. Γιατί ο Λεζάντρ δίνει την εντύπωση ότι δεν το ξέρει; Γιατί ξέρει βεβαίως πως μόνο η αναισχυντία μπορεί να υπερασπισθεί τον Λακρουά. Κατόνομασε μόνο τον Δαντόν, γιατί πιστεύει πως το όνομα αυτό συνδέεται με ένα προνόμιο. Όχι, εμείς δεν θέλουμε προνόμια, δεν θέλουμε είδωλα! (Χειροκροτήματα). Σε τι υπερτερεί ο Δαντόν του Λαφαγιέτ, του Ντυμουριέ, του Μπρισό, του Φάμπρ, του Σαμπό, του Εμπέρ; Τι ισχύει για εκείνους που δεν θα μπορούσε να ισχύσει και γι' αυτόν; Εκείνους εντέλει τους απαλλάξατε; Γιατί αξίζει ο Δαντόν αυτό το προνόμιο απέναντι σ' εκείνους; Μήπως επειδή ορισμένα άτομα που εξαπατήθηκαν, και κάποιοι άλλοι που δεν άφησαν να τους εξαπατήσουν, συσπειρώθηκαν γύρω του για να πέσουν μαζί του στην αγκαλιά της επιτυχίας και της εξουσίας; Όσο άσχημα εξαπάτησε τους πατριώτες που τον

εμπιστεύθηκαν, τόσο έντονα πρέπει να νιώσει την αυστηρότητα των φίλων της ελευθερίας.

Θέλουν να σας εμπνεύσουν το φόβο της κατάχρησης μιας εξουσίας που εσείς οι ίδιοι έχετε ασκήσει. Εξανίστανται για τον δεσποτισμό των επιτροπών, σαν να μην ήταν ασφαλής εγγύηση του πατριωτισμού σας η εμπιστοσύνη που έχετε δείξει εσείς κι ο λαός σ' αυτές τις επιτροπές. Φέρεστε σαν να φοβάστε. Όμως εγώ σας λέγω, όποιος φοβάται αυτή τη στιγμή είναι ένοχος, η αθωότητα ποτέ δεν φοβάται να εκτεθεί δημόσια. (Γενικό χειροκρότημα). Κι εμένα θέλησαν να με τρομάξουν, άφησαν να εννοηθεί ότι ο κίνδυνος που απειλεί τον Δαντόν, θα μπορούσε να αγγίξει κι εμένα.

Φημολογείται πως οι φίλοι του Δαντόν με πολιορκούν, νομίζοντας ότι η ανάμνηση ενός παλιού συνδέσμου, η τυφλή πίστη σε προσποιητές αρετές θα μπορούσαν να με αναγκάσουν να μετριάσω το ζήλο μου και το πάθος μου για την ελευθερία.

Δηλώνω λοιπόν, ότι τίποτε δεν θα με συγκρατήσει κι ας γίνει και δικός μου κίνδυνος ο κίνδυνος που διατρέχει ο Δαντόν. Όλοι εμείς χρειαζόμαστε λίγο θάρρος και λίγη γενναιοψυχία. Μόνο οι εγκληματίες και οι ταπεινές ψυχές τρέμουν βλέποντας τους ομοίους τους να πέφτουν δίπλα τους, διότι, όταν δεν θα τους κρύβει πια καμία ομάδα συνενόχων, θα εκτεθούν στο φως της αλήθειας. Υπάρχουν και τέτοιες ψυχές σ' αυτή τη συνέλευση, υπάρχουν όμως και ηρωικές. Οι απατεώνες δεν είναι πολλοί. Μόνο

λίγα κεφάλια χρειάζεται να πέσουν — και η πατρίδα θα έχει σωθεί. (Χειροκρότημα). Απαιτώ να απορριφθεί η πρόταση του Λεζάντρ.

Όλοι οι βουλευτές σηκώνονται για να δείξουν γενική ομοφωνία.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Σ' αυτή τη συνέλευση φαίνεται ότι υπάρχουν μερικά ευαίσθητα αυτιά που δεν αντέχουν τη λέξη αίμα. Μερικές γενικές παρατηρήσεις ίσως τα πείσουν πως δεν είμαστε πιο σκληροί από τη φύση και το χρόνο. Η φύση ακολουθεί ήρεμα και αμετάκλητα τους νόμους της — όταν ο άνθρωπος έρθει σε σύγκρουση μ' αυτούς, αφανίζεται. Μια αλλαγή στα συστατικά του αέρα, ένα φούντωμα του υποχθόνιου πυρός, μια αστάθεια στην ισορροπία μιας υδάτινης μάζας και μια επιδημία, μια έκρηξη ηφαιστείου, μια πλημμύρα θάβουν χιλιάδες. Ποιο είναι το αποτέλεσμα; Μια ασήμαντη, σε γενικές γραμμές μάλλον ανεπαίσθητη, μεταβολή της υλικής φύσης, που θα περνούσε σχεδόν απαρατήρητη αν δεν άφηνε πτώματα στο δρόμο της.

Ερωτώ λοιπόν: Πρέπει η ηθική φύση να είναι περισσότερο ευσπλαχνική από την υλική όταν επαναστατεί; Δεν επιτρέπεται σε μια ιδέα να αφανίζει ό,τι της αντιστέκεται ακριβώς όπως κάνει ένας νόμος της φύσης; Δεν μπορεί ένα γεγονός που αλλάζει όλη τη μορφή της ηθικής φύσης, δηλαδή της ανθρωπότητας, να βουτηχτεί στο αίμα; Το

πνεύμα του σύμπαντος χρησιμοποιεί τα χέρια μας στον πνευματικό τομέα, ακριβώς όπως μεταχειρίζεται τα ηφαίστεια ή τις πλημμύρες στον υλικό τομέα. Τι σημασία έχει λοιπόν αν θα πεθάνουν από μια επιδημία ή από την επανάσταση;

Η ανθρωπότητα βαδίζει αργά, μόνο με αιώνες μπορεί να μετρήσει κανείς τα βήματά της, πίσω από κάθε βήμα της ορθώνονται τάφοι από γενιές ολόκληρες. Η επιτυχία των πιο απλών εφευρέσεων και θεωρημάτων έχει στοιχίσει τη ζωή σε εκατομμύρια ανθρώπων που πέθαναν στο δρόμο. Δεν είναι εύνοητο, σε μια εποχή που το βήμα της ιστορίας είναι πλέον ταχύ, να κόβεται σε περισσότερους ανθρώπους η ανάσα;

Το συμπέρασμα είναι γρήγορο και απλό: Εφόσον όλοι δημιουργούνται κάτω από τις ίδιες συνθήκες, όλοι είναι ίσοι, εξαιρέτων των διακρίσεων που έχει κάνει η ίδια η φύση. Επιτρέπεται, συνεπώς, να έχει ο καθένας προτερήματα, αλλά κανένας δεν επιτρέπεται να έχει προνόμια, ούτε ένας μεμονωμένος άνθρωπος ούτε μια ελάσσων ή μείζων κατηγορία ατόμων. Κάθε σκέλος αυτού του πραγματικά εφαρμοσμένου θεωρήματος είχε τα θύματά του. Η 14η Ιουλίου, η 10η Αυγούστου, η 31η Μαΐου, είναι τομές στην εφαρμογή του. Χρειάστηκε τέσσερα χρόνια για να εφαρμοστεί στον έμφυχο κόσμο, ενώ κάτω από κανονικές συνθήκες θα χρειαζόταν έναν αιώνα και οι τομές του θα ήταν γενεές ολόκληρες. Πρέπει λοιπόν να μας ξαφνιάζει τόσο, που ο ποταμός της

επανάστασης ξεβράζει τα πτώματά του σε κάθε εμπόδιο, σε κάθε νέα καμπή;

Στο θεώρημά μας έχουμε ακόμα αρκετά συμπεράσματα να προσθέσουμε, θα μας εμποδίσουν μερικές εκατοντάδες πτώματα;

Προτού ιδρύσει το νέο κράτος, ο Μωυσής οδήγησε το λαό του μέσα από την Ερυθρά Θάλασσα και την έρημο, ώσπου να σθήσει η παλιά διεφθαρμένη γενεά. Βουλευτές! Εμείς δεν έχουμε ούτε την Ερυθρά Θάλασσα ούτε την έρημο, έχουμε όμως τον πόλεμο και την γκιλοτίνα.

Η επανάσταση είναι σαν τις κόρες του Πελία. Κομματιάζει τους ανθρώπους για να τους χαρίσει νεότητα. Η ανθρωπότητα θα αναδυθεί από το καζάνι του αίματος όπως η γη από τα κύματα του κατακλυσμού, με πρωτόγονη δύναμη στα μέλη, σαν να δημιουργήθηκε για πρώτη φορά. (Μακρύ, διαρκές χειροκρότημα. Μερικά μέλη σηκώνονται όρθια από ενθουσιασμό). Καλώ όλους τους μυστικούς εχθρούς της τυραννίας στην Ευρώπη και σε όλη την υδρόγειο, που κρύβουν κάτω από τα ρούχα τους το μαχαίρι του Βρούτου, να μοιραστούν μαζί μας αυτή τη μεγαλειώδη στιγμή.

Οι ακροατές και οι βουλευτές αρχίζουν να τραγουδούν τη Μασσαλιώτιδα.

ΤΡΙΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ
ΜΙΑ ΑΙΘΟΥΣΑ ΜΕ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥΣ

*Σωμέτ, Παίην, Μερσιέ, Ερώ Σεσέλ
και άλλοι κρατούμενοι.*

ΣΩΜΕΤ

Τραβάει τον Παίην από το μανίκι.

Ακούστε Παίην, μπορεί να είναι και έτσι, προηγούμενως αιφνιδιάστηκα, έχω πονοκέφαλο σήμερα, βοηθήστε με λίγο με τα δικά σας συμπεράσματα, τα έχω κυριολεκτικά χαμένα.

ΠΑΙΗΝ

Λοιπόν φιλόσοφε Αναξαγόρα⁵⁷, εγώ θα σε κατηχήσω. Δεν υπάρχει Θεός, διότι ο Θεός ή έχει δημιουργήσει τον κόσμο ή δεν τον έχει δημιουργήσει. Αν συμβαίνει το δεύτερο, τότε ο κόσμος εμπεριέχει την αιτία του και δεν υπάρχει Θεός, αφού ο Θεός είναι μόνο τότε Θεός, όταν ενέχει την αιτία όλης της ύπαρξης. — Συνεπώς ο Θεός δεν μπορεί να έχει δημιουργήσει τον κόσμο, διότι η δημιουργία ή είναι αιώνια όπως ο Θεός ή έχει μία αρχή. Αν συμβαίνει το δεύτερο τότε πρέπει ο Θεός να έχει δημιουργήσει τον κόσμο σε μια δεδομένη στιγμή, ο Θεός

δηλαδή, αφού αδρανούσε μιαν αιωνιότητα, πρέπει να δραστηριοποιήθηκε ξαφνικά. Πρέπει να υπέστη μια μεταβολή που μας επιτρέπει να χρησιμοποιήσουμε γι' αυτόν την έννοια Χρόνος — και τα δύο όμως δεν συμβιβάζονται με τη φύση του Θεού. Συνεπώς ο Θεός δεν μπορεί να έχει δημιουργήσει τον κόσμο. Επειδή όμως γνωρίζουμε πολύ καλά πως ο κόσμος, ή τουλάχιστον το εγώ μας, είναι υπαρκτά και πως, σύμφωνα με τα προειρημένα, πρέπει να εμπεριέχουν την αιτία τους ή να την περιέχει κάτι άλλο που δεν είναι ο Θεός, τότε δεν μπορεί να υπάρχει Θεός. Όπερ έδει δείξαι.

ΣΩΜΕΤ

Σωστά, αυτό με κάνει να βλέπω πάλι κάποιο φως, ευχαριστώ, ευχαριστώ.

ΜΕΡΣΙΕ

Μια στιγμή, Παίην: αν όμως η Δημιουργία είναι αιώνια;

ΠΑΙΗΝ

Τότε σίγουρα δεν είναι πια δημιουργία, τότε είναι ένα με τον Θεό, ή μία ιδιότητά του, όπως λέει ο Σπινόζα. Τότε ο Θεός βρίσκεται στα πάντα: σε σας φίλτατε, στον φιλόσοφο Αναξαγόρα και σε μένα. Αυτό δεν θα ήταν και τόσο άσχημο, αλλά πρέπει να παραδεχθείτε πως δεν κολακεύει την ουράνια μεγαλειότητα αν ο καλός Θεός μέσα στον καθένα μας παθαίνει πονόδοντο, κολλάει βλεννόρροια, θά-

βεται ζωντανός ή έχει τουλάχιστον την πολύ δυσάρεστη εικόνα απ' όλα αυτά.

ΜΕΡΣΙΕ

Μια αιτία ωστόσο πρέπει να υπάρχει.

ΠΑΙΗΝ

Κανείς δεν το αμφισβητεί. Ποιος σας λέει όμως πως αυτή η αιτία είναι εκείνο που εμείς θεωρούμε Θεό, δηλαδή το τέλειο; Θεωρείτε εσείς τον κόσμο τέλειο;

ΜΕΡΣΙΕ

Όχι.

ΠΑΙΗΝ

Πώς θέλετε λοιπόν από ένα ατελές αποτέλεσμα να καταλήξετε σε μια τέλεια αιτία; Ο Βολταίρος δεν τόλμησε να τα βάλει ούτε με το Θεό ούτε με τους βασιλιάδες, γι' αυτόν ακριβώς το λόγο. Ο άνθρωπος έχει μόνο το μυαλό του — όταν δεν ξέρει ή δεν τολμάει να το χρησιμοποιήσει με συνέπεια, είναι άχρηστος.

ΜΕΡΣΙΕ

Εγώ αντερωτώ: μπορεί μια τέλεια αιτία να έχει ένα τέλειο αποτέλεσμα, δηλαδή μπορεί κάτι τέλειο να δημιουργήσει κάτι τέλειο; Δεν είναι αδύνατον, αφού έτσι το δημιούργημα δεν μπορεί να εμπεριέχει την αιτία του, πράγμα που είπατε πως είναι προϋπόθεση της τελειότητας;

ΣΩΜΕΤ

Σωπάστε! Σωπάστε!

ΠΑΙΗΝ

Ηρέμησε φιλόσοφε. Έχετε δίκιο, αν ο Θεός αναγκαστεί ξαφνικά να δημιουργήσει κάτι, αυτό μπορεί να είναι μόνο ατελές, έτσι προτιμάει να παραιτηθεί εντελώς. Δεν είναι πολύ ανθρώπινο που φανταζόμαστε τον Θεό μόνο ως δημιουργό; Επειδή εμείς πρέπει να βρισκόμαστε πάντα σε κίνηση, για να μπορούμε να λέμε: υπάρχω, πρέπει να φορτώνουμε και στον Θεό την ίδια αξιολύπητη ανάγκη; Όταν το πνεύμα μας βυθιστεί στην κατάσταση μιας αρμονικής αυτάρκειας και αιώνιας μακαριότητας, πρέπει να περιμένουμε ν' απλώσει αμέσως το χέρι του στο τραπέζι και να ζυμώσει ανθρωπάκια από το ψωμί; Από υπερβολική ανάγκη αγάπης, όπως λέμε κρυφά ο ένας στο αυτί του άλλου; Πρέπει να τα κάνουμε όλα αυτά μόνο και μόνο για να είμαστε τέκνα του Θεού; Εγώ προτιμώ έναν κατώτερο πατέρα, τουλάχιστον δεν θα μπορώ να του καταλογίζω πως με ανέθρεψε κάτω από το επίπεδό του, σε χοιροστάσια ή σε κάτεργα. Εξαφανίστε το ατελές, τότε μόνο θα μπορέσετε να αποδείξετε τον Θεό, ο Σπινόζα το δοκίμασε. Το κακό μπορεί κανείς να το αμφισβητήσει, όχι όμως τον πόνο. Μόνο η λογική μπορεί να αποδείξει τον Θεό, το συναίσθημα επαναστατεί εναντίον του. Να το θυμάσαι, Αναξαγόρα. Γιατί υποφέρω; Αυτή είναι η

κατάρα του αθεϊσμού. Το παραμικρό σκίρτημα του πόνου, έστω και σε ένα μοναδικό άτομο, ανοίγει ένα ρήγμα στη δημιουργία, από πάνω ως κάτω.

ΜΕΡΣΙΕ

Και η ηθική;

ΠΑΙΗΝ

Εσείς αποδεικνύετε πρώτα τον Θεό από την ηθική και έπειτα την ηθική από τον Θεό. Τι θέλετε επιτέλους με την ηθική σας;

Εγώ δεν ξέρω αν υπάρχει γενικά κάτι καλό ή κάτι κακό, έτσι όντως δεν χρειάζεται να αλλάξω την τακτική μου. Ενεργώ ανάλογα με τη φύση μου, ό,τι της ταιριάζει, είναι για μένα καλό και το κάνω, ό,τι δεν της αρέσει είναι για μένα κακό και δεν το κάνω — και το πολεμάω αν βρεθεί στο δρόμο μου. Μπορείτε να μείνετε ενάρετοι και να πολεμάτε τη λεγόμενη αμαρτία, χωρίς να πρέπει γι' αυτό να περιφρονείτε τους αντιπάλους σας, η περιφρόνηση είναι ένα όλως θλιβερό συναίσθημα.

ΣΩΜΕΤ

Αλήθεια, πραγματικά αλήθεια!

ΕΡΩ

Ω φιλόσοφε Αναξαγόρα, ωστόσο θα μπορούσε κανείς να ισχυρισθεί επίσης πως, για να είναι ο Θεός το παν, θα 'πρεπε να είναι και η ίδια του η αντίθεση, δηλαδή τέλειος και ατελής, καλός και κα-

κός, ευτυχής και δυστυχής. Το αποτέλεσμα φυσικά θα ήταν ίσον με το μηδέν, το ένα θα αναιρούσε το άλλο, θα καταλήγαμε στο τίποτα.

Πρέπει να χαίρεσαι, εσύ θα τα καταφέρεις, εσύ θα μπορείς σε λίγο να προσκυνάς το αριστούργημα της φύσης στην Μαντάμ Μομορό⁵⁸, τουλάχιστον σου άφησε το κατάλληλο ροζάριο⁵⁹ για να το κάνεις.

ΣΩΜΕΤ

Σας ευχαριστώ θερμά, αγαπητοί μου κύριοι.

Φεύγει.

ΠΑΙΗΝ

Ακόμα δεν το πιστεύει, στο τέλος θα κάνει ευχέλαιο, θα πάει με τα πόδια στη Μέκκα και θα κάνει περιτομή, μην τύχει και παραλείψει τίποτα.

Φέρνουν τους Δαντόν, Λακρουά, Καμίγ, Φιλιπώ.

ΕΡΩ

Τρέχει στον Δαντόν και τον αγκαλιάζει.

Καλημέρα, καληνύχτα θα 'πρεπε να πω. Δεν τολμώ να ρωτήσω πως κοιμήθηκες. Πώς θα κοιμηθείς;

ΔΑΝΤΟΝ

Μάλλον καλά, πρέπει να πηγαίνουμε γελώντας στο κρεβάτι.

ΜΕΡΣΙΕ

Αυτός ο μολοσσός με τα φτερά περιστεριού! Είναι

το κακό πνεύμα της επανάστασης, τόλμησε να ριχτεί στη μάνα του, αλλά αυτή ήταν πιο δυνατή.

ΠΑΙΗΝ

Η ζωή του και ο θάνατός του είναι ένα εξίσου μεγάλο κακό.

ΛΑΚΡΟΪΑ

Στον Δαντόν.

Δεν φαντάστηκα πως θα έρχονταν τόσο γρήγορα.

ΔΑΝΤΟΝ

Το ήξερα, με είχαν προειδοποιήσει.

ΛΑΚΡΟΪΑ

Και δεν είπες τίποτα;

ΔΑΝΤΟΝ

Προς τι; Μια συν-κοπή είναι ο καλύτερος θάνατος, θα ήθελες να αρρωστήσεις προηγούμενος; Επιπλέον — δεν φαντάστηκα πως θα τολμούσαν. (Στον Ερώ). Καλύτερα είναι να ξαπλώσεις κάτω από τη γη παρά να βγάζεις κάλους τρέχοντας πάνω της. Την προτιμώ για σκέπασμα, παρά για χαλί.

ΕΡΩ

Τουλάχιστον δεν θα χαϊδέψουμε τα μάγουλα της ωραίας κυρίας αποσύνθεσης με ρόζους στα χέρια.

ΚΑΜΙΓ

Στον Δαντόν.

Μην προσπαθείς. Ακόμα κι αν τεντώσεις τη γλώσσα σου όσο μπορείς, δεν φτάνεις για να γλύψεις τον ιδρώτα του θανάτου από το μέτωπό σου. Αχ Λουσίλ! Τι κρίμα!

Οι κρατούμενοι στριμώχονται γύρω από τους νεοαφιχθέντες.

ΔΑΝΤΟΝ

Στον Παίην.

Ό,τι έχετε κάνει εσείς για το καλό της χώρας σας, το επιδίωξα κι εγώ για τη δική μου. Ήμουν λιγότερο τυχερός, με στέλνουν στο ικρίωμα, έστω, δεν πρόκειται να παραπατήσω.

ΜΕΡΣΙΕ

Στον Δαντόν.

Το αίμα των Γιρονδίνων σε πνίγει.

ΕΝΑΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΣ

Στον Ερώ.

«Η δύναμη του Λαού και η δύναμη της λογικής είναι ένα και το αυτό.»

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ

Στον Καμίγ.

Λοιπόν Γενικέ Επίτροπε των φαναριών⁶⁰, η βελ-

τίωση του φωτισμού των δρόμων δεν έριξε περισσότερο φως στη Γαλλία.

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ

Αφήστε τον! Αυτά είναι τα χείλη που έχουν προφέρει τη λέξη: Έλεος.

Αγκαλιάζει τον Καμίγ, περισσότεροι κρατούμενοι μιμούνται το παράδειγμά του.

ΦΙΛΙΠΠΩ

Είμαστε ιερείς που προσευχηθήκαμε με ετοιμοθάνατους, κολλήσαμε και πεθαίνουμε από την ίδια αρρώστια.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΩΝΕΣ

Το χτύπημα που θα σας βρει, μας σκοτώνει όλους.

ΚΑΜΙΓ

Κύριοι, θλίβομαι πολύ που οι προσπάθειές μας ήταν τόσο άκαρπες, πηγαίνω στο ικρίωμα επειδή τα μάτια μου δάκρυσαν για τη μοίρα μερικών δυστυχημένων.

ΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΟ
Φουκιέ-Τενβίλ, Ερμάν.

ΦΟΥΚΙΕ

Όλα έτοιμα;

ΕΡΜΑΝ

Θα είναι δύσκολο. Αν δεν ήταν ο Δαντόν ανάμεσά τους θα ήταν εύκολο.

ΦΟΥΚΙΕ

Αυτός πρέπει να ανοίξει το χορό.

ΕΡΜΑΝ

Θα τρομάξει τους ενόρκους, είναι το σκιάχτρο της επανάστασης.

ΦΟΥΚΙΕ

Οι ένορκοι πρέπει να δεχτούν.

ΕΡΜΑΝ

Γνωρίζω κάποιον τρόπο, αλλά θα προσβάλει το νόμιμο σχήμα.

ΦΟΥΚΙΕ

Λέγε.

ΕΡΜΑΝ

Δεν θα ρίξουμε κλήρο, θα διαλέξουμε τους αδίστακτους.

ΦΟΥΚΙΕ

Πρέπει να πετύχει. Μία καταδικαστική απόφαση για όλους. Είναι δεκαεννέα. Έξιπνα ανακατεμένοι. Οι τέσσερις πλαστογράφοι, ύστερα μερικοί τραπεζίτες και ξένοι. Πικάντικο γεύμα. Ο λαός τέτοια χρειά-

ζεται. Λοιπόν, αξιόπιστους ανθρώπους! Ποιούς για παράδειγμα;

ΕΡΜΑΝ

Τον Λερούα: είναι κουφός και έτσι δεν θα ακούσει τίποτα απ' όσα θα δηλώσουν οι κατηγορούμενοι, κι ας ξεφωνίζει ο Δαντόν ώσπου να βραχνιάσει.

ΦΟΥΚΙΕ

Πολύ καλά. Παρακάτω!

ΕΡΜΑΝ

Τον Βιλάτ και τον Λυμέρ: ο ένας είναι συνέχεια στην ταβέρνα και ο άλλος κοιμάται διαρκώς, κι οι δύο θα ανοίξουν το στόμα τους μόνο για να πουν τη λέξη: Ένοχος!

Τον Ζιράρ: η αρχή του είναι, πως όποιος περνάει από δίκη δεν πρέπει να γλιτώνει.

Τον Ρενωντέν...

ΦΟΥΚΙΕ

Κι αυτόν; Κάποτε βοήθησε μερικούς παπάδες να ξεφύγουν.

ΕΡΜΑΝ

Ησύχασε, πριν από λίγες μέρες ήρθε με την απαίτηση να κάνουμε αφαίμαξη σε όλους τους καταδίκους πριν από την εκτέλεση — τον εκνευρίζει η συχνά προκλητική τους στάση.

ΦΟΥΚΙΕ

Α, πολύ καλά. Βασίζομαι λοιπόν.

ΕΡΜΑΝ

Άφησέ το σε μένα.

ΚΟΝΣΙΕΡΖΕΡΙ⁶¹
ΕΝΑΣ ΔΙΑΔΡΟΜΟΣ

Λακρούα, Δαντόν, και άλλοι κρατούμενοι
βαδίζουν πάνω κάτω.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Σε έναν κρατούμενο.

Απίστευτο, τόσο δυστυχημένοι και σε τέτοια άθλια κατάσταση;

ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΣ

Δεν σας είπαν ποτέ τα κára της γκιλοτίνας πως το Παρίσι είναι ένα σφαγείο;

ΜΕΡΣΙΕ

Έτσι δεν είναι, Λακρούα; «Η ισότητα κραδαίνει το δρεπάνι της πάνω από όλα τα κεφάλια», «η λάβα της επανάστασης κυλάει», «η γκιλοτίνα εκδημοκρατεί!» Η γαλαρία χειροκροτεί και οι Δημοκράτες τρίβουν τα χέρια τους, αλλά δεν ακούν το ρόγχο ενός θύματος σε καθεμιά απ' αυτές τις φράσεις. Ακολουθήστε μια φορά τα συνθήματά σας ως το σημείο όπου υλοποιούνται.

Κοιτάξτε γύρω σας, όλα αυτά εσείς τα έχετε πει, είναι μια παντομίμα των λόγων σας. Αυτοί οι δυστυχισμένοι, οι δήμιοί τους και η γκιλοτίνα, είναι τα λόγια σας που έχουν ζωντανέψει. Χτίσατε τα συστήματά σας από κεφάλια ανθρώπων, όπως ο Βαγιαζήτ⁶² τις πυραμίδες του.

ΔΑΝΤΟΝ

Έχεις δίκιο. Σήμερα όλα κτίζονται με ανθρώπινο κρέας. Αυτή είναι η κατάρα της εποχής μας. Τώρα και το δικό μου σώμα θα χρησιμοποιηθεί. Είναι τώρα ένας χρόνος που δημιούργησα το δικαστήριο της επανάστασης. Ζητώ συγγνώμη γι' αυτό από τον Θεό και τους ανθρώπους, ήθελα να προλάβω νέους σεπτεμβριανούς φόνους, ήλπιζα να σώσω τους αθώους, αλλά αυτή η αργή θανάτωση με τις διατυπώσεις της είναι ακόμα πιο φρικτή και εξίσου αναπόφευκτη. Αγαπητοί μου κύριοι, ήλπιζα να σας δγάλω όλους απ' αυτό το μέρος.

ΜΕΡΣΙΕ

Α, σίγουρα θα βγούμε.

ΔΑΝΤΟΝ

Τώρα είμαι μαζί σας, ο Θεός ξέρει ποιο θα είναι το τέλος.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

ΕΡΜΑΝ

Στον Δαντόν.

Το όνομά σας, πολίτη.

ΔΑΝΤΟΝ

Η επανάσταση φωνάζει το όνομά μου. Το σπίτι μου σύντομα θα είναι στην ανυπαρξία και το όνομά μου στο πάνθεον της ιστορίας.

ΕΡΜΑΝ

Δαντόν, η συνέλευση σας κατηγορεί ότι συνωμότησατε με τον Μιραμπώ, τον Ντυμουριέ, τον δούκα της Ορλεάνης με τους Γιρονδίνους, με τους ξένους και τη φατρία του Λουδοβίκου του 17ου.

ΔΑΝΤΟΝ

Η φωνή μου, που τόσο συχνά έχει αντηχήσει για τα συμφέροντα του λαού, θα αποκρούσει χωρίς κόπο τη συκοφαντία. Ας εμφανιστούν εδώ οι άθλιοι που με κατηγορούν και θα τους περιλούσω με ντροπή. Ας κοπιάσουν εδώ οι επιτροπές, μόνο μπροστά τους θα απαντήσω. Τους χρειάζομαι ως κατηγορούς και ως μάρτυρες. Ζητώ να εμφανιστούν. Εξάλλου, τι σημασία έχετε για μένα εσείς και η κρίση σας. Σας το είπα ήδη: η ανυπαρξία θα είναι σύντομα το άσυλό μου - η ζωή μου έχει γίνει φορτίο, ας μου την στερήσουν, εγώ λαχταρώ να απαλλαγώ απ' αυτήν.

ΕΡΜΑΝ

Δαντόν, η τόλμη είναι ιδιότητα του εγκλήματος, η ψυχραιμία της αθωότητας.

ΔΑΝΤΟΝ

Η ιδιοτελής τόλμη είναι αναμφίβολα κατακριτέα, αλλά εκείνη η εθνική τόλμη που τόσο συχνά έδειξα, με την οποία τόσο συχνά αγωνίστηκα για την ελευθερία, είναι η πιο αξιέπαινη απ' όλες τις αρετές. Αυτή είναι η δική μου τόλμη, είναι αυτή που χρησιμοποιώ εδώ για το καλό της δημοκρατίας ενάντια στους αξιοθρήνητους κατηγορούς μου. Μπορώ να συγκρατηθώ, όταν βλέπω να με συκοφαντούν με τέτοιο ποταπό τρόπο;

Κανείς δεν πρέπει να περιμένει από έναν επαναστάτη σαν εμένα μια νηφάλια υπεράσπιση. Άνδρες του είδους μου είναι ανεκτίμητοι στις επαναστάσεις, πάνω στο μέτωπό τους πλανιέται το φάσμα της ελευθερίας. (Δειλά χειροκροτήματα). Με κατηγορούν ότι έχω συνωμοτήσει με τον Μιραμπώ, με τον Ντυμουριέ, με τον Δούκα της Ορλεάνης, ότι σύρθηκα στα πόδια αχρείων τυράννων, με καλούν να απολογηθώ ενώπιον της αναπότρεπτης, της αμείλικτης δικαιοσύνης.

Εσύ ελεερέ Σαιν Ζυστ θα λογοδοτήσεις στην ιστορία γι' αυτή τη βλασφημία!

ΕΡΜΑΝ

Απαιτώ να απαντάτε με ψυχραιμία, θυμηθείτε τον

Μαρά, παρουσιάστηκε με σεβασμό μπροστά στους δικαστές του.

ΔΑΝΤΟΝ

Άπλωσαν χέρι σ' όλόκληρη τη ζωή μου, μπορεί λοιπόν κι αυτή να ορθώσει το παράστημά της και να τους αντιμετωπίσει, κάτω απ' το βάρος της κάθε πράξης μου θα τους θάψω.

Δεν είμαι υπερήφανος γι' αυτό. Η μοίρα μάς οδηγεί τα χέρια, αλλά μόνον οι ρωμαλέες φύσεις είναι τα όργανά της.

Στο Πεδίο του Άρεως κήρυξα τον πόλεμο στη βασιλεία, στις 10 Αυγούστου τη χτύπησα, στις 21 Ιανουαρίου τη θανάτωσα κι έριξα στους εστεμμένους της Ευρώπης ένα βασιλικό κεφάλι αντί για γάντι. (Πάλι δειλά χειροκροτήματα. Παίρνει τον φάκελο της κατηγορίας). Όταν κοιτάζω αυτό το επαίσχυντο έγγραφο, νιώθω όλο μου το είναι να δονείται. Ποιοί είναι λοιπόν αυτοί που έπρεπε να αναγκάσουν τον Δαντόν να εμφανιστεί εκείνη την αξιομνημόνευτη ημέρα της 10ης Αυγούστου; Ποια είναι λοιπόν εκείνα τα προνομιάχα πλάσματα που του δάνεισαν την ορμή του; Απαιτώ να παρουσιαστούν οι κατήγοροί μου! Έχω σώας τας φρένας όταν το απαιτώ. Θα ξεσκεπάσω τους κοινούς απατεώνες και θα τους εκσφενδονίσω πάλι στο πουθενά, απ' όπου δεν θα 'πρεπε να είχαν ξετρυπώσει..

ΕΡΜΑΝ

Χτυπάει το κουδούνι.

Δεν ακούτε το κουδούνι;

ΔΑΝΤΟΝ

Η φωνή ενός ανθρώπου που υπερασπίζεται την τιμή και τη ζωή του πρέπει να αποστομώνει το κουδούνι σου.

Τον Σεπτέμβρη καυτηρίασα τα νέα ζιζάνια της επανάστασης με τα διαμελισμένα κορμιά των αριστοκρατών. Η φωνή μου σφυρηλάτησε όπλα για το λαό από το χρυσάφι των ευγενών και των πλουσίων. Η φωνή μου ήταν ο τυφώνας που έθαψε τους δορυφόρους του δεσποτισμού με κύματα από λόγχες.

Δυνατό χειροκρότημα.

ΕΡΜΑΝ

Δαντόν, η φωνή σας έσπασε, η συγκίνησή σας είναι πολύ έντονη. Θα ολοκληρώσετε την υπεράσπισή σας την επόμενη φορά. Χρειάζεστε ανάπαυση. Η συνεδρίαση έληξε.

ΔΑΝΤΟΝ

Τώρα γνωρίζετε τον Δαντόν. Λίγες ώρες ακόμα και θα αποκοιμηθεί στην αγκαλιά της δόξας.

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

ΕΝΑ ΚΕΛΙ

Ντιγιόν, Λαφλότ, ένας φύλακας.

ΝΤΙΓΙΟΝ

Φίλε, μην μου φωτίζεις έτσι το πρόσωπό με το φανάρι σου. Χα, χα, χα.

ΛΑΦΛΟΤ

Κλείσε το στόμα σου, κάνει ρεύμα και θα σθήσει. Χα, χα, χα!

ΦΥΛΑΚΑΣ

Χα, χα, χα. Νομίζετε στρατηγέ πως μπορείτε να διαβάσετε μ' αυτό το φως;

Δείχνει ένα χαρτί που κρατάει στο χέρι.

ΝΤΙΓΙΟΝ

Δώστο μου!

ΦΥΛΑΚΑΣ

Κύριε το φως μου πέφτει.

ΛΑΦΛΟΤ

Τα βρακιά σου φαίνονται να πέφτουν.

ΦΥΛΑΚΑΣ

Όχι, βρίσκουν σκληρή αντίσταση. (Στον Ντιγιόν). Χλόμιασε μπροστά στον ήλιο σας, κύριε, πρέπει να μου δώσετε ένα κάτι που θα το κάνει πάλι να λάμπει, αν θέλετε και να διαβάσετε.

ΝΤΙΓΙΟΝ

Ορίστε φίλε! Δίνε του!

Του δίνει χρήματα. Ο φύλακας φεύγει.

ΝΤΙΓΙΟΝ

Διαβάζει.

Ο Δαντόν τρόμαξε το δικαστήριο, οι ένορκοι είναι σαστισμένοι, το ακροατήριο μουρμουρίζει. Η προσέλευση ήταν εκπληκτική. Ο λαός μαζεύτηκε γύρω από το μέγαρο της δικαιοσύνης και έφτανε ως τις γέφυρες. Μια χούφτα χρήματα, μια βοήθεια επιτέλους, χμ, χμ! *(Πηγαينوέρχεται και πίνει πότε πότε από το μπουκάλι του).* Αχ, αν πατήσω το πόδι μου στο δρόμο. Δεν θα τους αφήσω να με σφάζουν έτσι. Ναι, φτάνει να πατήσω το πόδι μου στο δρόμο!

ΛΑΦΛΟΤ

Και μετά στο κάρο, είναι το ίδιο.

ΝΤΙΓΙΟΝ

Νομίζεις; Μεσολαδούν ακόμα λίγα βήματα, αρκετά για να τα μετρήσω με τα πτώματα των Δέκα. — Επιτέλους, είναι καιρός να σηκώσουν οι έντιμοι άνθρωποι το κεφάλι.

ΛΑΦΛΟΤ

Κατ' ιδίαν.

Τόσο το καλύτερο, έτσι θα κοπεί πιο εύκολα. Μη

σταματάς στρατηγέ, λίγα ποτηράκια ακόμα και σώθηκα.

ΝΤΙΓΙΟΝ

Οι απατεώνες, οι τρελοί, στο τέλος θα κόψουν οι ίδιοι το λαιμό τους.

Τρέχει πάνω κάτω.

ΛΑΦΛΟΤ

Παράμερα. Κατ' ιδίαν.

Μπορείς να αγάπησεις πάλι τη ζωή κανονικά, όπως το παιδί σου, όταν τη χαρίζεις ο ίδιος στον εαυτό σου. Αυτό δεν συμβαίνει και τόσο συχνά, να κάνεις μια τέτοια αιμομιξία με τη σύμπτωση και να γίνεις ο ίδιος σου ο πατέρας. Πατέρας και παιδί ταυτόχρονα. Ένας βολικός Οιδίποδας!

ΝΤΙΓΙΟΝ

Τον λαό δεν τον ταΐζεις με πτώματα, οι γυναίκες του Δαντόν και του Καμίγ πρέπει να ρίξουν χρήμα στο λαό, είναι καλύτερο από τα κεφάλια.

ΛΑΦΛΟΤ

Εγώ όμως δεν θα βγάλω τα μάτια μου, ίσως τα χρειαστώ για να θρηνήσω τον καλό μας τον στρατηγό.

ΝΤΙΓΙΟΝ

Δώστε το χέρι στον Δαντόν! Ποιος θα είναι μετά ασφαλής; Ο φόβος θα τους ενώσει.

ΛΑΦΛΟΤ

Αυτός είναι σίγουρα χαμένος. Πειράζει αν πατήσω σε ένα πτώμα για να σκαρφαλώσω έξω από τον τάφο;

ΝΤΙΓΙΟΝ

Μόνο να πατήσω το πόδι μου στο δρόμο! Θα βρω αρκετούς ανθρώπους, παλιούς στρατιώτες, Γιρονδίνους, πρώην ευγενείς, θα σπάσουμε τις φυλακές, πρέπει να συνεννοηθούμε με τους φυλακισμένους.

ΛΑΦΛΟΤ

Βέβαια μυρίζει λίγο παλιανθρωπιά. Και λοιπόν; Έχω διάθεση να το δοκιμάσω κι αυτό, ως τώρα ήμουν πολύ μονόπλευρος. Έχεις λίγες τύψεις, αυτό είναι σίγουρα κάτι καινούργιο, δεν είναι τόσο δυσάρεστο να μυρίζεις την ίδια σου τη θρόμα.

Βαρέθηκα την προοπτική της γκιλοτίνας, να περιμένω αυτό το πράγμα τόσο καιρό! Στο μυαλό μου την έχω δοκιμάσει κιόλας είκοσι φορές. Δεν έχει πια καμιά νοστιμιά, έγινε τελείως κοινή.

ΝΤΙΓΙΟΝ

Πρέπει να στείλουμε ένα σημείωμα στη γυναίκα του Δαντόν.

ΛΑΦΛΟΤ

Κι έπειτα —το θάνατο δεν τον φοβάμαι— τον πόνο όμως; Μπορεί να πονάει, αυτό ποιος μπορεί να μου το πει, Λένε βέβαια πως είναι μόνο μια στιγμή, αλλά

ο πόνος έχει ένα πιο ευαίσθητο μέτρο του χρόνου, τεμαχίζει και ένα εξηκοστό του δευτερολέπτου. Όχι! Ο πόνος είναι η μοναδική αμαρτία και η στενοχώρια είναι η μοναδική διαστροφή, εγώ θα μείνω ενάρετος.

ΝΤΙΓΙΟΝ

Άκου, Λαφλότ, τι έγινε ο φύλακας; Έχω χρήματα, πρέπει να πετύχει, πρέπει να ακονίσουμε το μαχαίρι, το σχέδιό μου είναι έτοιμο.

ΛΑΦΛΟΤ

Αμέσως, αμέσως! Γνωρίζω τον δεσμοφύλακα, θα του μιλήσω. Μπορείς να υπολογίζεις σε μένα, στρατηγέ, θα βγούμε απ' αυτή την τρύπα, (κατ' ιδίαν), για να μπούμε σε μια άλλη, εγώ στην πιο πλατιά, στον κόσμο, αυτός στην πιο στενή, στον τάφο.

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

*Σαιν Ζυστ, Μπαρέρ, Κογιό ντ' Ερμπούα,
Μπιγιώ-Βαρέν.*

ΜΠΑΡΕΡ

Τι γράφει ο Φουκιέ;

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Η δεύτερη ακρόαση τελείωσε. Οι κρατούμενοι απαιτούν την προσέλευση πολλών μελών της Συνέλευσης και της Επιτροπής Ασφαλείας, κάνουν έκκληση στο λαό, εξαιτίας της απόρριψης των

μαρτύρων. Τα πνεύματα πρέπει να είναι πολύ τα-
ραγμένα. Ο Δαντόν παρίστανε τον Δία και τίναζε
τις μπούκλες του.

ΚΟΓΙΟ

Τόσο πιο εύκολα θα τον αρπάξει απ'αυτές ο δήμος.

ΜΠΑΡΕΡ

Δεν πρέπει να εμφανιστούμε, οι ψαρούδες και οι ρα-
κοσυλλέκτες μπορεί να μας βρουν λιγότερο επιβλη-
τικούς.

ΜΠΙΓΙΩ

Ο λαός έχει την τάση να αφήνει να τον κλωτσούν,
κι ας είναι μόνο με το βλέμμα — αυτές οι αλαζο-
νικές φυσιογνωμίες του αρέσουν. Κάτι τέτοια μέ-
τωπα είναι χειρότερα από τους θυρεούς των ευγε-
νών, εκεί εδρεύει η εκλεπτυσμένη αριστοκρατία της
περιφρόνησης του ανθρώπου. Κάθε άνθρωπος που
πληγώνεται όταν τον κοιτάζουν αφ' υψηλού, θα
'πρεπε να βοηθήσει να τα τσακίσουμε.

ΜΠΑΡΕΡ

Είναι σαν τον Ζήγκφρητ⁶³, το αίμα των Σεπτεμ-
βριανών τον έκανε άτρωτο. Τι λέει ο Ροβεσπιέρος;

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Κάνει σαν να είχε κάτι να πει.
Οι ένορκοι πρέπει να δηλώσουν πως ενημερώθη-
καν αρκούντως και να κλείσουν τις ανακρίσεις.

ΜΠΑΡΕΡ

Αδύνατον, αυτό δεν γίνεται.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Πρέπει να φύγουν από τη μέση, ό,τι κι αν κοστί-
σει, ακόμα κι αν πρέπει να τους στραγγαλίσουμε
με τα ίδια μας τα χέρια. «Τόλμη!». Ο Δαντόν δεν
μας δίδαξε άδικα αυτή τη λέξη. Η επανάσταση δεν
πρόκειται να σκοντάψει πάνω στα πτώματά τους,
αν όμως μένει ζωντανός ο Δαντόν, τότε θα την
αρπάξει από 'το ρούχο — κι είναι στη φύση του, θα
μπορούσε να διάσει ακόμα και την ελευθερία.

Φωνάζουν έξω τον Σαιν Ζυστ.

Μπαίνει ένας δεσμοφύλακας.

ΔΕΣΜΟΦΥΛΑΚΑΣ

Στην Αγία Πελαγία υπάρχουν κρατούμενοι ετοιμο-
θάνατοι, ζητάνε γιατρό.

ΜΠΙΓΙΩ

Δεν χρειάζεται. Ακόμα λιγότερος ο κόπος για το
δήμιο.

ΔΕΣΜΟΦΥΛΑΚΑΣ

Είναι και έγκυες γυναίκες.

ΜΠΙΓΙΩ

Τόσο το καλύτερο, δεν θα χρειαστούν φέρετρο τα
παιδιά τους.

ΜΠΑΡΕΡ

Η φυματίωση ενός αριστοκράτη γλιτώνει το δικαστήριο της επανάστασης από μια συνεδρίαση. Κάθε φάρμακο θα ήταν αντεπαναστατικό.

ΚΟΓΙΟ

Παίρνει ένα χαρτί.

Μια προσφυγή, ένα γυναικείο όνομα!

ΜΠΑΡΕΡ

Σίγουρα μια απ' αυτές που νιώθουν την ανάγκη να διαλέξουν αν θα γονατίσουν μπροστά στη γκιλοτίνα ή μπροστά σε έναν Ιακωβίνο. Που, όπως η Λουκρητία⁶⁴, πεθαίνουν αφού απολέσουν την τιμή τους, αλλά κάπως αργότερα από τη Ρωμαία, στη γέννα ή από καρκίνο ή από βαθιά γεράματα. Δεν θα είναι άσχημο να στείλουμε σε μια παρθένα έναν Ταρκύνιο από τη δημοκρατία της αρετής.

ΚΟΓΙΟ

Είναι πολύ γριά. Η κυρία επιθυμεί το θάνατο, ξέρει να εκφράζεται, η φυλακή την πλακώνει, λέει, σαν καπάκι από φέρετρο. Είναι μέσα τέσσερις βδομάδες μόλις. Η απάντηση είναι εύκολη. (Γράφει και διαβάξει). Πολίτισσα, δεν πέρασε ακόμα αρκετός καιρός για να εύχεται το θάνατο.

ΜΠΑΡΕΡ

Ωραίο. Δεν θα είναι όμως καλό, Κογιό, αν αρχίσει η γκιλοτίνα να γελάει, ο κόσμος δεν θα τη φοβά-

ται πια. Δεν πρέπει να δείχνουμε τόση οικειότητα.

Ο Σαιν Ζυστ επιστρέφει.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Μόλις έλαβα μια καταγγελία. Στις φυλακές συνωμοτούν, ένας νεαρός ονόματι Λαφλότ τα ξεσκέπασε όλα. Ήταν κρατούμενος στο ίδιο κελί με τον Ντιγιόν, ο Ντιγιόν ήπια και λύθηκε η γλώσσα του.

ΜΠΑΡΕΡ

Θα κόψει ο ίδιος το λαιμό του με το μπουκάλι, συχνά συμβαίνει.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Οι γυναίκες του Δαντόν και του Καμίγ, λέει, θα ρίξουν χρήμα στο λαό, ο Ντιγιόν θα δραπετεύσει, θα ελευθερώσουν τους φυλακισμένους και θα τινάξουν στον αέρα τη Συνέλευση.

ΜΠΑΡΕΡ

Παραμύθια.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Μ' αυτό το παραμύθι όμως θα τους αποκοιμίσουμε. Την καταγγελία την έχω στα χέρια μου, επί πλέον το θράσος των κατηγορουμένων, τη μурμούρα του λαού, το σάστισμα των ενόρκων, θα γράψω μία αναφορά.

ΜΠΑΡΕΡ

Ναι, πήγαινε Σαιν Ζυστ και σκάρωσε τις προτάσεις σου, όπου το κάθε κόμμα θα είναι η γκιλοτίνα κι η κάθε τελεία ένα κομμένο κεφάλι.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Η συνέλευση πρέπει να βγάλει ένα διάταγμα, να επιτρέψει στο δικαστήριο να συνεχίσει τη δίκη χωρίς διακοπή και να αρνηθεί το λόγο σε όποιον κατηγορούμενο δεν δείξει το απαιτούμενο σέβας ή προκαλέσει ενοχλητικές σκηνές.

ΜΠΑΡΕΡ

Έχεις επαναστατικό ένστικτο, αυτό φαίνεται τελείως ανώδυνο κι ωστόσο θα φέρει αποτέλεσμα. Αποκλείεται να σωπάσουν, ο Δαντόν σίγουρα θα φωνάζει.

ΣΑΙΝ ΖΥΣΤ

Υπολογίζω στην υποστήριξή σας. Στη συνέλευση υπάρχουν άνθρωποι που είναι εξίσου άρρωστοι με τον Δαντόν και φοβούνται μια παρόμοια θεραπεία. Έχουν πάρει πάλι θάρρος και θα αγανακτήσουν για την παράβαση των τύπων.

ΜΠΑΡΕΡ

Τον διακόπτει.

Εγώ θα τους πω: Στη Ρώμη, ο ύπατος που ξεσκέπασε τη συνομοσία του Κατιλίνα και τιμώρησε επί τόπου τους εγκληματίες με θάνατο, είχε

κατηγορηθεί για παράβαση των τύπων; Ποιοί ήταν οι κατηγοροί του;

ΚΟΓΙΟ

Με πάθος.

Πήγαινε Σαιν Ζυστ. Η λάβα της επανάστασης κυλάει. Η ελευθερία θα πνίξει τα ανθρωπάκια που θέλησαν να γονιμοποιήσουν την πανίσχυρη μήτρα της μέσα στις περιπτώξεις τους, το μεγαλείο του λαού θα εμφανιστεί μπροστά τους με κεραυνούς και βροντές, όπως ο Δίας στη Σεμέλη, και θα τους κάνει στάχτη. Πήγαινε Σαιν Ζυστ, εμείς θα σε βοηθήσουμε να εξακοντίσεις τον κεραυνό στα κεφάλια των δειλών.

Ο Σαιν Ζυστ βγαίνει.

ΜΠΑΡΕΡ

Άκουσες τη λέξη θεραπεία; Στο τέλος θα κάνουν τη γκιλοτίνα ειδικό φάρμακο για τη σύφιλη. Αυτοί δεν πολεμούν τους μετριοπαθείς, πολεμούν τα πάθη.

ΜΠΙΓΙΩ

Ως τώρα οι δρόμοι μας ήταν παράλληλοι.

ΜΠΑΡΕΡ

Ο Ροβεσπιέρος θέλει να μετατρέψει την επανάσταση σε αίθουσα διαλέξεων για την ηθική και χρησιμοποεί την γκιλοτίνα σαν έδρα καθηγητού.

ΜΠΙΓΙΩ

Ή σαν υποπόδιο.

ΚΟΓΙΟ

Όπου ύστερα όμως δεν θα ακουμπήσει το πόδι του, αλλά το κεφάλι του.

ΜΠΑΡΕΡ

Θα είναι εύκολο. Ο κόσμος θα γύριζε ανάποδα, αν οι λεγόμενοι έντιμοι πολίτες κρεμούσαν τους λεγόμενους κατεργάρηδες.

ΚΟΓΙΟ

Στον Μπαρέρ.

Πότε θα έρθεις πάλι στο Κλιού;

ΜΠΑΡΕΡ

Όταν πάψει να με βλέπει ο γιατρός.

ΚΟΓΙΟ

Πες το ψέματα... Πάνω απ' αυτό το μέρος αιωρείται ένας κομήτης και οι καυστικές ακτίνες του θα αποξηράνουν εντελώς τον νωτιαίο μυελό σου.

ΜΠΙΓΙΩ

Σύντομα η Ντεμαγύ θα τον βγάλει με τα χαριτωμένα δαχτυλάκια της από τη θήκη του και θα τον κρεμάσει στην πλάτη σαν κοτσίδα.

ΜΠΑΡΕΡ

Ανασηκώνει τους ώμους.

Σστ! Δεν πρέπει να μάθει τίποτα ο ενάρετος.

ΜΠΙΓΙΩ

Είναι ένας ανίκανος Μωάμεθ.

Ο Μπιγιώ και ο Κογιό βγαίνουν.

ΜΠΑΡΕΡ

Μόνος.

Τα τέρατα! Δεν πέρασε ακόμα αρκετός καιρός για να εύχεται το θάνατο! Αυτά τα λόγια θα 'πρεπε να κάψουν τη γλώσσα που τα πρόφερε.

Κι εγώ;

Όταν οι Σεπτεμβριανοί έκαναν έφοδο στις φυλακές, παίρνει ένας κρατούμενος το μαχαίρι του, χώνεται ανάμεσα στους δολοφόνους, το καρφώνει στο στήθος ενός ιερέα, και σώζεται.

Ποιος μπορεί να έχει αντίρρηση; Να ανακατευτώ κι εγώ με τους δολοφόνους ή να μπω στην Επιτροπή Ασφαλείας, να πάρω μια λεπίδα γκιλοτίνας ή ένα σουγιά; Είναι η ίδια ιστορία, μόνο οι περιστάσεις είναι πιο πολύπλοκες, οι βασικές συνθήκες είναι οι ίδιες.

Αν μπορείς να σκοτώσεις έναν, μπορείς και δύο, και τρεις ή και περισσότερους; Αλλά πού σταματάς; Είναι σαν τους σπόρους της σίκαλης —, πόσοι κάνουν ένα σωρό, δύο, τρεις, τέσσερις, πόσοι ακόμα;

Έλα συνείδησή μου, έλα κοτοπουλάκι μου έλα, πουλ πουλ πουλ, εδώ είναι οι σπόροι.

Αλλά — ήμουν εγώ κρατούμενος; Υποπτος ήμουν, η κατάληξη είναι η ίδια, ο θάνατός μου θα ήταν βέβαιος.

Βγαίνει.

ΚΟΝΣΙΕΡΖΕΡΙ

Λακρούα, Δαντόν, Φιλιπώ, Καμίγ.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Ωραία φώναζες Δαντόν, αν είχες κοπιάσει λίγο νωρίτερα για τη ζωή σου, τώρα θα ήταν διαφορετικά. Έτσι δεν είναι, όταν σε πλησιάζει ο θάνατος τόσο αδιάντροπα και βρωμοκοπάει έτσι το στόμα του και γίνεται όλο και πιο φορτικός;

ΚΑΜΙΓ

Αν τουλάχιστον έπεφτε πάνω σου κι άρπαζε το λάφυρό του με πάλη και αγώνα από τα καυτά σου μέλη! Αλλά έτσι, με όλες τις διατυπώσεις, είναι σαν να παντρεύεσαι μια γριά γυναίκα: γίνονται συμβόλαια, καλούνται μάρτυρες, λένε το αμήν και μετά σηκώνουν το πάπλωμα κι αυτή τρυπώνει σιγά σιγά από κάτω με τα παγωμένα πόδια της!

ΔΑΝΤΟΝ

Αν ήταν ένας αγώνας, με νύχια και με δόντια! Αισθάνομαι όμως σαν να έχω πέσει μέσα σε ένα μύλο,

και η ψυχρή μηχανική του δύναμη αλέθει τα μέλη μου αργά, συστηματικά. Να σε σκοτώνουν τόσο μηχανικά...

ΚΑΜΙΓ

Να κείτεσαι μόνος, κρύος, άκαμπτος μέσα στον υγρό ατμό της σήψης. Κι ο θάνατος να ξεριζώνει τη ζωή μαρτυρικά από τις ίνες του κορμιού σου, να έχεις την επίγνωση ότι σαπίζεις...

ΦΙΛΙΠΠΩ

Ήσυχάστε, φίλοι μου. Είμαστε σαν τους φθινοπωρινούς κρόκους, που βγάζουν σπόρο μόνο αφού περάσει ο χειμώνας. Η μόνη διαφορά μας από τα λουλούδια που τα μεταφυτεύουν, είναι ότι βρωμάμε λιγάκι στη διαδικασία. Τόσο τρομερό είναι;

ΔΑΝΤΟΝ

Αισιόδοξη προοπτική! Από τη μια στοίβα κοπριάς στην άλλη! Αυτή δεν είναι η θεία θεωρία των τάξεων; Από την πρώτη στη δεύτερη, από τη δεύτερη στην τρίτη και ούτω καθεξής; Βαρέθηκα τα σχολικά θρανία, έχω βγάλει κάλλους στον πινό σαν την μαϊμού.

ΦΙΛΙΠΠΩ

Τότε τι θέλεις;

ΔΑΝΤΟΝ

Γαλήνη.

ΦΙΛΙΠΠΩ

Υπάρχει στον Θεό.

ΔΑΝΤΟΝ

Στο τίποτα. Βυθίσου σε κάτι πιο γαλήνιο από το τίποτα και, αν η ύψιστη γαλήνη είναι ο Θεός, δεν είναι και ο Θεός το τίποτα; Εγώ όμως είμαι άθεος. Καταραμένο θεώρημα! Το κάτι δεν μεταβάλλεται στο τίποτα! Κι εγώ είμαι κάτι, αυτό είναι το δράμα! Η δημιουργία έχει απλωθεί πάρα πολύ, πουθενά δεν έχει χώρο. Παντού συνωστισμός.

Το τίποτα αυτοκτόνησε, η δημιουργία είναι το τραύμα του, εμείς είμαστε οι σταγόνες από το αίμα του, ο κόσμος είναι ο τάφος μέσα στον οποίο σαπίζει. Ακούγεται τρελό, ωστόσο κρύβει κάποια αλήθεια.

ΚΑΜΙΓ

Ο κόσμος είναι ο περιπλανώμενος Ιουδαίος, το τίποτα είναι ο θάνατος, μόνο που είναι ανέφικτος. Δεν μπορώ να πεθάνω, δεν μπορώ να πεθάνω, όπως λέει το τραγούδι.

ΔΑΝΤΟΝ

Είμαστε όλοι θαμμένοι ζωντανοί κι αναπαυόμαστε σαν βασιλιάδες μέσα σε τριπλά ή τετραπλά φέρετρα — κάτω από τον ουρανό, μέσα στα σπίτια μας, μέσα στα σακάκια και τα πουκάμισά μας. Πενήντα χρόνια ζύνουμε το καπάκι από το φέρετρο. Ναι, όποιος μπορέσει να πιστέψει στην ανυπαρξία, αυτός έχει σωθεί!

Ελπίδα στο θάνατο δεν υπάρχει, είναι μόνο μια απλούστερη σήψη, η ζωή είναι μια σήψη πιο περίπλοκη και οργανωμένη, αυτή είναι η όλη διαφορά! Αλλά εγώ, έχω συνηθίσει πια αυτό ακριβώς το είδος της σήψης, ο διάολος ξέρει αν μπορώ να τα βγάλω πέρα με άλλη.

Αχ Ζυλί! Ας έφευγα μόνος! Ας με άφηνες μόνο! Κι αν έλιωνα εντελώς, αν σάπιζα τελείως — αν γινόμουν μια χούφτα βασανισμένη σκόνη, το κάθε μου μόριο θα έβρισκε κοντά σου μόνο γαλήνη. Δεν μπορώ να πεθάνω, όχι, δεν μπορώ να πεθάνω. Πρέπει να φωνάζουμε, κάθε στάλα ζωής πρέπει να την ξεριζώσουν βίαια από τα μέλη μου.

ΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΟ

Φουκιέ, Αμάρ, Βουλάν.

ΦΟΥΚΙΕ

Δεν ξέρω πια τι να απαντήσω, απαιτούν ανακριτική επιτροπή.

ΑΜΑΡ

Τους έχουμε στο χέρι τους αλήτες, εδώ έχω ό,τι ζητάς.

Δίνει στον Φουκιέ ένα έγγραφο.

ΒΟΥΛΑΝ

Θα μείνετε ευχαριστημένος.

ΦΟΥΚΙΕ

Πραγματικά, το είχαμε ανάγκη.

ΑΜΑΡ

Φρόντισε λοιπόν, να ξεμπερδέψουμε μ' αυτή την ιστορία, κι εμείς κι αυτοί.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

ΔΑΝΤΟΝ

Η δημοκρατία βρίσκεται σε κίνδυνο κι αυτός δεν έχει οδηγίες! Κάνουμε έκκληση στο λαό, η φωνή μου είναι ακόμα αρκετά δυνατή για να βγάλει τον επικήδειο των Δέκα.

Επαναλαμβάνω, απαιτούμε μια ανακριτική επιτροπή, πρόκειται να κάνουμε σημαντικές αποκαλύψεις. Θα αποσυρθώ στο κάστρο της σύνεσης, θα επιτεθώ με το κανόνι της αλήθειας και θα συντρίψω τους εχθρούς μου.

Αραιά χειροκροτήματα.

Μπαίνουν ο Φουκιέ, ο Αμάρ και ο Βουλάν.

ΦΟΥΚΙΕ

Ησυχία εν ονόματι της Δημοκρατίας, Σέβας στο νόμο. Η συνέλευση αποφασίζει:

Λαμβάνοντας υπόψη πως στις φυλακές παρουσιάζονται δείγματα ανταρσίας, λαμβάνοντας υπόψη πως οι γυναίκες του Δαντόν και του Καμίγ σκορπούν χρήματα στο λαό και πως ο στρατηγός Ντιγιόν

πρόκειται να δραπετεύσει και να μπει επικεφαλής των στασιαστών για να ελευθερώσει τους κατηγορούμενους, λαμβάνοντας υπόψη, τέλος, πως αυτοί οι ίδιοι έχουν προσπαθήσει να προκαλέσουν αταξία και να προσβάλουν το Νόμο, το δικαστήριο εξουσιοδοτείται να συνεχίσει την ανάκριση χωρίς διακοπή και να αρνηθεί το λόγο σε όποιον κατηγορούμενο δεν αντιμετωπίσει τη δικαιοσύνη με τον απαιτούμενο σεβασμό.

ΔΑΝΤΟΝ

Ερωτώ τους παρόντες, αν έχουμε προσβάλει το δικαστήριο, το λαό ή την Εθνική Συνέλευση;

ΠΟΛΛΕΣ ΦΩΝΕΣ

Όχι! Όχι!

ΚΑΜΙΓ

Οι ελεεινοί, θέλουν να μου σκοτώσουν τη Λουσίλ.

ΔΑΝΤΟΝ

Μια μέρα η αλήθεια θα λάμψει. Βλέπω μεγάλη συμφορά να ξεσπάει στη Γαλλία. Είναι η δικτατορία, έχει βγάλει το προσωπίο της, έχει σηκώσει το μέτωπο και πατάει πάνω στα πτώματά μας. (Δείχνοντας τον Αμάρ και τον Βουλάν). Κοιτάξτε αυτούς τους δειλούς δολοφόνους, κοιτάξτε αυτά τα κοράκια της Επιτροπής Ασφαλείας!

Κατηγορώ τον Ροβεσπιέρο, τον Σαιν Ζυστ και τους δημίους τους για εσχάτη προδοσία. Θέλουν να

πνίξουν τη δημοκρατία στο αίμα. Οι τροχιές των κάρων της γκιλοτίνας είναι οι λεωφόροι απ' όπου οι ξένοι θα εισχωρήσουν στην καρδιά της πατρίδας. Για πόσο ακόμα θα ανοίγουν τάφους τα δήματα της ελευθερίας; Εσείς ζητάτε ψωμί και αυτοί σας ρίχνουν κεφάλια. Διψάτε και σας αναγκάζουν να γλύψετε το αίμα από τα σκαλιά της γκιλοτίνας.

Έντονη συγκίνηση στο ακροατήριο, φωνές συναινετικές.

ΠΟΛΛΕΣ ΦΩΝΕΣ

Ζήτω ο Δαντόν, κάτω οι Δέκα!

Απομακρύνουν τους κρατούμενους με τη βία.

ΠΛΑΤΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ. Μάζα λαού.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΩΝΕΣ

Κάτω οι Δέκα! Ζήτω ο Δαντόν!

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ναι, είναι αλήθεια, κεφάλια για ψωμί, αίμα για κρασί.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Η γκιλοτίνα είναι ένας κακός μύλος και ο δήμιος ένας κακός φούρναρης, θέλουμε ψωμί, ψωμί.

2. ΠΟΛΙΤΗΣ

Το ψωμί σας το έφαγε ο Δαντόν, το κεφάλι του θα ξαναδώσει σ' όλους σας ψωμί, είχε δίκιο.

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ο Δαντόν ήταν μαζί μας στις 10 Αυγούστου, ο Δαντόν ήταν μαζί μας το Σεπτέμβρη. Πού ήταν αυτοί που τον κατηγορούν;

2. ΠΟΛΙΤΗΣ

Κι ο Λαφαγιέτ ήταν μαζί σας στις Βερσαλλίες, κι όμως ήταν προδότης.

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ποιος λέει πως Δαντόν είναι προδότης;

2. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ο Ροβεσπιέρος.

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Και ο Ροβεσπιέρος είναι προδότης.

2. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ποιος το λέει αυτό;

1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ο Δαντόν.

2. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ο Δαντόν έχει ωραία ρούχα, έχει ωραίο σπίτι. Ο Δαντόν έχει ωραία γυναίκα, κάνει μπάνιο σε κρασί

της Βουργουνδίας, τρώει κυνήγι από ασημένια πιάτα
κι όταν μεθάει, κοιμάται με τις κόρες και με τις
γυναίκες σας.

Ο Δαντόν ήταν φτωχός, όπως εσείς. Πού τα βρή-
κε όλα αυτά;

Το Βέτο τού τα αγόρασε, για να σώσει το στέμμα.

Ο Δούκας της Ορλεάνης του τα χάρισε, για να
κλέψει γι' αυτόν το στέμμα.

Οι ξένοι του τα έδωσαν για να σας προδώσει όλους.

Τι έχει ο Ροβεσπιέρος; Ο ενάρετος Ροβεσπιέρος.

Όλοι τον γνωρίζετε.

ΟΛΟΙ

Ζήτω ο Ροβεσπιέρος! Κάτω ο Δαντόν! Κάτω ο
προδότης!

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΟ

Ζυλί, ένα αγόρι.

ΖΥΛΙ

Όλα τελείωσαν. Τον έβλεπαν κι έτρεμαν. Από φόβο
τον σκοτώνουν. Πήγαινε! Τον έχω δει για τελευ-
ταία φορά, πες του, δεν μπορώ να τον δω έτσι. (Του
δίνει μια μπούκλα). Να, δώσ' του την και πες του
πως δεν θα φύγει μόνος. Θα με καταλάβει, και έλα
πίσω, αμέσως, θέλω να διαβάσω στα μάτια σου το
βλέμμα του.

ΕΝΑΣ ΔΡΟΜΟΣ

Ντυμά, ένας πολίτης.

ΠΟΛΙΤΗΣ

Πώς μπορούν ύστερα από μια τέτοια δίκη να κα-
ταδικάσουν σε θάνατο τόσους δυστυχισμένους;

ΝΤΥΜΑ

Είναι πράγματι ασυνήθιστο, αλλά οι άντρες της επα-
νάστασης έχουν ένα ένστικτο που λείπει από άλ-
λους ανθρώπους, κι αυτό το ένστικτο δεν τους
ξεγελά ποτέ.

ΠΟΛΙΤΗΣ

Αυτό είναι το ένστικτο του τίγρη. Δεν έχεις μια γυναίκα;

ΝΤΥΜΑ

Σύντομα δεν θα έχω.

ΠΟΛΙΤΗΣ

Όστε είναι αλήθεια!

ΝΤΥΜΑ

Το δικαστήριο της επανάστασης θα ανακοινώσει το διαζύγιό μας, η γκιλοτίνα θα μας χωρίσει από τράπεζα και κλίνη.

ΠΟΛΙΤΗΣ

Είσαι ένα τέρας!

ΝΤΥΜΑ

Ηλίθιε! Θαυμάζεις τον Βρούτο;⁶⁵

ΠΟΛΙΤΗΣ

Με όλη μου την ψυχή.

ΝΤΥΜΑ

Πρέπει δηλαδή να είσαι μόνο Ρωμαίος Ύπατος και να μπορείς να σκεπάσεις το κεφάλι σου με την τήβεννο για να θυσιάσεις στην πατρίδα σου ό,τι αγαπάς περισσότερο; Εγώ θα σκουπίσω τα μάτια μου με το μανίκι του κόκκινου σακακιού μου, αυτή είναι όλη η διαφορά.

ΠΟΛΙΤΗΣ

Είναι φρικτό.

ΝΤΥΜΑ

Φύγε, δεν με καταλαβαίνεις.

Βγαίνουν.

ΚΟΝΣΙΕΡΖΕΡΙ

Λακρούα, Ερώ (σε ένα κρεβάτι)
Δαντόν, Καμίγ, (σε ένα άλλο).

ΛΑΚΡΟΥΑ

Πώς μεγαλώνουν έτσι τα μαλλιά, και τα νύχια, ειλικρινά ντρέπομαι.

ΕΡΩ

Προσέξτε λιγάκι πως φτερνίζεστε, μου γεμίσατε σκόνη το πρόσωπο.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Κι εσείς μην μου κλωτσάτε τα πόδια, φίλτατε, έχω κάλλους.

ΕΡΩ

Πάσχετε και από παράσιτα.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Αχ, μακάρι να τα ξεφορτωθώ κάποτε εντελώς αυτά τα σκουλήκια.

ΕΡΩ

Λοιπόν, καλόν ύπνο, να δούμε πως θα βουλευτούμε, δεν έχουμε πολύ χώρο. Μη με ξύνετε στον ύπνο με τα νύχια σας.

Έτσι! Και μην τραβάτε το σάβανο. Κάνει κρύο εκεί κάτω.

ΔΑΝΤΟΝ

Ναι Καμίγ, αύριο θα είμαστε λιωμένα παπούτσια, που θα τα ρίξουν στην αγκαλιά της ζητιάνας γης.

ΚΑΜΙΓ

Το μοσχαρίσιο δέρμα, με το οποίο, κατά τον Πλάτωνα, φτιάχνουν οι άγγελοι παντόφλες για να τρεχοβολούν πάνω στη γη. Υπάρχει όμως και μετά. Η γλυκιά μου η Λουσίλ!

ΔΑΝΤΟΝ

Ησύχασε αγόρι μου —

ΚΑΜΙΓ

Μπορώ; Εσύ τι λες Δαντόν; Μπορώ; Δεν γίνεται να απλώσουν χέρι πάνω της. Το φως της ομορφιάς που εκπέμπει το γλυκό της σώμα, δεν σβήνει. Αδύνατον! Ακόμα κι η γη δεν θα τολμήσει να την πλακώσει, θα κάνει θόλο από πάνω της, ο ατμός του τάφου θα στραφαλίζει σαν τις δροσοσταλίδες στα ματοσίνορά της, ορυκτά θα φυτρώνουν σαν λουλούδια γύρω από τα μέλη της και γάρφαρες πηγές θα την νανουρίζουν.

140

ΔΑΝΤΟΝ

Κοιμήσου, αγόρι μου, κοιμήσου.

ΚΑΜΙΓ

Άκου Δαντόν, μεταξύ μας, είναι τόσο αξιοθρήνητο να πρέπει να πεθάνεις. Ούτε ωφελεί σε τίποτα. Θέλω να κλέψω και το τελευταίο βλέμμα από τα ωραία μάτια της ζωής, θέλω να έχω τα μάτια ανοιχτά.

ΔΑΝΤΟΝ

Θα τα έχεις ανοιχτά έτσι κι αλλιώς, ο δήμιος δεν μας τα κλείνει. Ο ύπνος είναι πιο πονόψυχος. Κοιμήσου, αγόρι μου, κοιμήσου.

ΚΑΜΙΓ

Λουσίλ, φαντάζομαι τα φιλιά σου πάνω στα χείλη μου, κάθε φιλή γίνεται όνειρο, τα μάτια μου γέρνουν και το αγκαλιάζουν σφιχτά.

ΔΑΝΤΟΝ

Δεν θα ησυχάσει το ρολόι; Με κάθε χτύπο του σπρώχνει τους τοίχους πιο κοντά μου ώσπου να γίνουν στενοί σαν φέρετρο.

Κάποτε όταν ήμουν παιδί διάβασα μια τέτοια ιστορία, μου σηκώθηκε η τρίχα από τη φρίκη.

Ναι, όταν ήμουν παιδί! Άξιζε τον κόπο που έτρωγα για να μεγαλώσω τόσο και για να μην κρυώνω; Απλώς δουλειά για τον νεκροθάφτη!

Νιώθω σαν να μυρίζω κιόλας. Αγαπημένο μου κορμί,

141

θα κλείσω τη μύτη μου και θα φανταστώ πως είσαι μια γυναίκα που ιδρώσε απ' το χορό και θα σου κάνω φιλοφρονήσεις. Άλλωστε, πολλές φορές περάσαμε την ώρα μας μαζί.

Αύριο θα είσαι ένα σπασμένο βιολί, η μελωδία σου έχει σβήσει. Αύριο θα είσαι ένα άδειο μπουκάλι, το κρασί το έχω αδειάσει, αλλά δεν με ζάλισε και πηγαίνω νηφάλιος στο κρεβάτι. Τυχεροί όσοι μπορούν ακόμα να μεθούν. Αύριο θα είσαι ένα ξεχασμένο παντελόνι, θα σε ρίξουν στη ντουλάπα και θα σε φάει ο σκώρος, μπορείς να βρομάς όσο θέλεις. Αχ δεν ωφελεί σε τίποτα. Ναι, είναι πολύ αξιοθρήνητο να πρέπει να πεθάνεις. Ο θάνατος μιμείται τη γέννα, όταν πεθαίνουμε είμαστε γυμνοί και αβοήθητοι σαν νεογέννητα παιδιά.

Βέβαια, έχουμε για φασιές το σάβανο. Και τι μ' αυτό; Μπορούμε και στον τάφο να κλαψουρίζουμε το ίδιο όπως στην κούνια.

Καμίγ! Κοιμάται. (Σκύβοντας από πάνω του). Ένα όνειρο παιχνιδίζει ανάμεσα στις βλεφαρίδες του. Δεν θέλω να σκουπίσω τη χρυσή πάχνη του ύπνου από τα μάτια του. (Σηκώνεται και πηγαίνει στο παράθυρο). Δεν θα φύγω μόνος, σ' ευχαριστώ Ζυλί. Κι όμως θα 'θελα να πεθάνω διαφορετικά, χωρίς να κοπιάσω, έτσι όπως πέφτει ένα αστέρι, σαν ένας ήχος που σβήνει μόνος του, να δώσω το ύστατο φιλί στα ίδια μου τα χείλη, όπως μια φωτεινή ακτίνα που βυθίζεται σε διάφανα νερά. —

Σαν δάκρυα αστραφτερά είναι τα αστέρια που πλημ-

μύρισαν τη νύχτα, πρέπει να έχει μεγάλο πόνο το μάτι απ' όπου έσταξαν.

KAMIG

Ω!

Έχει ανασηκωθεί και ψάχνει να βρει την κουβέρτα.

ΔΑΝΤΟΝ

Τι έχεις Καμίγ;

KAMIG

Ω, ω!

ΔΑΝΤΟΝ

Τον τραντάζει.

Θέλεις να πετάξεις την κουβέρτα;

KAMIG

Αχ, εσύ, εσύ, σφίξε με, μίλα μου, εσύ!

ΔΑΝΤΟΝ

Τρέμεις ολόκληρος, ιδρώσε το μέτωπό σου.

KAMIG

Αυτός είσαι εσύ κι αυτός εγώ, ναι! Αυτό είναι το χέρι μου! Ναι, τώρα θυμάμαι. Δαντόν. Ήταν φρικτό.

ΔΑΝΤΟΝ

Ποιο πράγμα;

ΚΑΜΙΓ

Ήμουν ανάμεσα στο όνειρο και στο ξύπνημα. Ξαφνικά χάθηκε το ταβάνι και το φεγγάρι κατέβηκε εδώ μέσα, πολύ χαμηλά, πολύ κοντά, το χέρι μου το έπιασε. Ο θόλος του ουρανού μαζί με τα φώτα του χαμήλωσε κι αυτός, χτύπησα επάνω του, ψηλάφισα τα αστέρια, πάλευα σαν να πνίγομαι κάτω από στρώμα πάγου. Ήταν φρικτό, Δαντόν.

ΔΑΝΤΟΝ

Η λάμπα ρίχνει ένα κυκλικό φως στο ταβάνι, αυτό είδες.

ΚΑΜΙΓ

Έστω, δεν χρειάζεται πολύ για να χάσεις το λιγιστό μυαλό σου. Η τρέλα με άρπαξε από τα μαλλιά. (Ανασηκώνεται). Δεν θέλω πια να κοιμηθώ, δεν θέλω να τρελαθώ. Παίρνει ένα βιβλίο.

ΔΑΝΤΟΝ

Τι διαβάζεις;

ΚΑΜΙΓ

Τις νυχτερινές σκέψεις⁶⁶.

ΔΑΝΤΟΝ

Θέλεις να πεθάνεις προκαταβολικά; Εγώ θα προτιμήσω την Παρθένα⁶⁷. Θέλω να αφήσω τη ζωή όχι απ' το στασίδι της εκκλησίας αλλά απ' το κρεβάτι μιας αδελφής του ελέους. Η ζωή είναι μια πόρνη, ασελγεί με τον κόσμο ολόκληρο.

ΠΛΑΤΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
ΣΤΗΝ ΚΟΝΣΙΕΡΖΕΡΙ

Δεσμοφύλακας, δυο αμαξάδες με κάρο, γυναίκες.

ΔΕΣΜΟΦΥΛΑΚΑΣ

Με τι εντολή ήρθατε;

1. ΑΜΑΞΑΣ

Εντολή; Με το κάρο ήρθα.

ΔΕΣΜΟΦΥΛΑΚΑΣ

Ηλίθιε, ποιός σου 'δωσε αυτή τη διαταγή;

1. ΑΜΑΞΑΣ

Δεν μου 'δωσαν καμιά επιταγή, μόνο πέντε δεκάρες το κεφάλι.

2. ΑΜΑΞΑΣ

Ο απατεώνας πάει να μου κλέψει το ψωμί.

1. ΑΜΑΞΑΣ

Αυτό το λες εσύ ψωμί; (Δείχνει τα παράθυρα της φυλακής). Αυτό είναι φαΐ για τα σκουλήκια.

2. ΑΜΑΞΑΣ

Και τα παιδιά μου σκουλήκια είναι και θέλουν το μερτικό τους. Πολύ άσχημα πάνε οι δουλειές μας, κι εμείς είμαστε οι πιο καλοί αμαξάδες.

1. ΑΜΑΞΑΣ

Γιατί;

2. ΑΜΑΞΑΣ

Ποιος είναι ο πιο καλός αμαξάς;

1. ΑΜΑΞΑΣ

Αυτός που πάει με το κάρο του πιο μακριά και πιο γρήγορα.

2. ΑΜΑΞΑΣ

Λοιπόν βλάκα, ποιος πάει πιο μακριά από κάποιον που φεύγει από τον κόσμο και ποιος πάει πιο γρήγορα από κάποιον που το κάνει σε ένα τέταρτο; Από 'δω ως την πλατεία της Επανάστασης είναι ακριβώς ένα τέταρτο.

ΔΕΣΜΟΦΥΛΑΚΑΣ

Γρήγορα, κατεργάρηδες! Ελάτε πιο κοντά στην πύλη — κορίτσια, στην άκρη.

1. ΑΜΑΞΑΣ

Κρατήστε μου τη θέση σας κορίτσια, τέτοια θέση δεν την αφήνω σε άλλον.

2. ΑΜΑΞΑΣ

Εκεί χωράς με κάρο και με άλογο, και άμα βγεις μπαίνεις στην καραντίνα. (Πλησιάζουν την πύλη. Στις γυναίκες). Τι κοιτάτε;

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

Περιμένουμε κάτι παλιούς πελάτες.

2. ΑΜΑΞΑΣ

Περάσατε το κάρο μου για μπορντέλο; Είναι ένα τίμιο κάρο, πήγε τον βασιλιά και όλους τους ευγενείς κυρίους απ' το Παρίσι στο τραπέζι.

ΛΟΥΣΙΑ

Μπαίνει. Κάθεται σε μια πέτρα κάτω από τα παράθυρα της φυλακής.

Καμίγ! Καμίγ! Ο Καμίγ φαίνεται στο παράθυρο. Άκου Καμίγ, με κάνεις να γελάω με το μακρύ σου πέτρινο σακάκι και τη σιδερένια μάσκα μπροστά στο πρόσωπο. Δεν μπορείς να σκύψεις; Πού είναι τα χέρια σου; Θέλω να σε φέρω κοντά μου, πουλί μου αγαπημένο. Τραγουδάει.

Δέκα αστεράκια ψηλά στον ουρανό
Φέγγουν πιο λαμπερά απ' το φεγγάρι
Φωτίζουν ένα μονοπάτι σκοτεινό
Για να ρθει ο καλός μου να με πάρει.
Έλα, έλα φίλε μου! Κατέβα αθόρυβα τη σκάλα, όλοι κοιμούνται. Το φεγγάρι με βοηθάει να περιμένω. Μα δεν μπορείς να περάσεις έτσι απ' την πύλη, είναι απαίσια η φορεσιά σου. Πάει πολύ για να 'ναι αστείο, βάλε ένα τέλος. Ούτε κουνιέσαι καν, γιατί δεν μιλάς; Μου φέρνεις φόβο.

Άκου! Οι άνθρωποι λένε πως πεθαίνεις και παίρνουν ύφος τόσο σοβαρό. Πεθαίνεις! Με πιάνουν τα γέλια με το ύφος τους. Πεθαίνεις! Τι λόγια είναι αυτά; Πες μου το Καμίγ. Πεθαίνεις! Πρέπει να

σκεφτώ. Ναι, ναι, αυτό είναι. Θα τρέξω πίσω του,
έλα γλυκέ μου φίλε, άσε με να σε πιάσω, έλα!

Φεύγει τρέχοντας.

KAMIG
Φωνάζει.

Λουσίλ! Λουσίλ!

KONCIEPZEPI
Δαντόν (σε ένα παράθυρο που βλέπει
στο διπλανό δωμάτιο).
Καμίγ, Φιλιππώ, Λακρούα, Ερώ.

ΔANTON
Τώρα είσαι ήσυχος Φάμπρ.

MIA ΦΩNH
Από μέσα.
Πεθαίνω.

ΔANTON
Ξέρεις τι θα κάνουμε τώρα;

ΦΩNH
Τι;

ΔANTON
Ό,τι έκανες σε όλη σου τη ζωή — στίχους.

KAMIG

Κατ' ιδίαν.

Η τρέλα φώλιασε μέσα στα μάτια της. Πολλοί
έχουν κιόλας τρελαθεί, αυτή είναι η πορεία του
κόσμου. Τι φταίμε εμείς γι' αυτό; Νίπτουμε τας
χειράς μας. Κι είναι καλύτερα έτσι.

ΔANTON

Αφήνω τα πάντα σε μια φρικτή σύγχυση. Κανείς
δεν ξέρει να κυβερνά. Μπορεί κάτι να γινόταν, αν
παραχωρούσα στον Ροβεσπιέρο τις πόρνες μου και
στον σακάτη τον Κουτόν τα πόδια μου.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Θα είχαμε κάνει την ελευθερία πόρνη!

ΔANTON

Και τι μ' αυτό. Η ελευθερία και μια πόρνη είναι
τα πιο κοσμοπολίτικα πράγματα κάτω απ' τον ήλιο.
Τώρα θα εκπορνεύεται αξιοπρεπώς στο συζυγικό
κρεβάτι του δικηγόρου από το Αρράς. Αλλά πιστεύω
πως θα του παίξει την Κλυταιμνήστρα, δεν του δίνω
ούτε έξι μήνες διορία, θα τον τραβήξω μαζί μου.

KAMIG

Κατ' ιδίαν.

Ο Θεός να τη βοηθήσει να βρει μια γλυκιά έμμονη
ιδέα. Οι συνηθισμένες έμμονες ιδέες που τις απο-
καλούμε λογική είναι ανυπόφορα πληκτικές. Ο πιο

ευτυχισμένος άνθρωπος είναι εκείνος που μπορεί να πιστέψει πως είναι ο Θεός — πατήρ, υιός και άγιο Πνεύμα μαζί.

ΔΑΚΡΟΥΑ

Όταν θα προσπερνάμε, οι γάιδαροι θα γκαρίζουν, ζήτω η δημοκρατία.

ΔΑΝΤΟΝ

Τι σημασία έχει; Ο κατακλυσμός της επανάστασης μπορεί να ξεβράσει τα πτώματά μας όπου θέλει, με τα απολιθώματα των οστών μας πάντα θα μπορεί ο λαός να σπάει τα κεφάλια των βασιλιάδων.

ΔΑΚΡΟΥΑ

Η μεγαλύτερη απόδειξη πως ο Ροβεσπιέρος είναι ένας Νέρων είναι το γεγονός πως ουδέποτε υπήρξε τόσο φιλικός με τον Καμίγ, όσο δυο μέρες πριν από τη σύλληψή του. Έτσι δεν είναι, Καμίγ;

ΚΑΜΙΓ

Μπορεί, τι με νοιάζει;

Πόσο γοητευτική έκανε την τρέλα. Γιατί να φεύγω τώρα; Θα γελούσαμε με την τρέλα της, θα τη νανουρίζαμε, θα τη φιλούσαμε.

ΔΑΝΤΟΝ

Αν κάποτε ανοίξει η ιστορία τους τάφους της, το άρωμα από τα πτώματά μας μπορεί και τότε ακόμα να πνίξει το δεσποτισμό.

ΕΡΩ

Και όταν ζούσαμε, βρωμούσαμε αρκούντως. Αυτά είναι λόγια για τις επόμενες γενιές, έτσι δεν είναι, Δαντόν; Εμάς στην ουσία δεν μας αφορούν πια.

ΚΑΜΙΓ

Παίρνει μια έκφραση σαν να πρόκειται να γίνει πέτρα που θα την ξεθάψουν οι επόμενες γενιές ως αρχαίο εύρημα. Έτσι αξίζει τον κόπο να κάνουμε νάζια, να κοκκινίζουμε, να μιλάμε με καλή προφορά. Όμως θα 'πρεπε κάποτε να βγάλουμε τις μάσκες, τότε θα δούμε, όπως σε ένα δωμάτιο με ολόγυρα καθρέφτες, μόνο το ένα, το πανάρχαιο, το ανυπολόγιστο, το άφθαρτο κεφάλι του τράγου, τίποτα περισσότερο, τίποτα λιγότερο. Η διαφορά δεν είναι τόσο μεγάλη, όλοι είμαστε απατεώνες και άγγελοι, ηλίθιοι και ιδιοφυίες και μάλιστα όλα σε Ένα, υπάρχει χώρος αρκετός και για τα τέσσερα στο ίδιο κορμί, δεν πιάνουν τόσο τόπο όσο νομίζουμε.

Ύπνος, πέψη, αναπαραγωγή, αυτά όλοι τα κάνουν, τα υπόλοιπα είναι απλώς παραλλαγές του ίδιου θέματος σε διαφορετικές κλίμακες. Πότε κάνουμε πιουρέτες και γκριμάτσες, πότε ντρέπεται ο ένας τον άλλο. Όλοι εμείς περιδρομιάσαμε στο ίδιο τραπέζι και βαρυστομαχιάσαμε, γιατί κρύβετε το πρόσωπο με τις πετσέτες, φωνάζετε και γκρινιάζετε όπως σας έρθει.

Μην κάνετε τόσο ενάρητες και πνευματώδεις, τόσο

ηρωικές και τόσο ιδιοφυείς γκριμάτσες, αφού γνωρίζομαστε μεταξύ μας, μην κάνετε τον κόπο.

ΕΡΩ

Ναι, Καμίγ, ας καθίσουμε όλοι μαζί και ας φωνάξουμε, τι πιο κουτό από το να σφίγγει κανείς τα χείλη όταν πονάει! Οι Έλληνες και οι Θεοί ξεφώνιζαν, οι Ρωμαίοι και οι Στωικοί φορούσαν την ηρωική μάσκα.

ΔΑΝΤΟΝ

Τόσο οι μεν όσο και οι δε ήταν εξίσου καλοί επικούρειοι. Έκοβαν στα μέτρα τους ένα πολύ βολικό ναρκισσισμό. Δεν είναι κακό να φτιάχνεις τις πτυχές της τηβέννου σου και να κοιτάξεις πίσω σου αν ρίχνεις μακρύ ίσκιο. Γιατί να αγωνιούμε; Τι κι αν κρεμάσουμε φύλλα δάφνης ή στεφάνια από τριαντάφυλλα ή κληματόφυλλα μπροστά στο εφηβαίο ή αν αφήσουμε γυμνό το απαίσιο πράγμα να μας το γλύφουν οι σκύλοι;

ΦΙΛΙΠΠΩ

Φίλοι μου, δεν χρειάζεται να στέκεσαι πολύ ψηλά πάνω από τη γη, για να μη βλέπεις τίποτα απ' όλες τις συγκεχυμένες αναλαμπές και τους κραδασμούς, και να είναι τα μάτια σου γεμάτα από κάποια μεγάλα, θεία σχήματα. Υπάρχει ένα αυτί, για το οποίο οι στριγγλιές και τα ουρλιαχτά που μας ζαλίζουν, είναι κύματα αρμονίας.

ΔΑΝΤΟΝ

Εμείς είμαστε όμως οι άμοιροι μουσικοί και όργανα είναι τα κορμιά μας. Μήπως οι απαίσιες παραφωνίες που βγάζουμε, υπάρχουν μόνο για να ανεβαίνουν στα ύψη και να πεθαίνουν στο τέλος ξεθυμαίνοντας σαν λάγνα αναπνοή σε ουράνια αυτιά;

ΕΡΩ

Μήπως είμαστε σαν τα γουρουνάκια που τα μαστίγωναν με βέργες ώσπου να πεθάνουν, για να είναι πιο νόστιμα στο βασιλικό τραπέζι;

ΔΑΝΤΟΝ

Μήπως είμαστε παιδιά που ψήνονται στα πύρινα μπράτσα του Μολώχ⁸⁸ αυτής της γης και γαργαλιούνται με φωτεινές ακτίνες για να διασκεδάζουν οι θεοί με τα γέλια τους;

ΚΑΜΙΓ

Μήπως είναι λοιπόν ο αιθέρας με τα χρυσά του μάτια, μια λεκάνη με χρυσόψαρα πάνω στο τραπέζι των μακάριων θεών, και οι μακάριοι θεοί γελούν αιώνια, και τα ψάρια πεθαίνουν αιώνια και οι θεοί διασκεδάζουν αιώνια με το παιχνίδι των χρωμάτων της αγωνίας του θανάτου;

ΔΑΝΤΟΝ

Ο κόσμος είναι το χάος. Το τίποτα είναι ο Θεός του κόσμου που μέλλει να γεννηθεί.

Μπαίνει ο δεσμοφύλακας.

ΔΕΣΜΟΦΥΛΑΚΑΣ

Κύριοι, μπορείτε να ξεκινήσετε, τα αμάρτια περιμένουν στην πόρτα.

ΦΙΛΙΠΠΩ

Καληνύχτα φίλοι μου, ας τραβήξουμε τη μεγάλη κουβέρτα επάνω μας, από κάτω όλες οι καρδιές σβήνουν και κλείνουν όλα τα μάτια.

Αγκαλιάζει ο ένας τον άλλον.

ΕΡΩ

Παίρνει τον Καμίγ από το μπράτσο.

Πρέπει να χαιρέσαι, Καμίγ, μας κάνει ωραία νύχτα. Τα σύννεφα κρέμονται στον σιωπηλό βραδινό ουρανό σαν ένας Όλυμπος, με θεϊκές μορφές που φθίνουν και καταρρέουν.

Βγαίνουν.

ΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΟ

ΖΥΓΙ

Ο λαός είχε βγει στους δρόμους, τώρα είναι όλα ήσυχα.

Ούτε στιγμή δεν θέλω να τον αφήσω να περιμένει. Βγάζει ένα φιαλίδιο.

Έλα καλέ μου παπά, που το αμήν σου μας στέλνει στο κρεβάτι. Πηγαίνει στο παράθυρο.

Είναι τόσο ωραίο να αποχωρείς, δεν έχω παρά να τραβήξω την πόρτα πίσω μου. Πίνει.

Θα 'θελα να στέκομαι για πάντα εδώ.

Ο ήλιος έχει πέσει. Τα χαρακτηριστικά της γης ήταν τόσο σκληρά στο φως του, τώρα όμως το πρόσωπό της είναι ήσυχο και σοβαρό όπως μιας ετοιμοθάνατης. Τι όμορφα που παίζει το σούρουπο πάνω στο μέτωπο και στα μάγουλά της. Χλωμαιάζει ολόενα και πιο πολύ, βουλιάζει σαν πτώμα στη θάλασσα του αιθέρα: κανένα χέρι δεν θα την αρπάξει απ' τις χρυσές μπουκλές για να την τραβήξει από το νερό και να τη θάψει;

Φεύγω άθόρυβα. Δεν τη φιλώ, καμιά ανάσα, κανένας αναστεναγμός δεν πρέπει να την ξυπνήσει απ' το γλυκό της ύπνο.

Κοιμήσου, κοιμήσου.

Πεθαίνει.

ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Τα κára φθάνουν και σταματούν μπροστά στη γκιλοτίνα. Άνδρες και γυναίκες τραγουδούν και χορεύουν την καρμανιόλα⁶⁹. Οι κατάδικοι αρχίζουν να τραγουδούν τη Μασσαλιώτιδα.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΠΑΙΔΙΑ

Κάντε χώρο! Τα παιδιά κλαίνε, πεινάνε. Πρέπει να βλέπουν για να σωπάσουν. Κάντε χώρο.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

Ε, Δαντόν, τώρα μπορείς να γαμιέσαι με τα σκουλήκια.

ΜΙΑ ΑΛΛΗ

Ερώ, με τα ωραία μαλλιά σου θα φτιάξω μια περούκα.

ΕΡΩ

Δεν είναι αρκετά πυκνά για ένα τόσο χέρσο λόφο της Αφροδίτης.

ΚΑΜΙΓ

Καταραμένες στρίγγλες! Κάποτε θα παρακαλάτε να πέσουν τα βουνά να σας πλακώσουν.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

Τώρα το βουνό έπεσε πάνω σας, μάλλον εσείς πέσατε απ' το βουνό.

ΔΑΝΤΟΝ

Στον Καμίγ.

Ήσυχα, αγόρι μου, βράχνιασες από τις φωνές.

ΚΑΜΙΓ

Δίνει χρήματα στον αμαξά.

Πάρε γέρο Χάρε, το κάρο σου είναι καλός δίσκος για σερβίρισμα. Κύριοι, θα σερβιριστώ πρώτος. Αυτό είναι ένα κλασικό συμπόσιο, ξαπλώνουμε στο ανάκλιτρο και χύνουμε λίγο αίμα για σπονδή. Αντίο Δαντόν.

Ανεβαίνει στο ικρίωμα. Οι κατάδικοι τον ακολουθούν ο ένας μετά τον άλλον. Ο Δαντόν ανεβαίνει τελευταίος.

ΛΑΚΡΟΥΑ

Στο λαό.

Μας σκοτώνετε την ημέρα που χάσατε τα λογικά σας. Εκείνους θα τους σκοτώσετε τη μέρα που θα τα ξαναβρείτε.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΩΝΕΣ

Τα έχουμε ξανακούσει! Τι βαρετό!

ΛΑΚΡΟΥΑ

Οι τύροινοι θα σκοντάψουν πάνω στους τάφους μας και θα τσακιστούν.

ΕΡΩ

Στον Δαντόν.

Νομίζει πως το πτώμα του είναι το θερμοκήπιο της ελευθερίας.

ΦΙΛΙΠΠΩ

Από το ικρίωμα.

Σας συγχωρώ, εύχομαι το θανάσιμο αμάρτημά σας να μην είναι πιο πικρό απ' το δικό μου.

ΕΡΩ

Το φαντάστηκα, πρέπει να σκίσει άλλη μια φορά τα ρούχα του για να δείξει στον κόσμο πως έχει καθαρά εσώρουχα.

ΦΑΜΠΡ

Έχε γεια, Δαντόν. Πεθαίνω διπλά.

ΔΑΝΤΟΝ

Αντίο φίλε μου. Η γκιλοτίνα είναι ο καλύτερος γιατρός.

ΕΡΩ

Θέλει να αγκαλιάσει τον Δαντόν.

Αχ, Δαντόν, ούτε ένα αστείο δεν μου 'ρχεται πια. Έρθε η ώρα.

Ένας δήμιος τον σπρώχνει πίσω.

ΔΑΝΤΟΝ

Στον δήμιο.

Θες να είσαι πιο σκληρός από το θάνατο; Μπορείς να εμποδίσεις τα κεφάλια μας να φιληθούν στον πάτο του καλαθιού;

ΕΝΑΣ ΔΡΟΜΟΣ

ΛΟΥΣΙΑ

Υπάρχει όμως κάτι σοβαρό σ' αυτό. Θα το σκεφτώ. Κάτι αρχίζω να καταλαβαίνω. Πεθαίνεις — πεθαίνεις — Αφού όλα μπορούν να ζήσουν, όλα, εκείνο το μικρό κουνούπι, — αυτό το πουλί. Γιατί όχι αυτός; Το ρεύμα της ζωής θα κοπεί, αν χυθεί μόνο αυτή η μία σταγόνα. Η γη θα έχει πάντα ένα τραύμα από το χτύπημα.

Όλα κινούνται, τα ρολόγια δουλεύουν, οι καμπάνες χτυπούν, οι άνθρωποι τρέχουν, το νερό κυλάει και έτσι όλα συνεχίζουν προς τα εκεί, εκεί — όχι! Δεν

μπορεί να γίνει αυτό, όχι — θα καθίσω στο χώμα και θα ουρλιάζω ώσπου όλα να τρομάξουν, όλα να σταματήσουν, τίποτα πια να μην κουνιέται.

Κάθεται κάτω, σκεπάζει τα μάτια και βγάζει ένα ουρλιαχτό. Έστερα από λίγο σηκώνεται.

Δεν ωφελεί, όλα είναι ακόμα όπως πάντα, τα σπίτια, ο δρόμος, ο αέρας φυσάει, τα σύννεφα τρέχουν. — Πρέπει μάλλον να το υποστούμε.

Μερικές γυναίκες κατεβαίνουν το δρόμο.

1. ΓΥΝΑΙΚΑ

Ωραίος άνδρας ο Ερώ.

2. ΓΥΝΑΙΚΑ

Τότε στη γιορτή του συντάγματος, όπως στεκόταν στην Αψίδα του Θριάμβου σκέφτηκα, αυτός θα είναι εντυπωσιακός πάνω στην γκιλοτίνα. Ήταν κάτι σαν προαίσθημα.

3. ΓΥΝΑΙΚΑ

Ναι, πρέπει να βλέπουμε τους ανθρώπους σε όλες τις καταστάσεις, είναι πολύ σωστό που ο θάνατος γίνεται τόσο δημόσια.

Προσπερνούν.

ΛΟΥΣΙΑ

Αγαπημένε μου Καμίγ! Τώρα πού να σε αναζητήσω;

ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ
Δύο δῆμιοι απασχολημένοι με την γκιλοτίνα.

1. ΔΗΜΙΟΣ

Στέκεται στη γκιλοτίνα και τραγουδάει.

Κι όταν σπίτι μου γυρίσω
Θα 'χει βγει και το φεγγάρι.

2. ΔΗΜΙΟΣ

Ε! Τελείωνε!

1. ΔΗΜΙΟΣ

Αμέσως, αμέσως! Τραγουδάει.
Τα παράθυρα θ' ανοίξω
Και θα σβήσω το φανάρι.
'Εεε! Εδώ το σακάκι!
Κι όταν σπίτι μου γυρίσω
Θα 'χει βγει και το φεγγάρι.

ΛΟΥΣΙΑ

Έρχεται και κάθεται στα σκαλοπάτια
της γκιλοτίνας

Κάθομαι στα γόνατά σου, σιωπηλέ άγγελε του
θανάτου. Τραγουδάει.
Υπάρχει ένας θεριστής που τον φωνάζουν θάνατο
Κι παντοδύναμος Θεός τον στέλνει μεροκάματο.
Καλή μου κούνια που νανούρισε τον αγαπημένο
μου Καμίγ, που τον έπνιξες κάτω από τα τρια-
ντάφυλλά σου.
Κι εσύ καμπάνα του θανάτου, που τον συνόδεψες

στον τάφο με το γλυκό τραγούδι σου. (Τραγουδάει).
Χίλιες φορές το εκατό, μα ποιος να τους μετρήσει
Που στο δρεπάνι του μπροστά έχουνε γονατίσει.

Περνάει μια περίπολος.

ΕΝΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Έεε, ποιος είναι εκεί;

ΛΟΥΣΙΑ

Ζήτω ο βασιλιάς!

ΠΟΛΙΤΗΣ

Εν ονόματι της δημοκρατίας.

Η φρουρά την περικυκλώνει και την παίρνει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Η κούπα συμβολίζει την καρδιά.

² Το καρό συμβολίζει το αιδόιο.

³ Κόκκινο σκουφί: Διακριτικό των μελών της παράταξης των Ιακωβίνων, των ριζοσπαστικών αντιπάλων της πιο μέτριοπαθούς παράταξης των Γιρονδίνων, που εκδιώχθηκαν από την Εθνική Συνέλευση τον Απρίλιο 1793 και των οποίων οι αρχηγοί εκτελέστηκαν τον Οκτώβριο 1793.

⁴ Άγιος Ιάκωβος: Οι Ιακωβίνοι έκαναν την ιδρυτική τους συνέλευση στο εγκαταλελειμμένο μοναστήρι των Ιακωβίνων το 1789, γι' αυτό και η αναφορά στον Άγιο Ιάκωβο.

⁵ Σωκράτης: Ήταν πολύ συνηθισμένη η ταύτιση της Γαλλικής επανάστασης με αντίστοιχα πρότυπα της κλασικής αρχαιότητας. Τα λόγια του Καμίγ είναι υπαινιγμός του Μπύχγερ για ένα άρθρο που δημοσίευσε ο Καμίγ στην εφημερίδα του, όπου αναφέρεται στον Αλκιβιάδη του Πλάτωνα και τις ερωτήσεις που θέτει σ' αυτόν ο Σωκράτης.

⁶ Εμπέρ: Δημοσιογράφος και ένθερμος οπαδός της Επανάστασης. Αγαπημένος του λαού και εξέχον μέλος των Κορντελιέ. Άθεος και, μαζί με τον Σωμέτ, δυναμικός θιασώτης τους κράτους της Λογικής. Η ηγετική του παρουσία και η πολιτική του στην Παρισινή Κομμούνα απείλησε την κυριαρχία του Ροβεσπιέρου. Όταν άρχισε να οργανώνει με τους οπαδούς του μια νέα λαϊκή εξέγερση, συνελήφθη στις 14 Μαρτίου 1794 καταδικάστηκε από το Επαναστατικό Δικαστήριο και εκτελέστηκε. Τα είκοσι κεφάλια που αναφέρονται είναι οι ηγέτες της παράταξης των Εβερτιστών.

⁷ Η Δεκανδρία, μέλη της Επιτροπής Ασφάλειας, κατά το πρότυπο της αρχαίας Ρώμης, που αριθμούσε συνήθως από 9 ως 12 μέλη.

⁸ Εννοεί τον Ροβεσπιέρο.

⁹ Εννοεί τον Ζαν-Ζακ Ρουσσώ.

¹⁰ Μαρά (1744-1793): Ένας από τους μεγαλύτερους δημαγωγούς της Γαλλικής Επανάστασης που το 1790 πρότεινε

τον αποκεφαλισμό 500 ανθρώπων (εξού και η φράση *Να προσθέσουν λίγα ακόμα μηδενικά στο λογαριασμό του Μαρά*). Την περίοδο που πρωτοστατούσε στην επίθεση κατά των Γιρονδίνων, δολοφονήθηκε στο μπάνιο του από την Σαρλότ Κορντέ, στις 13 Ιουλίου 1793.

¹¹ Επιτροπή της Χάριτος: Το Δεκέμβριο 1793, ο Καμίγ Ντεμουλέν είχε προτείνει τη σύσταση αυτής της επιτροπής για να χαλιναγωγήσει τις αγριότητες της Τρομοκρατίας του Ροβεσπιέρου.

¹² Εννοεί τους Γιρονδίνους.

¹³ Αναφορά σε ποίημα της Σαπούς.

¹⁴ Εννοεί τους συντηρητικούς της Επιτροπής Ασφαλείας.

¹⁵ Εννοεί δημόσιες μαζικές εκτελέσεις.

¹⁶ Σαλιέ (1747-1793): Εκτελέστηκε στις 17 Ιουνίου 1793 από τους Βασιλικούς, όταν σχημάτισε το Στρατό της Επανάστασης στη Λυών. Όπως και ο Μαρά έγινε μάρτυρας και τιμήθηκε από την Επανάσταση ως άγιος.

¹⁷ Έντιμοι άνθρωποι: Η έκφραση "honnêtes gens" είχε την εποχή εκείνη ειρωνικό νόημα, γιατί εννοούσε τους φορείς της Αντεπανάστασης που ήλπιζαν να ανακτήσουν τα προνόμια που κατείχαν την περίοδο της Μοναρχίας.

¹⁸ Μυθικός Ρωμαίος που μαχαίρωσε την κόρη του για να διαφυλάξει την τιμή της.

¹⁹ Λουκρητία: Ρωμαία που αυτοκτόνησε με μαχαίρι γιατί ατιμάστηκε από τον Ρωμαίο Σίξτο Ταρκύνιο που τη βίασε.

²⁰ Αρχαίος Ρωμαίος της Δεκανδρίας που πολιορκούσε την κόρη του Βιργίνιου.

²¹ Εδώ υπαινίσσεται τον βασιλιά. Σύμφωνα με το πρώτο σύνταγμα που καθιέρωνε την Κοινοβουλευτική Μοναρχία (14 Σεπτεμβρίου 1791) ο βασιλιάς διατηρούσε το δικαίωμα ανασταλτικού βέτο, και μπορούσε να αναστείλει για μια τετραετία τα νομοθετήματα της συνέλευσης.

²² Μικρή ομάδα μετριοπαθών αστών που στην αρχή φάνηκαν πρόθυμοι να συνεργαστούν με τον βασιλιά. Πίστευαν πως η επανάσταση έπρεπε να συνεχιστεί με τη συνεργασία των αστών και του λαού. Γι' αυτό και υπήρξαν οι βασικοί αντίπαλοι του

Ροβεσπιέρου και του Δαντόν στην Εθνική Συνέλευση από το 1792.

²³ Sans-culottes: Ξεβράκωτοι οι άνθρωποι του λαού, που δεν φορούσαν τα πανταλόνια ως το γόνατο, όπως οι αριστοκράτες.

²⁴ Στις 10 Αυγούστου 1793 με την πτώση του Κεραμεικού σφαγιάστηκε η Ελβετική φρουρά και στο διάστημα 2-7 Σεπτεμβρίου έγινε άγρια σφαγή χιλιάδων φυλακισμένων από τον όγκλο του Παρισιού που είχε εξαγριωθεί με την πολιορκία του Βερντέν από τους Αυστριακούς και τους Πρώσους.

²⁵ Η σύζυγος του Βρούτου, υπόδειγμα συζυγικής πίστης.

²⁶ Μετά την εκτέλεση του Σαλιέ, οι Ιακωβίνοι κατέπνιξαν την Αντεπανάσταση στη Λυών και ξαναπήραν τον έλεγχο της πόλης, εφαρμόζοντας πολύ ριζοσπαστικά μέτρα.

²⁷ Ο Ρονσέν ήταν ο αρχηγός του Στρατού της Επανάστασης που ξαναπήρε τον έλεγχο της Λυών. Θεωρήθηκε από τους Ιακωβίνους οπαδός του Εμπέρ και εκτελέστηκε μαζί με τους Εβερτιστές το Μάρτιο 1794.

²⁸ Ο Ουίλλιαμ Πιττ ο Νεότερος (1759-1806) ηγείτο των επιχειρήσεων του ναυτικού αποκλεισμού της Γαλλίας, που ξεκίνησε μετά την είσοδο της Αγγλίας στον πόλεμο κατά της Γαλλίας την 1η Φεβρουαρίου 1793.

²⁹ Ηθοποιός και οπαδός του Εμπέρ που αυτοκτόνησε όπως ο Μάρκος Πόρκιος Κάτων όταν ηττήθηκε οριστικά από τον Ιούλιο Καίσαρα.

³⁰ Στωικός δημοκράτης της Αρχαίας Ρώμης.

³¹ Η Γαλλική Ακαδημία όρισε τις αυστηρές αρχές της σωστής χρήσης της γαλλικής γλώσσας. Επειδή η ίδρυσή της και το κύρος της οφείλεται στον Ρισελιέ και τον Λουδοβίκο, η χρήση της γλώσσας κατά το λεξικό της Ακαδημίας ταυτίστηκε με τα φιλοβασιλικά φρονήματα.

³² Υπαινίσσεται τον Καμίγ Ντεμουλέν ο οποίος στην εφημερίδα του *Le vieux Cordelier* είχε αναφερθεί στις επιθέσεις του Τάκιτου ενάντια στην τρομοκρατία του Τιβέριου, για να επιτεθεί ο ίδιος στο καθεστώς του Ροβεσπιέρου.

³³ Ο ιστορικός Σαλούστιος έγραψε για τη συνωμοσία του Κατιλίνα που προσπάθησε να πάρει την εξουσία της Ρώμης.

Ο Ροβεσπιέρος χρησιμοποιεί το παράδειγμα της ρωμαϊκής ιστορίας για να προειδοποιήσει τον Δαντόν ότι ο ίδιος ως νέος Κικέρων θα ξεσκεπάσει τη συνομοσία του Κατιλίνα. Με τον Κατιλίνα εννοεί τον Δαντόν.

³⁴ Το παλαιό παλάτι του Ρισελιέ κοντά στο Λούβρο, που είχε μεταβληθεί σε κέντρο αναψυχής.

³⁵ Απαραίτητη περίοδος καραντίνας για κάποιον που είχε προσβληθεί από τη σύφιλη.

³⁶ Τα βακτηρίδια της σύφιλης.

³⁷ Αντισηπτικό διάλυμα χλωριούχου υδραργύρου που το χρησιμοποιούσαν στη θεραπεία της σύφιλης.

³⁸ Βλέπε σημείωση 37.

³⁹ Ο Ρωμαίος Πέτους είχε καταδικαστεί για προδοσία και έπρεπε να αυτοκτονήσει. Επειδή δίσταζε, η σύζυγός του Άρρια πήρε το μαχαίρι, το κάρφωσε στο στήθος της, το έβγαλε και του το έδωσε λέγοντας: «Δεν πονάει Πέτους».

⁴⁰ Όχι ο γνωστός Βρούτος της συνομοσίας κατά του Καίσαρα, αλλά ο Λούκιος Βρούτος, ένας από τους δύο πρώτους ύπατους στη Ρώμη που καταδίκασε τα ίδια του τα παιδιά σε θάνατο, όταν προσπάθησαν να επαναφέρουν τη μοναρχία.

⁴¹ Χρησιμοποιείται ως συνώνυμο της κρεμάλας. Συχνά ο όχλος στις εξεγέρσεις του κρεμούσε τους ευγενείς στους φανοστάτες.

⁴² Εννοεί τον Δαντόν.

⁴³ Ο Μπαρέρ ήταν μια χαμαιλεοντική μορφή που άλλαζε παρατάξεις ανάλογα με το ποιος ήταν στην εξουσία. Με την ευελιξία του κατάφερε να ζήσει ως το 1841.

⁴⁴ Le Vieux Cordelier.

⁴⁵ Μέλη της Επιτροπής Ασφαλείας.

⁴⁶ Ο πρώτος επίσκοπος του Παρισιού. Αποκεφαλίστηκε το 273 στην Μονμάρτη και σύμφωνα με το μύθο πήγε ως το προάστιο Σαιν Ντενί, όπου επρόκειτο να ταφεί, κρατώντας το κεφάλι του στο χέρι.

⁴⁷ Στην Πλατεία της Επανάστασης επρόκειτο να δημιουργηθεί το νέο Νομισματοκοπείο της Γαλλίας, αλλά εντέλει στήθηκε εκεί η γκιλοτίνα.

⁴⁸ Οι πλαστογράφοι και οι ξένοι δικάστηκαν σε ενιαία δίκη με

τον Δαντόν με σαφή πρόθεση τον εξευτελισμό της πολιτικής διάστασης που ήθελε να δώσει ο Δαντόν στη δίκη του.

⁴⁹ Οι Φίλοι των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη, μια ένωση που ίδρυσε ο Δαντόν και ο Καμίγ Ντεμουλέν και επονομάστηκε Les Cordeliers γιατί συνεδρίαζε στο πρώην ομώνυμο μοναστήρι των Φραγκισκανών.

⁵⁰ Πιθανόν να εννοεί την Παρισινή Κομμούνα που μετά τη σύλληψη του ηγέτη της Σωμέτ, συμάχησε με το Ροβεσπιέρο.

⁵¹ Η ημερομηνία της λαϊκής εξέγερσης κατά των Γιρονδίνων.

⁵² Κατά τη συνήθεια της εποχής, οι πολίτες είχαν αντικαταστήσει τα ονόματά τους με αντίστοιχα ρωμαϊκά και γενικά μη χριστιανικά.

⁵³ Ακόντιο και Αλέτρι ήταν, όπως Μαρά και Ροβεσπιέρος, ονόματα που συμβόλιζαν το πνεύμα της Επανάστασης.

⁵⁴ Οι στρατοί των βασιλικών συμμαχικών δυνάμεων της Αγγλίας της Αυστρίας και της Πρωσίας είχαν αρχίσει να κατευθύνονται προς το Παρίσι μετά την πτώση του Βερντέν το Σεπτέμβριο 1793.

⁵⁵ Διάταγμα που εκδόθηκε εσκεμμένα για να άρει την ασυλία των βουλευτών και να εμποδίσει τον Δαντόν να καταφύγει στην Εθνική Συνέλευση.

⁵⁶ Παραπλανημένες από τη Μήδεια τεμμάχισαν τον πατέρα τους και τον έβρασαν προκειμένου να του χαρίσουν ξανά τη νεότητα.

⁵⁷ Ο Πιέρ Γκασπάρ Σωμέτ, Επίτροπος της Παρισινής Κομμούνας, άθεος, είχε υιοθετήσει το όνομα του φιλοσόφου Αναξαγόρα.

⁵⁸ Σύζυγος ενός βιβλιοπώλη, διάσημη για την ομορφιά της, εκλεόστηκε μαζί με τους Εβερτιστές. Είχε συμμετάσχει στο "Φεστιβάλ της Λογικής" που είχε οργανώσει ο Σωμέτ στην Παναγία των Παρισίων.

⁵⁹ Εννοεί μια σειρά από προσημένους αδένες, ως σύμπτωμα της σύφιλης.

⁶⁰ Ο Καμίγ Ντεμουλέν ήταν υπεύθυνος για τη βελτίωση του φωτισμού στους δρόμους του Παρισιού.

⁶¹ Πρώην βασιλική αίθουσα γευμάτων και αργότερα φυλακή

κοντά στο Μέγαρο της Δικαιοσύνης, γνωστή και ως "αίθουσα αναμονής της γκιλοτίνας".

⁶² Τούρκος σουλτάνος που ανέβηκε στο θρόνο μετά την εκτέλεση του αδελφού του. Με μια σειρά από εκστρατείες κατάφερε να κυριεύσει ολόκληρα σχεδόν τα Βαλκάνια ως το 1403, οπότε και δολοφονήθηκε.

⁶³ Ο Ζήγκφριντ βουτήχτηκε σε αίμα δράκου και έγινε άτρωτος, με μόνη εξαίρεση ένα μικρό σημείο στην πλάτη.

⁶⁴ Η Ρωμαία Λουκρητία αυτοκτόνησε όταν την ατίμασε ο γιος του τυράννου Ταρκύνιου.

⁶⁵ Εννοεί τον Δαντόν.

⁶⁶ Το έργο του Edward Young *Το παράπονο ή νυχτερινές σκέψεις πάνω στη ζωή, το θάνατο και την αθανασία*, ένα έπος 10.000 στίχων που ήταν ένα εξαιρετικά δημοφιλές και μελαγχολικό ανάγνωσμα τον 18ο αιώνα.

⁶⁷ Το έργο του Βολταίρου *Η Παρθένα της Ορλεάνης*, ένα τολμηρό έπος για τη ζωή της Ζαν ντ' Αρκ.

⁶⁸ Βαβυλώνιος θεός που καταβρόχθιζε τα θύματά του.

⁶⁹ Χορός της επανάστασης που ξεκίνησε από την ομώνυμη πόλη. Συνδέεται μάλλον με τους Ιακωβίνους, των οποίων το χαρακτηριστικό κοντό σακάκι (αντίγραφο του σακακιού των εργατών της Καρμανιόλας) ονομαζόταν επίσης καρμανιόλα. Η ελληνική σημασία της καρμανιόλας ως λαμνητόμου είναι λανθασμένη.

Το έργο του Γκέοργκ Μπύχγκερ *Ο Θάνατος του Δαντόν* παρουσιάστηκε από το Θέατρο του Νότου τη χειμερινή περίοδο 2003-2004 στην Κεντρική Σκηνή του Θεάτρου Αμόρε με τους ακόλουθους συντελεστές:

Μετάφραση:	Γιώργος Δεπάστας
Διασκευή - Σκηνοθεσία:	Albrecht Hirche
Σκηηνικά:	Kathrin Krumbein, Albrecht Hirche
Κουστόμια:	Ιωάννα Τσάμη
Μουσική:	Blaine Reiningger
Φωτισμοί:	Μελίνα Μάσχα
Βοηθός σκηνοθέτη:	Βίκυ Γεωργιάδου
Β' βοηθός σκηνοθέτη:	Εύη Σταθακοπούλου

Διανομή (με σειρά εμφάνισης)

Δαντόν	Ακύλλας Καραζήσης
Ζυλί / Λουσίλ	Μαρία Πανουργιά
Ερώ-Σεσέλ	Blaine Reiningger
Καμίγ	Γιώργος Κακανάκης
Ροβεσπιέρος	Κωνσταντίνος Αβαρικιώτης
Λεζάντρ	Ιερώνυμος Καλετσάνος
Λακρουά	Νίκος Χατζόπουλος
Σαιν Ζυστ	Λένα Κιτσοπούλου